

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SOCIALINĖS PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS
KATEDRA

Socialinės pedagogikos magistrantūros studijų programa
(specializacija - soc. darbo organizavimas)

Reda Jonušauskytė

**PASAULIETINIŲ IR RELIGINIŲ NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ
VEIKLOS YPATYBĖS, PADEDANT SPREŠTI PRADINUKŲ SOCIALINES
PROBLEMAS**

Magistro darbas

*Magistro darbo vadovė:
doc. dr. A. Vaitkevičienė*

Magistro darbo santrauka

Darbe yra atliekama *teorinė* pasaulietinių ir religinių nevyriausybinių organizacijų veiklos ypatybių, padedant spręsti pradinukų socialines problemas, analizė.

Iškeltos *hipotezės*:

1. Pasaulietinės ir religinės NVO taiko panašius veiklos metodus padėti pradinukams (Nulinė hipotezė).
2. Religinių ir pasaulietinių NVO darbe su vaikais ir tėvais dar nėra plačiai taikomi socialinio dalyvavimo ir partnerystės principai.
3. Mokyklų pedagogai turi įvairias nuostatas ir lūkesčius dėl NVO dienos centrų. Šie lūkesčiai priklauso nuo NVO vykdomos veiklos (Alternatyvioji hipotezė).

Anketinės *apklausos metodu* buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas - ištirti pasaulietinių ir religinių nevyriausybinių organizacijų veiklos ypatybes, padedant spręsti pradinukų socialines problemas. Atlikta *statistinė* (aprašomoji vidurkių; neparametrinė; vienafaktorinė dispersinė; koreliacinė bei regresinė) surinktų *duomenų analizės*.

Empirinėje dalyje nagrinėjamas darbas su vaikais socialinio dalyvavimo aspektu, apimantis: darbą su tėvais (Partnerystės modelis), tarpininkavimą, partnerystę su institucijomis, vertybių laikymąsi NVO dienos centruose.

Svarbiausios empirinio tyrimo *išvados*:

1. Tyrimas parodė, kad stengiamasi taikyti vaikų socialinio dalyvavimo principus NVO; į NVO gyvenimą stengiamasi įtraukti ir tėvus, tačiau tam ne visada pakanka tėvų motyvacijos ar NVO surandamų būdų tai motyvacijai kelti. Taigi hipotezė apie socialinį dalyvavimą ir partnerystę NVO iš dalies pasitvirtino.
2. Neparametrinė analizė pagal Mann-Whitney U patvirtino nulinę hipotezę, kad tiek religinės, tiek pasaulietinės NVO taiko panašius veiklos metodus padėti pradinukams.
3. Vienafaktorinė dispersinė analizė parodė, kad tarp skirtingų pedagogų grupių, lūkesčiai dėl NVO dienos centrų iš dalies skiriasi, taigi ir trečioji alternatyvioji hipotezė pasitvirtino iš dalies.

Esminiai žodžiai: religinės ir pasaulietinės nevyriausybines organizacijos, vaikų dienos centrai, pradinukų socialinės problemos, socialinis dalyvavimas, tėvų įsitraukimas.

Turinys

Magistro darbo santrauka	1
Įvadas	4
1 skyrius. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ VEIKLA PRADINUKŲ SOCIALINĖMS PROBLEMOMS SPRĘSTI	10
1.1. Nevyriausybinių organizacijų veiklos ypatybės	10
1.2. Pradinukų psichosocialinė raida ir kylančios problemos	17
1.3. NVO galimybės spręsti pradinukų socialines problemas	28
2 skyrius. NVO VEIKLOS, PADEDANČIOS SPRĘSTI PRADINUKŲ SOCIALINES PROBLEMAS, TYRIMAS	40
2.1. Tyrimo metodika	40
2.2. Tyrimo imtis	43
2.3. Tyrimo rezultatai	46
2.3.1. Tyrimo rezultatai gauti aprašomosios statistikos būdu.	46
2.3.2. Tyrimo rezultatai gauti statistinės analizės būdu.....	57
Išvados	69
Rekomendacijos	71
Literatūra	72
Summary	78

Ivadas

Tyrimo aktualumas. Lietuvoje ir pasaulyje egzistuoja nemaža dokumentų, reglamentuojančių vaikų teises, kaip antai: Jungtinių Tautų Vaikų teisių konvencija; Konvencija dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje; Konvencija dėl valdžios institucijų įgaliojimų ir taikytinos teisės nepilnamečių apsaugos srityje; Lietuvos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas ir kt.¹ Pagrindinis Lietuvos valstybės įstatymų rinkinys - Lietuvos Konstitucija - turėtų užtikrinti saugią vaikystę ir garantuoti visas pradinuko teises ir socialinę pagalbą jam, kadangi šiame dokumente ir kt. teisės aktuose pabrėžiama: „Valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę². Ir dar: „Valstybė globoja šeimas, auginančias ir auklėjančias vaikus namuose, įstatymo nustatyta tvarka teikia joms paramą³“. Lietuva yra prisijungusi prie pasaulinės „Vaikų teisių konvencijos“, kurios 8 principas teigia: „Vaikas visuomet turi būti tarp tų kam pirmiausia suteikiama apsauga ir parama.“ Taigi vaikas turi būti visuomenės dėmesio centre, ir visuomenė turi garantuoti jam saugią vaikystę. Tuo tikslu kuriamos įvairios programos. Vaikų ir jaunimo socializacijos programa (2004 m) tikslais savo dokumentų punktuose išsikėlė: 21.5. skatinti vaikų ir jaunimo užimtumą, jo įvairovę; 21.7. užtikrinti socialinę, pedagoginę, psichologinę ir kitą pagalbą socialinę atskirtį patiriantiems vaikams ir jaunimui. Kodėl svarbu rūpintis vaiko užimtumu? Jeigu pradinukai savo laiką praleis turiningai, įgys naujų įgūdžių, jie bus atsparesni žalingiems įpročiams bei turės mažiau socialinių problemų ateityje.

Vaikų užimtumu, socialinių problemų sprendimu rūpintis stengiasi ne tik valstybinės įstaigos, bet ir nevyriausybinės religinės ir pasaulietinės organizacijos (NVO). 2006 m. Lietuvoje buvo apie 14.000- 17.000 NVO⁴ Deja, kiek iš jų užsiima socialine veikla nepaminėta. 2003 m. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, visuomenei naudinga ir aktyvia veikla Lietuvoje užsiėmė apie 1500 NVO: iš jų – socialinių paslaugų teikimu užsiima 31,1 proc., švietimu– 43,5 proc., gyventojų interesų atstovavimu – 25,4 proc. Mums aktualus yra dėmesys mažiausiam ir pažeidžiamiausiam visuomenės segmentui – pradinių klasių amžiaus grupės vaikams. Šiuo įvairialypės pagalbos pradinukams tikslu NVO steigia vaikų globos namus ir dienos centrus. Teigiama, jog: ”2003 m. pradžioje šalyje veikė šios NVO įsteigtos socialinių paslaugų įstaigos:

¹ Lietuvos Respublikos vaikų teisių bei apsaugos kontrolieriaus įstaiga. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/vaikai?kalbId=1&sakId=5297>

² Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992) 38 straipsnis. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>

³ Ten pat, 39 straipnis

⁴ *Jaunimo pilietiškumo ugdymas ir dalyvavimas visuomeninėje veikloje (2006)*. Prieiga per internetą: <http://www.ldf.lt/2sa.htm>

<...> 11 vaikų globos namų (juose iš viso 375 vaikai); <...> 80 vaikų dienos centrų (juose socialinės paslaugos buvo teikiamos 1500 vaikų) (Nazarovas, 2003). Ar tai yra pakankamas skaičius, atsižvelgiant į bendrą vaikų skaičių ir skaičių tų vaikų, kuriems reikalinga pagalba? 2007 m. Lietuvoje buvo 695 510 gyventojų vaikų. <http://www.socialiniszemelapis.lt/index.php?> 2007 m. gruodžio 31d. VTAT socialinės rizikos šeimų apskaitoje iš viso buvo 11958 socialinės rizikos šeimos ir jose augo 27881 vaikas (Socialinis pranešimas 2007 2008 m.). Taigi pastebima, kad Lietuvoje yra daug daugiau vaikų, kuriems galėtume padėti, negu NVO organizacijų, galinčių tokią pagalbą teikti. Norint geriau išpildyti Lietuvoje galiojančius įstatus, siekiančius apsaugoti vaikus, neužtenka vien centralizuoto valstybės valdžios aparato dėmesio, bet reikia ir aktyvios NVO veiklos. Šios organizacijos turėtų ieškoti įvairių metodų ir veiklos formų, kad:

1. Vaikams suteiktų apsaugą ir paramą. (“Vaikų teisių deklaracija”)
2. Skatintų vaikų užimtumą ir jo įvairovę.
3. Užtikrintų pilnavertę socialinę, pedagoginę, psichologinę ir kitą pagalbą vaikams, kuriems reikia pagalbos.

Pasaulio ir Lietuvos moksle yra skiriamas nemenkas dėmesys socialinėms pradinukų problemoms bei su jų sprendimu susijusiai Nevyriausybinėms organizacijų veiklai. Socialines šios amžiaus grupės problemas tyrė Bassis, Gelles, Levine (1982); Best (1995). Merfeldaitė (2007); Černeckienė (2007) aptaria socialines – pedagogines mokinių problemas. Išimtinai pradinukus ir jų problemas tyrė Grinienė (1994); Zambacevičienė (1994). Magistro darbe, naudojantis čia paminėtais autoriais, išskiriamos šios pagrindinės socialinės pradinukų problemos, su kuriomis dažniausiai susiduriama:

I. Šeimos problemos:

1. Tėvų skyrybos.
2. Šeimos nario netektis.
3. Našlaitystė ir laikinas šeimos globėjo netekimas.
4. Smurtas šeimoje.
5. Vaikų išnaudojimas ar šeimoje vyraujančios nepakankamo rūpinimosi jais tradicijos.
6. Socialinė atskirtis, lėšų trūkumas.

II. Dalyvavimo visuomenės gyvenime problemos:

1. Mokyklos nelankymas ir mokyklinės problemos.
2. Deviacija ir įtraukimas į nusikalstamą veiklą (gresiančios).

3. Žalingi įpročiai (gresianti).

4. Suicidas (gresianti).

Nevyriausybės organizacijos dažniausiai teikia pagalbą per savo vaikų dienos centrų veiklą. Nevyriausybinių organizacijų veiklą specialiai yra tyrinėję: Baršauskienė (2008); Pradzevičiūtė (2008); Wejcmanas, (2001); Šiaudvytis (2005). Magistro darbo teorinėje dalyje. Remiantis šiais ir kt. autoriais išskiriami būtų paranku skirti tokios 3 NVO veiklos bruožus:

1. Bendruomeniškumas (Hays, 2009; Bagdanavičius, 2007; Slesoriūnienė, 2007).
2. Tarpininkavimas (Mandel ir etc., 2009; Noone, 1998; Beck, 2005).
3. Vaikų ir tėvų įtraukimas į veiklą. Partnerystė. (Hornby; Witte, 2010; Gerulaitis, 2007).

Tiek religinių, tiek pasaulietinių NVO veikla yra tiriama šiais aspektais:

1. Darbas su vaikais socialinio dalyvavimo aspektu.
2. Darbas su tėvais (Partnerystės modelis).
3. Tarpininkavimas, partnerystė su institucijomis.
4. Vertybių laikymasis.

Magistro darbas yra aktualus, nes šiais laikais daugėja vaikų, kurie patiria socialines problemas, kylančias dėl šeimos transformacijos, skurdo, atskirties problemų, emigracijos. Visuomenė turi ieškoti būdų, kaip padidinti tokių vaikų socialinį dalyvavimą visuomeniniame gyvenime, skatinti juos adaptuotis visuomenėje ir įgalinti juos įveikti savo problemas. Vienas iš tokių būdų, tai NVO dienos centrai.

Mokslinė problema – Pasaulietinių bei religinių NVO dienos centrų veiklos metodai sprendžiant pradinukų problemas, ir pedagogų, dirbančių su pradinukais, nuostatos bei lūkesčiai į NVO dienos centrus: galimybių ir lūkesčių suderinamumas.

Tyrimo objektas - religinių ir pasaulietinių nevyriausybinių organizacijų veikla, nukreipta į socialinių pradinukų problemų sprendimą.

Tyrimo dalykas – Pasaulietinių ir religinių NVO metodai, taikomi sprendžiant pradinukų socialines problemas.

Tyrimo hipotezės:

1. Pasaulietinės NVO ir religinės NVO taiko panašius veiklos metodus padėti pradinukams (Nulinė hipotezė).
2. Religinėse ir pasaulietinėse NVO darbe su vaikais ir tėvais dar nėra plačiai naudojami socialinio dalyvavimo ir partnerystės principai.

3. Mokyklų pedagogai turi įvairias nuostatas ir lūkesčius į NVO dienos centrus, kurie priklauso nuo NVO darbo veiklos (Alternatyvioji hipotezė).

Tyrimo tikslas: Ištirti pasaulietinių ir religinių nevyriausybinių organizacijų veiklos ypatybes, padedant spręsti pradinukų socialines problemas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apibendrinti mokslinėje literatūroje pateikiamą informaciją apie religinių ir pasaulietinių organizacijų veiklą.
2. Analizuoti pradinukų socialines problemas, išskiriamas mokslinėje literatūroje.
3. Analizuoti mokslinėje literatūroje pateikiamus veiklos būdus spręsti pradinukų socialines problemas, o socialinio dalyvavimo ir partnerystės principus taikyti kaip svarbesnius pagalbos būdus pradinukams.
4. Nustatyti pedagogų dirbančių su pradinukais nuostatas, lūkesčius ir vaikų dienos centrų vertinimą.

Tyrimo dalyviai: Anketavimas uždarų klausimų metodu. Buvo apklausta 47 NVO dienos centrų iš visos Lietuvos darbuotojų ir vaikų tėvų. Pedagogų, dirbančių su pradinukais imtis - 79 tyrimo dalyviai. Iš viso anketuoti – 126 žmonės. NVO vaikų dienos centrų darbuotojai ir vaikų lankančių šiuos centrus, tėvai buvo apklausti 2010 m. Kovo 13 d. - balandžio 6 d. Mokytojų (pradinių klasių mokytojai ir mokytojai, dirbantys su pradinukais) anketos surinktos 2010 balandžio 1 d - balandžio 16 d.

Tyrimo metodologija ir metodai.

Anketavimas, kaip teigiama, „sudaro galimybę pagal apklausiamųjų reakciją spręsti apie tyrimo problemos aktualumą, reikšmingumą, anketos klausimų sudarymo ir išdėstymo tikslingumą” (Pruskus, 2003, p.177). O struktūruotas interviu leidžia detaliau nustatyti problemų priežastis, nuodugniau susipažinti su NVO veiklos metodais. Tyrimas atliktas visoje Lietuvoje, projektuojant situaciją visoje Lietuvoje, o ne turint tikslą ją parodyti kokiam konkrečiame šalies regione.

Tyrimo metodai:

1. Teorinis metodas (mokslinės literatūros apžvalga).
2. Empirinis metodas (anketavimas uždarų klausimų metodu).
3. Statistinis metodas (Aprašomoji matematinė statistika, neparametrinė analizė, regresinė bei vienafaktorinė dispersinės analizės).
4. Surinktų duomenų apibendrinamoji analizė.

Pagrindinės sąvokos:

Nevyriausybinių organizacijų (NVO) - tai laisva piliečių valia įkurta demokratinė organizacija, kuri tarnauja visuomenės ar jos grupių labui, nesiekia pelno ir tiesioginio dalyvavimo valstybės valdyme⁵.

Vaikų dienos centrai - tai įstaigos, kuriose teikiamos socialinės ir ugdymo paslaugos socialinės rizikos šeimoms ir vaikams, neįgaliesiems⁶.

Religija - aiškinimams atvira, griežtai nenustatyta sąvoka, dažnai nusakoma kaip bendravimas su šventybe <...> Lot. Bažnyčios tėvai perėmė religio <...> dievogarbos prasme ir suprato kaip išmintingą gyvenimą Dievo atžvilgiu (Vorgrimler, p. 464)

Religinė nevyriausybinių organizacijų – NVO, kurios pagrindas religinės vertybės. Jų esmę galima nusakyti keliomis citatomis: „Pasaulis žymi kūrinijos visumą“ (Vorgrimler, p. 408); „Pasaulis reiškia visą žmogui svarbią tikrovę“ (Vorgrimler, p. 406).

Pasaulietinė nevyriausybinių organizacijų - NVO, kuri vadovaujasi bendražmogiškais vertybėmis, savo veikloje nepabrėždama nė vienos religijos, religijai bei religinės savivokos ugdymui neteikdama ypatingos reikšmės.

Socialinės problemos - Socialinė problema yra socialinė sąlyga, kuri buvo atrasta žalinga individualiam ar visuomenės gerovei“ (Bassis, Gelles, Levine (1982) „Socialinės problemos“)⁷.

Socialinis dalyvavimas – Socialinio dalyvavimo konceptas reiškia, kad kiekvienas žmogus turi teisę ir gali dalyvauti kasdienėje visuomenės veikloje ir plėtoti savo individualias tapatumo, savęs vertinimo jausmus, būdą ir elgesį (Gerulaitis, 2007, p. 39).

Tėvų įsitraukimas reiškia reguliary, dvipusį dalyvavimą ir prasmingą komunikaciją, kuri leidžia vaikams vaidinti svarbų vaidmenį jų vaikų mokymosi procesuose bei skatina tėvų dalyvavimą mokyklos gyvenime (Gerulaitis, 2007, p.44).

NVO – nevyriausybinių organizacijų

VDC – vaikų dienos centras

VTAT - Vaikų teisių apsaugos tarnyba.

Magistro darbo struktūra : Šį magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, 2 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (63 šaltiniai), santrauka anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 19 lentelių, 4 pav. Prieduose pateikiamos anketos. Darbo apimtis – 79 puslapiai.

⁵ Nevyriausybinių organizacijų apibrėžimas. www.ngo.lt

⁶ http://www.mususeima.lt/lt/straipsniai/paslaugos_seimai/psichosocialines_paslaugos/vaiku_dienos_centrai/

⁷ Best, 1995, p.3

Magistro darbo temos pagrindu buvo skaitytas pranešimas 2010 gegužės 21 d. Socialinės gerovės ir negalės studijų fakulteto studentų mokslinių darbų konferencijoje „Vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, ugdymas ir sveikatinimas“.

1 skyrius. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ VEIKLA PRADINUKŲ SOCIALINĖMS PROBLEMOMS SPREŠTI

1.1. Nevyriausybinių organizacijų veiklos ypatybės

„Nevyriausybinių organizacijų (NVO) – visuomenės naudai Lietuvoje veikiantis, savarankiškas, nuo valdžios ir verslo nepriklausomas, pelno ir valdžios rinkimuose nesiekiantis, savanoriškumo pagrindu įsteigtas juridinis asmuo“ (Nevyriausybinių organizacijų reikalų komisijos posėdžio protokolas 2007 12 06). Šis apibrėžimas parodo NVO savarankiškumą, nepriklausomumą, savanoriškumą ir interesus, nesusijusius su pelnu. NVO turi būti savarankiška ir nepriklausoma, kad galėtų pati daryti tinkamus sprendimus ir, kad jos veikla nepriklausytų nuo politinių partijos įtakos, verslo poreikių ar valdžios politikos. NVO turi būti svarbi savanoriškumo, nes tik veikla, kylanti iš neatlygintino visuomenės darbo NVO struktūrose ir aktyvumo, bus išties nepriklausoma ir palies tos visuomenės skaudulius. Veikla, kuri remiasi savanoriškumu negali siekti pelno. Tarnavimas (angl. service) turi rasti iš asmens savęs dovanojimo kitiems ir aktyvaus dalyvavimo visuomenės gyvenime, ją modeliuojant pagal pilietiškos visuomenės reikalavimus, kuriant gerovės valstybę.

Pirmosios NVO apraiškos siejamos su viduramžiais atsiradusia karitatyvine veikla, kurią inicijavo Bažnyčia (Baršauskienė, 2008). Krikščionybė, remdamasi tikėjimu į vieną Dievą, žiūrėdama į Jėzaus geradariškumą pavyzdį, iškelia religinės NVO moto, Kristaus žodžius: „kiek kartų tai padarėte vienam iš šitų mažiausiųjų mano brolių, man padarėte“ (Mt 25,40). Religinės NVO veikla grįsta savanorišku tarnavimu iš meilės Dievui. Pasaulyje šiuo metu paraleliai veikia daug NVO: religinių – tokių, kurių darbas remiasi tarnyste, kylanti iš religinių aspiracijų (religinės NVO) ir tokių, kurių tarnystė kyla iš siekio aktyviai dalyvauti, duoti teigiamų impulsų visuomenės gyvenimui, nesiremiant vienokiomis ar kitokiomis religinėmis nuostatomis (pasaulietinės NVO). Tačiau visas NVO vienija noras pozityviai veikti visuomenės gyvenime, kurti gerovės valstybę, keisti visuomenę ir spręsti jos problemas. Religinės organizacijos, remiasi tikėjimu, kuris kyla iš noro dalintis dievybės meile ir tuo vykdyti jos valią, apreiškta kanonizuotuose religiniuose tekstuose. Pasaulietinės organizacijos tuo tarpu siekia padėti visuomenei, keisti jos veidą ir spręsti įsisenėjusias problemas, pvz., stratifikaciją, turtinę nelygybę, deviaciją, benamystę, skurdą ir kt., be kokių nors akivaizdžių sąsajų su religiniu mokymu.

NVO Lietuvoje gali būti skirstomos į 7 grupes: a) profesinės/darbuotojų; b) sporto/kultūros /laisvalaikio; c) mokslo/techninės; d) politinės/judėjimai; e) socialinės/sveikatos; f) ekonominių interesų/darbdavių; g) religinės/gyvenimo stilių (Pradzevičiūtė, 1998). Net 6 grupės iš septynių, kaip

matyti, yra pasaulietinės organizacijos. Socialinėmis paslaugomis užsiimančios pasaulietinės NVO paprastai teikia šias paslaugas:

1. vaikų socialinė rūpyba, vaikų tarnybos, dienos centrai;
2. jaunimo tarnybos ir jaunimo socialinė rūpyba;
3. paslaugos šeimai;
4. paslaugos neįgaliesiems;
5. paslaugos pagyvenusiems žmonėms;
6. savitarpio pagalba ir kitiems asmenims teikiamos socialinės paslaugos;
7. įvairialypės socialinės paslaugos, nepamintotos kitur (Zaleckienė, 2003).

Taigi matome, kad socialinėmis problemomis besirūpinančios NVO aprėpia gan daug socialinių sričių ir problemų. Pasaulietinės socialinės NVO vadovaujasi socialinės lygybės, socialinio dalyvavimo principais, globaliu lygmeniu ratifikuotais dokumentais, kaip “Vaikų teisių deklaracija”, “Visuotinė žmogaus teisių deklaracija” ir pan. Pagrindinis skirtumas nuo religinių NVO yra tas, kad šios organizacijos neteikia pirmenybės nė vienai religijai, šioms organizacijoms gali priklausyti ir ateistai, ir agnostikai, ir įvairių religijų teistai. Religinės NVO į savo veiklą įtraukia be kita ko ir religinius principus, liturginį kultūrą, įsitikinimų sistemą. Tai anaipol nelaikytina trūkumu, tačiau dargi suteikia tvirtą pagrindą veiklai, nes religinės nuostatos yra tokios prigimties, jog žmogų stiprina ir palaiko, jis gali tikėtis pagalbos iš dievybės. Religinės nuostatos, principai niekada nesikeičia ar kinta lėtai, o pasaulietinės vertybės turi polinkį kisti daug greičiau priklausomai nuo situacijos ir aplinkybių.

Nevyriausybinių organizacijų naudingos visuomenei, nes:

1. Įtraukia į savo veiklą vietos bendruomenės narius, dirbančius savanoriais, ir taip tampa vis didesnę svarą įgyjančiais darbdaviais.
2. Veikia siekdamos sumažinti išlaidas ir ekonominiu požiūriu efektyviai.
3. Savo veikloje taiko naujus, dažnai netradicinius pasirinktų kuruoti problemų sprendimo metodus.
4. Rizikuoja imtis spręsti nepopuliarias, mažai žinomas problemas arba tokius subtilius klausimus, kurių, neturėdama apibrėžtų taisyklių, paprastai nesiima viešoji administracija;
5. Šiose organizacijose veikiantys žmonės yra jautrūs kitų poreikiams, moka keistis ir lanksčiai reaguoti į naujas problemas;

6. Nesusijusios su valdžios struktūromis, šios organizacijos yra neformalus kanalas, per kurį žmonės išreiškia savo poreikius ir išsako argumentus dėl būtinų pokyčių.
7. Padeda valstybės ir savivaldos administracijoms kurti pilietinės visuomenės teisinius apmatavimus.
8. Kontroliuoja viešąsias tarnybas, vykdančias savo užduotis įvairiose politikos, socialinės paramos ir ūkio sferose.
9. Remia ir brandina lyderius, kurie vėliau gali dirbti politinėse ir vyriausybines struktūrose (Wejcmanas, 2001, p. 16-17).

Čia ką tik išskyrėme NVO veiklos principų grandis – savanorystę, išradingą išlaidų valdymą, netradicinius darbo metodus, efektyvų problemų sprendimas, empatiją, pilietiškumą, viešųjų tarnybų kontrolę, lyderystę.

Šiaudvytis (2005) išskiria tokius NVO veiklos principus:

1. *asociacijų-kolegialumo* – tai prigimtinė nepriklausomybė nuo valdžios, savivaldos (autonomiškumo) ir kolegialumo akcentavimas;
2. *savanoriškumo* – laisvas narių įstojimas ar išėjimas;
3. *socialinio kooperavimosi* – pabrėžiama organizuota, formali, institucionalizuota struktūra;
4. *pilietinio pagrindo* – tarnavimas visuomenės labui, jos vertybių puoselėjimas;
5. *ne pelno* – gautos lėšos investuojamos į paslaugas ar pagrindinę įstatuose numatytą veiklą, o ne padalijamos steigėjams, nariams ar dalininkams.

Šiaudvyčio išskirti principai siejasi Wejcmano nusakytomis NVO vertybėmis, pasikartoja pilietiškumo ir savanorystės principas. Šių principų svarbą akcentuoja ir Baršauskienė (2008). O mes ypatingai atsižvelgsime į mūsų darbe aktualią bendruomeniškumo ir tarpininkavimo svarbą NVO sprendžiant pradinukų socialines problemas. Kadangi bet kuri NVO neišvengiamai yra bendruomenė, būtina suvokti bendruomeniškumo esmę.

Bendruomeniškumo principas. Nevyriausybines organizacijose bendruomeniškumo principas svarbus. Hays (2009) išskiria kelis bendruomenės aspektus ar tipus:

1. Bendruomenė egzistuoja, kaip vietos bendruomenė.
2. Bendruomenė, kuri jungia bendrų interesų žmones, kurie neturi nieko bendro. (Pvz.: Mokytojų, teisėjų bendruomenės)
3. Bendruomenė, kaip asociacija, kuri pastatyta ant santykių ir veiklos kartu.

Iš tikrųjų NVO priklausytų trečiajam iš ką tik įvardintų bendruomenės tipų. Tarkime, NVO, savo objektu pasirinkusios pradinukų problemas, narius vienija bendra veikla – pagalba pradinukams. Bendruomenės nariai yra palaikomi socialinių santykių, iš kurių kyla prasminga bei kryptinga veikla, vienijama bendro tikslo, vertybių ir interesų.

Bendruomenės sąvoką puikiai atskleidžia ir Slesoriūnienė (2006) savo magistro darbe "Bendruomenės kūrimo realijos ir perspektyvos". Autorė nagrinėja Kviškienės (2001), Collin (1995), Reeve (1996), Sutton (1996), Johnson (1999), Leliūgienės, Worsley (1987) bendruomenės sąvokas. Iš Collinso, Kviškienės, kitų mokslininkų minimų Slesoriūnienės darbe išskirkime pagrindines savybes būdingas bendruomenei:

1. bendri socialiniai santykiai;
2. bendras tikslas;
3. bendros nuostatos;
4. bendri interesai;
5. moralinis įsipareigojimas;
6. bendro naudojimo vertybės;
7. bendra gyvenama teritorija;
8. socialinė sistema;

Šiuos bruožus pabandykime pritaikyti Nevyriausybiniai organizacijai, kuri padeda pradinukams. Dažniausiai NVO pagalbą teikia per dienos centrus, kur vaikai praleidžia dalį dienos. Pirmiausia pastebėsime, kad užsimezga socialiniai santykiai, tarp paslaugos teikėjų (NVO darbuotojų), klientų (pradinukų) ir klientų tėvų. Visi NVO dalyviai susiburia bendro tikslo vedini – vieni kitiems padėti. Tokios, pagalbą pradinukams teikiančios NVO iniciatorius, vienija nuostata, kad šie vaikai yra reikalingi pagalbos, o visi bendruomenės dalyviai turi interesą rasti būdą padėti. Paslaugos teikėjai moraliai įsipareigoja teikti pagalbą pradinukams, jų tėvams, o pradinukų tėvai bendradarbiauti, kad padėtų vaikams. Galutiniai ir svarbiausi klientai – vaikai - įsipareigoja laikytis nustatytų normų ir taisyklių, kad geriau pasinaudotų pagalba. Visus vienija bendros vertybės – atjauta, meilė, pagalba vaikui, dalinimasis, bendradarbiavimas. NVO turi savo veikimo teritoriją, kurioje ji ir sudaro savo socialinę sistemą, sąsajas tarp savo dalyvių, su bendruomenės viduje veikiančiomis normomis, vertybėmis ir santykiais.

NVO bendruomenei galime pritaikyti vietinės bendruomenės struktūrizaciją, minimą Bagdanavičiaus (2007) knygoje "Socialinės sferos sociologija":

1. Ekonominė – geografinė struktūra. Ji lemia, ar NVO dienos centro įsikūrimo vieta yra patogi ir paranki jos klientams.
2. Gamybinė – technologinė struktūra. Tai NVO ištekiai, kuriuos ji turi savo klientų poreikiams tenkinti.
3. Socialinė – demografinė struktūra. Čia atsispindi NVO klientų socialinė padėtis: kokia jų finansinė padėtis, kiek narių šeimoje.
4. Regiono socialinės sferos infrastruktūra - tai visi poreikiai, kuriuos tenkina NVO.
5. Kultūrinė–dvasinė struktūra – tai NVO vertybių sistema. Yra daug krikščioniškų NVO.
6. Visuomeninė–politinė struktūra – tai, kaip NVO įtraukia klientus į socialinį dalyvavimą visuomenėje bei politinėje struktūroje.
7. Administracinė valdymo struktūra – tai visa NVO valdymo grandis.
8. Socialinė–ekologinė situacija - tai socialinė ir prevencinė veikla NVO, kuri padeda užtikrinti visuomenės socialinį saugumą.

Pagal Bagdanavičiaus (2007) išskirtas vietinės bendruomenės funkcijas, jas pritaikykime NVO bendruomenei, kuri siekia padėti spręsti pradinukų socialines problemas:

1. Socialinė reprodukcija ir jų veiklos savivalda – NVO dirbančių su vaikais, funkcija ir yra padėti vaikams.
2. Socialinė integracinė funkcija – paskirsto pagalbą vaikams tarp visų visuomenės narių.
3. Socialinė–organizacinė funkcija – užtikrina NVO, jos narių formavimąsi.
4. Socialinė–reguliacinė funkcija – prižiūri visų NVO narių, klientų, partnerių santykių reguliaciją.
5. Socialinė adaptacinė funkcija – ugdo socialines savybes, padeda išlaikyti papročius, vertybes, nuostatas, prie jų prisitaikyti.
6. Socialinės apsaugos funkcija - užtikrina visų narių socialinę apsaugą, teikia socialinę pagalbą vaikams.

Tarpininkavimo svarba NVO. Socialinės srities užsienio mokslininkų straipsniuose galima rasti keletą mediacijos arba tarpininkavimo apibrėžimų. “Tarpininkavimas: Konflikto sprendimas bešališkai, trečioji šalis – tarpininkas – padeda kitoms dviem pusėms išspręsti konfliktą labiausiai sutariančiu būdu. Tarpininkas skatina tobulinti bendradarbiavimą tarp šalių su tikslu padėti aiškiai priimti abiemis patenkinamą sutarimą Mandel ir etc. (2009) Šis apibrėžimas mini tarpininko bešališką vaidmenį sprendžiant konfliktus. Tarpininkavimo kaip konfliktų sprendėjo funkciją mini ir Lakis (2008). Jis teigia, kad “Plačiai žinomos yra komercinės konfliktų sprendimo ir mediacijos

tarnybos. Gausu nevyriausybinių organizacijų, kurios savo misija laiko ginčų, konfliktų ir kitokių nesutarimų sprendimą“ (Lakis, 2008). Konfliktų sprendimo idėją plėtoja ir mokslininkas Noone. „Tarpininkavimo esmė yra sveiko proto idėja, kad kviestinė intervencija į abiejų šalių ginčą, tikintis patyrusio, nepriklausomo, patikimo žmogaus pagalbos, išspręstų ginčą per derinimą labiau bendradarbiaujant negu konkuruojant“ (Noone, 1998, p.5). Šitame apibrėžime išryškėja tarpininko savybės (patyrimas, nepriklausomumas, patikimumas), kurios siejamos su mediacijos arba tarpininkavimo principais:

1. Prieinamumu.
2. Savanoriškumu.
3. Konfidencialumu
4. Pagalba, palengvinimu (Noone, 1998).

NVO bendruomenė būtent ir atitinka šiuos kriterijus. NVO yra prieinama tiek socialinės rizikos vaikams, tiek privačiam ir valstybiniam sektoriui. NVO remiasi savanorystės principais. Dauguma darbuotojų yra jauni žmonės, kurie dirba iš altruistinių paskatų. Kadangi tai yra organizacija su dirbančiais specialistais, tai viena nuostatų yra išlaikyti klientų paslapčių konfidencialumą. O pagrindinė NVO misija yra pagalbos teikimas, į kurią įtraukiama ir kita dalyvaujanti pusė. Žinoma, siekiama kad padedančioji pusė turėtų bent mažytį atlygį – tai reklama.

Iš Gerulaičio (2007) disertacijos galime išskirti, pagrindines tarpininko funkcijas:

1. Proceso dalyvių interesų derinimas.
2. Resursų ieškojimas bei įtraukimas.
3. Vaiko ugdymo (si) plano konstravimas.
4. Dalyvių bendravimo skatinimas.
5. Dalyvių iniciatyvos ir dalyvavimo skatinimas.
6. Tarpininkas skatina kitus priimti atsakomybę.
7. Tarpininkas kaip pokyčių agentas, kuris perduoda kitiems dalyviams strategijas.

(Gerulaitis, 2007)

Visas šias funkcijas perima ir NVO, kai sprendžia pradinuko socialines problemas. NVO kaip tarpininkas derina NVO tiesioginių klientų – vaikų bei jų tėvų poreikius ir atitinkamų tarnybų interesus: ieško resursų, kurie padėtų spręsti pradinukų problemas. Ugdydama vaiką dienos centre, NVO papildo ir konstruoja vaiko ugdymosi planą, skatina vaiko mokymosi įstaigas, NVO bei vaiko tėvų bendradarbiavimą. Skatina ji ir kliento tėvus, pačius klientus ir formaliąsias ugdymosi įstaigas

prisiimti atsakomybę. NVO savo metodus, strategijas perduoda kliento tėvams ir kitoms institucijoms.

Beck (1995), naudodamasis Madon ir Sahay darbais, išskiria du tarpininkavimo NVO lygius:

1. Partnerystė su valdžios institucijomis.
2. Partnerystė su privačiu sektoriumi.

Jis naudodamasis ankstesniais autoriais daro išvadą, kad ten, kur nepajėgia padėti valdžia, ten NVO yra pasitelkiamas privatus sektorius.

Iš Gaižiūnaitės (2005) minimos socialinės pagalbos klasifikacijos, kiekvieną pagalbos sritį priskirkime partnerystės ir tarpininkavimo kuriam nors vienam iš sektorių.

Socialinės paslaugos:

Informavimas. Tarpininkavimas tarp valdžios institucijų ir klientų bei klientų tėvų. Keičiamasi informacija apie socialines paslaugas ir jų reikalingumą, apie realius vaikų poreikius.

Socialinių įgūdžių ugdymas. Vyksta tarpininkavimas tarp kliento ir visuomenės. Skatinamas vaiko įsitraukimas ir socialinis dalyvavimas visuomeninėje veikloje.

Maitinimas. Tarpininkavimas tarp privataus sektoriaus, kuris finansuoja maitinimą, ir dienos centrų klientų. Privatus sektorius kaip atpildą gauna reklamą.

Aprūpinimas būtiniaisiais daiktais. Tarpininkavimas tarp privataus sektoriaus ir valstybinio sektoriaus, kurie teikia paslaugą, ją finansuoja ir klientų.

Interesų atstovavimas kitose institucijose. Tarpininkavimas tarp klientų ir valstybinio sektoriaus, atstovaujant kliento interesus.

Transporto organizavimas – tarpininkavimas tarp privataus ir valstybinio sektoriaus, kuris teikia transporto paslaugas, ir klientų.

Edukacinės paslaugos:

Mokymas – tarpininkavimas tarp privataus sektoriaus, ieškant klientams reikiamų mokymo priemonių.

Užimtumo organizavimas – klientų užimtumo organizavimas, ieškant rėmėjų tarp privataus sektoriaus dalyvių.

Auklėjimas – tarpininkavimas su valstybiniu sektoriumi, derinant ugdymo programas.

Švietimas - tarpininkavimas su valstybiniu sektoriumi, derinant ugdymo programas, siekiant klientui suteikti reikiamas kompetencijas.

Socialinė-pedagoginė pagalba – tarpininkavimas su valstybiniu sektoriumi, organizuojant socialinę pagalbą vaikui.

Specialioji pedagoginė ir specialioji pagalba – ji derinama su valstybinio sektoriaus įstaigomis.

Šiame skyriuje panagrinėjome, kaip NVO veikloje svarbu savanorystė, bendruomeniškumas, tarpininkavimas, pelno nesiekimas, darbas visuomenės labui, autonomija nuo valdžios, organizuota struktūra. Visos šios savybės leidžia NVO būti svarbiu ramsčiu pagalbos pradinukams teikimo struktūroje. Didelį dėmesį skyrėme bendruomeniškumo ir tarpininkavimo aspektui. Galime daryti tvirtą prielaidą, jog tik bendruomeniškos pastangos padėti pradinukams ir tarpininkavimas tarp įvairių visuomenės grupių bei struktūrų leidžia pasiekti apčiuopiamus rezultatus.

1.2. Pradinukų psichosocialinė raida ir kylančios problemos

Jau buvo minėta, kad Lietuvos ir pasaulinio masto dokumentai gina vaikus ir numato kaip būtinybę konkrečią pagalbą vaikams. (Žr. Įvadas). Magistro darbo autorė nori atkreipti dėmesį į tai, kaip Lietuvos nevyriausybinėse organizacijose yra padedama pradinukams. Kadangi pati jautriausia visuomenės ląstelė yra vaikai, ypač tas amžius, kol paprastai lankoma pradinė mokykla (7-11 m.), todėl objektu pasirenkamas būtent šis vaikų amžiaus tarpsnis. Apsaugojus ir suteikus reikiamą pagalbą šiame amžiaus periode yra tikėtina, kad mažiau įvairiausio pobūdžio problemų rasis ateityje. Rasa Zabarauskaitė (2007) teigia, kad „<...> Jeigu Vyriausybė vengia spręsti vaikų skurdo problemų dabar, vėliau bus dar sunkiau išvengti skurdo perdavimo iš kartos į kartą bei sumažinti egzistuojančią ekonominę ir socialinę nelygybę“ (Zabarauskaitė, 2007, p.165). Taip yra su visomis problemomis, su kuriomis susiduria vaikai – skurdas tik viena akivaizdžiausių iš jų. Susidūrimų su įvairiomis skriaudomis ar ir paprasčiausia dėmesio stoka žaizdos lieka visam gyvenimui. Tokių problemų prevencija ir sprendimu užsiimančios religinės bei visuomeninės, nevyriausybines organizacijos ir egzistuoja tam, kad padėtų vaikams.

Grinienė (1994) teigia, kad “Jaunesniojo mokyklinio amžiaus saviti augimo ir raidos tempai, organizmo biocheminiai, endokrininiai ir imunologiniai poslinkiai. Tai amžiaus periodas, kuriam būdingas tartum atokvėpis prieš didelius organizmo persitvarkymus, kurie prasidės lytinio brendimo metu. Šiuo laikotarpiu vaiko organizmą stipriai veikia nauji socializacijos veiksniai, ypač nauja veikla – mokymasis, sparčiai skatinama fizinė ir psichinė raida (Grinienė, 1994, p.5). NVO, vykdydamos savo veiklą, taip pat profesionaliai turėtų atsižvelgti į pradinukų psichofizines savybes teikdamos jiems pagalbą. Iš Grinienės teiginių ryškėja, kad itin daug pasiekti su pradinukais galime juos tinkamai socializuodami. Padėdami vaikams tokiaame amžiuje įsitraukti į visuomenę, perimti jos vertybes, atskleisti bei parodyti savo gerąsias savybes, užauginsime pilietiškai ir intelektualiai brandžią, kūrybiškai pajėgią ateities kartą.

Remdamiesi Zambacevičienės straipsniu „Psichologinė Pradinuko charakteristika“, išspausdintame straipsnių rinkinyje „Pradinukų ugdymas“ 1994 metais, išskirkime esmines pradinio amžiaus tarpsnio psichologines ypatybes ir, į tai atsižvelgdami, pabandykime pateikti savo rekomendacijas NVO veiklai.

Pažįstamosios veiklos ypatumai:

1. Dėmesys. Nuo būdingo nevalingo dėmesio, kada negebama susikoncentruoti ties dirgikliu, pereinama prie valingo, kada sukauptai bei tikslingai atliekamos įvairios užduotys.

Rekomendacija. Atsižvelgiant į vaiko amžių, psichologines ypatybes taikyti tokią veiklą, kuri skatintų susikoncentruoti ties užduotimi, būtų įdomi pradinukui. Dažnai keisti veiklos pobūdį.

2. Suvokimas. Pradinukams lengviau suvokti, kas suteikia emocijas, išsiskiria iš konteksto.

Rekomendacija. Stengtis kuo labiau sudominti vaikus veikla, kuri išsiskiria iš kitų veiklų panaudojant įvairias metodines priemones.

3. Atmintis. Norint lavinti pradinukų atmintį, reikia skatinti juos tai, ką turi įsiminti, derinant su betarpiškai vaiko gyvenimiška patirtimi.

Rekomendacija. NVO turi neatmesti vaiko gyvenimiškos patirties, o pasitelkti ją ugdant vaikų socialinius įgūdžius, padedant mokytis.

4. Mąstymas. Pagal šveicaro psichologo J. Piaget tyrimus nustatyta, kad 7 -11 m. vaikai priklauso konkrečių operacijų stadijai, kai konservavimą, klasifikavimą, skirstymą į serijas gali taikyti specialiose situacijose, bet ne visose.

Rekomendacija. Išnaudoti vaikų pomėgį klasifikuoti (rinkti kolekcijas) savo dienos centro veikloje, rengiant kolekcijų parodas, pristatymus.

5. Vaizduotė. Z. Novlianskaja (1978) nurodo šias svarbiausias vaikų fantazavimo priežastis:

1) vaiko emocinis diskomfortas, siekimas iš jo išsivaduoti; 2) vaikas nori sukelti suaugusiojo susidomėjimą savu asmeniu, atkreipti jo dėmesį; panašiai būna ir tuomet, kai vaikas, patyręs esąs neįvertintas, jaučia savotišką poreikį įsitvirtinti, nori iškilti suaugusiųjų arba bendraamžių akyse; 3) pereinant iš pirmosios vaikystės fazę į antrąją, žaidimas pamažu užleidžia vietą mokymuisi, tačiau ir jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko gyvenime ji dar užima labai svarbią vietą (Zambacevičienė, 1994, p. 31).

Rekomendacija. Reikėtų NVO įstaigų darbuotojams pasitelkti psichologinę pagalbą, kalbėtis su vaikais apie jų problemas, taip pat naudoti meno terapiją, kuri padėtų vaikams atskleisti savo išgyvenimus.

6. Kalba. 10 – 11 m. vaikai išlavina gebėjimą pasakoti ir aprašyti, jie tai daro su noru.

Rekomendacija. Leisti vaikams labiau išsipasakoti, kurti vaidinimus su jais.

7. Emocijų, jausmų ir valios ypatumai. Pradinukams svarbu emocijos, jie atvirai reiškia jausmus, formuojasi valia, intelektas ir dora.

Rekomendacija. Vykdyti tokią veiklą NVO, kuri formuotų vaiko atsakingumą, atvirumą ir draugiškumą. Veikla turi būti kūrybinga, skatinanti emocijas. Atsakomybę formuos buitės darbai (pagalba paruošti stalą, susitvarkyti savo darbo vietą), o kūrybinė veikla (vaidinimai, lipdymas, piešimas) padės išreikšti jausmus ir pasiekti savo tikslą, ugdys atsakomybę, ryžtingumą pasiekti užsibrėžto rezultata.

8. Asmenybės ypatumai:

1. Mokymosi motyvai, interesai, sugebėjimai. J. Laužikas (1981) mokymosi motyvus suskirstė į 4 grupes: 1) teoriniai (noras pažinti nauja, daugiau sužinoti); 2) praktiniai (noras pasirengti gyvenimui, profesijai); 3) prestižo (noras gauti gerą pažymį, būti pripažintam draugų, užimti gerą padėtį kolektyve); 4) prievartos ir baimės (baimė būti nubaustam, vengimas gauti blogą pažymį) (Zambacevičienė, 1994, p. 36).

Rekomendacija. Skatinti teorinius ir praktinius mokymosi motyvus, sudominant nauja veikla, naujais mokymosi metodais. Kalbėti su vaikais apie jų baimę dėl nesėkmių ir pavydą dėl kitų sėkmių.

2. Charakterio bruožai. Charakteris dar formuojasi, sunku reikiamo elgesio supratimą perkelti į praktiką. Kohlbergas nustatė, kad 4-10 m vaikai elgiasi kaip reikalaujama dėl bausmės baimės ar norimo atlygio, nuo 10 iki 13 m. elgiasi dėl prisitaikymo prie visuomenės ir tik vyresni elgiasi pagal moralines vertybes.

Rekomendacija. NVO turėtų stengtis vaikams padėti prisitaikyti prie socialinių normų, skatinti moralės vystymąsi. Tuo ypatingai rūpinasi katalikiški vaikų dienos centrai, kur vaikai ugdomi evangelinėmis vertybėmis (meile, pasiaukojimu dėl kitų).

3. Savęs vertinimas – Pradinukai dar nėra išsiugdę gebėjimų adekvačiai save įvertinti. „Jei vaikas yra linkęs save pervertinti, nereikėtų jo per dažnai girti vertinant realius jo pasiekimus, dažniau nurodyti trūkumus (kruopštumo, tvarkingumo, švarumo), kuriuos reikia šalinti. Kitaip vaikas išpuiks, taps pagyrūnas. Nepasitikinčius savimi vaikus reikia padrašinti, įtikinti, kad pasistengęs galės įveikti nesėkmę“ (Zambacevičienė, 1994, p. 39 - 40) .

Rekomendacija. NVO darbuotojai turėtų sudaryti galimybes vaikams būti įvertintiems. Mokinius, kuriems nesiseka mokslas ar pastebimi menčiau išlavinti socialiniai įgūdžiai, pagirti už mažus žingsnelius į priekį, už pastangas, kelti vaiko savivertę. Kadangi dienos centruose dauguma

vaikų iš socialinės rizikos šeimų, tai labai svarbu formuoti teisingus savęs vertinimo įgūdžius, pasakyti vaikams kokie veiksmai yra geri, o kokie netinkami.

Pradinukų psichologinės savybės tik formuojasi, todėl NVO su pradinukais turi dirbti geri specialistai: pedagogai, psichologai, kurie skatintų gerų bruožų formavimąsi, šalintų nepageidaujamą elgesį. Labai svarbu vertybių ugdymas ir moralės formavimas. Aktuali turi būti kryptinga veikla, pritaikyta individualiems vaiko poreikiams (veiklos diferenciacija ir individualizacija). Veikla turi būti emocionali, kelti teigiamus išgyvenimus, kad savo teigiamą gyvenimo patirtį vaikas galėtų sieti su ugdymo turiniu (vertybėmis kurios formuojamos, mokslo žiniomis, kurios suteikiamos ruošiant kartu namų darbus, socialiniais įgūdžiais, kurie formuojami dienos centruose).

Pradinuko socialinės problemos, kurias gali padėti išspręsti NVO. Norėdami ieškoti pagalbos būdų spręsti pradinukų socialines problemas, išsiaiškinsime socialinės problemos apibrėžimus, sampratą ir klasifikaciją.

Knygoje „Images of Issues: typifying contemporary social problems“ naudojamos tokiais socialinės problemos apibrėžimais:

1. „Socialinė problema yra socialinė sąlyga, kuri buvo atrasta žalinga individualiai ar visuomenės gerovei“ (Bassis, Gelles, Levine (1982) „Socialinės problemos“).
2. Socialinė problema, tada gali būti apibrėžta su sąlyga, kad : (1) paliečia visiškai nepageidaujamai ar kaip sunkumų šaltinis; (2) yra sąlygojama žmonių ar visuomenės veiksmų ar neveikimo ; (3) veikia ar numanoma veikia didelį skaičių žmonių (Farley, 1987).

(Best, 1995, p.3)

Pirmasis apibrėžimo dėmuo prikišamai nurodo, kodėl visuomenė būtinai turi spręsti pradinukų socialines problemas. Jos žalingos ne tik vaikams, bet ir pačiai visuomenei. Visa tai, kas akivaizdžiai kenkia, turi būti pašalinta, o visuomenė turi susivienyti šias problemas spręsti. Tokio bandymo kooperatyviai spręsti problemas pavyzdys ir yra NVO veikla. Iš antrojo apibrėžimo dėmens seka, kad socialinė problema paliečia tuos, kurie to nenori. Vaikai yra beginkliai, juos ginti turi ne kas kitas, bet suaugusieji. Vaikai neprovokuoja socialinių problemų, o nuo jų nukenčia. Kaip rodo antroji apibrėžimo dalis, socialines problemas sąlygoja ne tik mūsų veiksmai, bet ir mūsų abejingumas. Dažnai visuomenė nieko nedaro, kad apgintų silpnesnįjį, o tai prilygsta skriaudos darymui. Šis mūsų apsileidimas veda prie to, kad socialinių problemų mastai auga ir apima vis didesnę žmonių skaičių.

Viename iš naujesnių užsienio tyrinėtojų darbų (Guerro „Social problems: community, policy, and social action“, 2005), nagrinėjančių socialines problemas, apžvelgiamos šios socialinės problemos: šeimos, švietimo (ugdymo), darbovietės, sveikatos priežiūros, narkotikų, nusikalstamumo, spaudos, miestų, aplinkos apsaugos, karo ir terorizmo problemos. Šeimos problemų pavyzdžiai pateikiami tokie kaip: skyrybos, smurtas ir nerūpestingumas, partnerio smurtas, vaikų išnaudojimas ir nesirūpinimas jais, vyresniųjų išnaudojimas ir nesirūpinimas jais, paauglių nėštumas ir pinigų bei laiko stokos problemos. Kadangi vaikai auga šeimoje, tai bet kokios šeimos problemos vienaip ar kitaip daro jiems įtaką.

Černeckienė (2007) išskiria tokias socialines pedagogines problemas: deviacija, vaikų nusikalstamumą, priklausomybes ir žalingus įpročius, prostituciją, seksualinę prievartą prieš vaikus, homoseksualizmą, paauglių nėštumą, smurto ir prievartos problemą, netektis ir jų išgyvenimą, tėvų skyrybas, našlaitystę, socialinę atskirtį, mitybos sutrikimus, suicidą, mokyklos nelankymą. Vienos iš šių problemų tiesiogiai veikia pradinukus, nuo kitų turi apsaugoti šių problemų prevencija.

Odeta Merfeldaitė (2007) pateikia Oliferenko, Šulgos I., Dementjevov socialinių pedagoginių problemų klasifikaciją, išskiria tam tikrus taškus, kur reikalinga pagalba:

1. „Vaiko psichinio vystymosi problemos: pagalba įveikiant kompleksus, netekties atveju, formuojant vertybines ir moralines normas, kriziniais vaiko raidos periodais.
2. Vaiko (paauglio) asmenybės problemos: pagalba įveikiant atsiskyrimo nuo tėvų, susitapatinimo su kitais žinomais žmonėmis krizes, nevisavertiškumo jausmą, seksualinių problemų sprendimas, pagalba kovojant už savo socialinį statusą.
3. Šeimos problemos: pagalba konfliktų su tėvais, šeimos krizės atvejais, pagalba globėjams, asmenims, gyvenantiems nepalankiomis sąlygomis.
4. Krizinės situacijos: pagalba netekties, savižudybės, prievartos, nelaimingos meilės atvejais.
5. Mokyklinės problemos: pagalba mokytojų ir mokinių konfliktų metu, sprendžiant pažangumo, elgesio problemas, pagalba rizikos grupės vaikams.
6. Profesinio informavimo problemos: pagalba renkantis profesiją, ieškant darbo.“

(Merfeldaitė, 2007, p.43)

Iš visų socialinių problemų klasifikacijos išskirkime socialines problemas su kuriomis dažniau susiduria pradinukai ir aptarkime būdus, kaip būtų galima šias problemas spręsti.

Šeimos problemos

1. Tėvų skyrybos.
2. Šeimos nario netektis.
3. Našlaitystė ir laikinas netekimas šeimos globėjo.
4. Smurtas šeimoje
5. Vaikų išnaudojimas ir nesirūpinimas šeimoje.
6. Socialinė atskirtis, lėšų trūkumas.

Dalyvavimo visuomenės gyvenime problemos

1. Mokyklos nelankymas ir mokyklinės problemos.
2. Deviacija ir nusikalstamumas . (gresianti)
3. Žalingi įpročiai. (gresianti)
4. Suicidas (gresianti)

1 pav. Pradinukų socialinės problemos

Šeimos problemos

Pačią didžiausią įtaką pradinukų gyvenimo kokybei daro šeimose kylančios socialinės problemos. Vaikas yra jautrus tam, kas vyksta artimiausioje jo gyvenamoje aplinkoje. Nuo šeimos problemų, problemų savuose namuose neįmanoma pabėgti ar atsiriboti. Tik išskirtiniais sunkiais atvejais valstybė pasiima vaiką iš šeimos, bet tai gali būti padaryta ir pavėluotai, ir su visoms pusėms, o ypač vaiko raidai padarytomis, itin skausmingomis pasekmėmis. Visuomenė per NVO veiklą turi rodyti ypatingą dėmesį pradinuko šeimos gyvenimui. NVO, sprendžiančios šias problemas, veikla į tai (šeimos aplinką) turi būti itin stipriai sukoncentruota.

Vaikams ypač skaudi yra tėvų skyrybų problema. Dažnai vaikai dėl tėvų skyrybų kaltina save, sumažėja vaikų savivertė, nukenčia būsimosios šeimos pirmavaizdis, vaikams iškyla daug psichologinių problemų.

NVO todėl turi pasitelkti į pagalbą psichologus ir socialinius pedagogus, norėdamos padėti pradinukams. NVO darbuotojai turi kalbėtis su vaiku apie jo savijautą, taikyti įvairius žaidimus, meno terapiją, kad palengvintų vaiko adaptaciją prie naujų gyvenimo sąlygų. Turi būti kalbama ir su tuo iš gimdytoju ar globėju, kuris rūpinsis vaiku ateityje.

Kita skaudi problema pradinukams yra šeimos nario liga ir netektis. Tomo Butvilo (2006) atliktas tyrimas parodė, kad „patirtos netektys iš dalies turi labiau neigiamą įtaką šių vaikų požiūriui į savo statusą klasėje. Tai savo ruožtu apsunkina ir tokių vaikų socializaciją (Butvilas, 2006, p.130). NVO darbuotojai turėtų atkreipti dėmesį į tokių vaikų savivertės kėlimą, padėti bendrauti su bendraamžiais. Iš tiesų gerai, kad NVO dienos centruose yra daug bendros veiklos su kitais panašaus amžiaus, tikėtina, ir panašaus likimo vaikais. Suaugusieji taip pat turėtų pasikalbėti su

vaikais, išgyvenusiais netektį, apie jų savijautą, apie tai, kaip vaikai supranta mirtį. Religinių organizacijų NVO efektyviai naudojasi tikėjimo tiesomis padėti vaikams priimti artimojo mirtį. Iš tiesų tikėjimas, kad tavo artimasis yra anapusybėje ir dar bus galimybių jį susitikti, paguodžia ir suteikia vilties ne tik vaikui, bet ir ne vienam suaugusiajam. Ypač svarbu mažinti vaiko nepagrįstos kaltės jausmą, jei toks yra, jei vaikas kartoja frazes, panašias į tai, jog “Mama mirė, nes aš buvau negeras.” Vaikams išgyvusiems netektį būtina psichologo pagalba.

Ne paslaptis, kad šiuo metu daug vaikų susiduria su laikinu tėvų netekimu dėl emigracijos į kitas šalis. Norėdami išmaitinti savo vaikus, tėvai išvažiuoja dirbti į kitas šalis. Tada vaikai lieka prižiūrimi senelių ar tetų, dėdžių ir kitų giminaičių. “Vaikų patiriama tėvų emigracija šiandienos šalies socioekonominiame kontekste – tai pakankamai daugiamatis psichosocialinis fenomenas. Pirmiausia, tai vienaip ar kitaip šeimą (ypač vaikus) traumuojanti netektis, kai prarandami glaudūs emociniai ryšiai tarp vaiko ir tėvų; antra, emigracija gali būti identifikuojama kaip tam tikras marginalizacijos (socialinio stigmatizavimo) veiksnys, socioekonominio statuso šeimoje praradimas, o tai neretai neigiamai edukacine prasme veikia vaikų santykius su bendraamžiais tiek mokykloje, tiek ir už jos ribų, ryškiai prastėja tokių vaikų mokslumas, mokymosi motyvacija, socializacija (Gumuliauskienė, 2008, p. 149). Iš Gumuliauskienės teiginio ryškėja visa grupė problemų, kylančios dėl tėvų emigracijos: edukacinės problemos, psichologinės problemos, socializacija. Vaikams trūksta artimojo dėmesio, bendravimo, jis jaučiasi paliktas, silpnėja savęs vertinimas, identifikacija ir tapatybė. Tokiems vaikams NVO vaikų dienos centrai irgi gali efektyviai padėti.

Vaikai šeimose patiria ir psichologinį, fizinį ir seksualinį smurtą.

- *Emocinis smurtas* – tai dažnas arba nuolatinis vaiko žeminimas, tyčiojimas, žodinė agresija, gąsdinimas, vertimas jaustis kalto, nuolatinis blogos savijautos sukėlimas, jo ignoravimas, kurie gali trikdyti vaiko elgesį ir jo psichikos raidą (Kievišienė; Ivanauskienė, 2008, p.75).
- *Seksualinė prievarta* prieš vaikus – tai vieno ar daugiau asmenų seksualinių poreikių tenkinimas, pasinaudojant vaiku. Dažniausiai tai priklausomų, vystymosi požiūriu nesubrendusių vaikų (ir paauglių) išnaudojimas suaugusiųjų ar bendraamžių seksualiniams poreikiams tenkinti pasinaudojus vaiko meile, priklausomybe ir pasitikėjimu (Kievišienė; Ivanauskienė, 2008, p.75).
- *Fizine prievarta* vadinama kiekviena bausmė, kai fizinė jėga pasitelkiama skausmui ir diskomfortui sukelti: mušimas, apdeginimas, skandinimas, traumavimas, stumtelėjimas, dusinimas, staigus trūktelėjimas, antausis, suspaudimas, įžnybimas, purtymas, vertimas dirbti

ne pagal jėgas sunkius darbus, nenormuotas fizinis darbas ar darbas nepatenkinamose sąlygose ir su nepritaikytomis priemonėmis ir pan., kai smurtininkas (tėvai, giminės, darbdavys, ugdytojas) gerai supranta, ką daro, arba žino apie vaiko žalojimą, bet neužkerta tam kelio (Kievišienė; Ivanauskienė, 2008, p.75).

Visos smurto rūšys, kaip pastebime, iš Kievišienės ir Ivanauskienės smurto formų klasifikacijos, pažeidžia vaiko orumą, psichinio, fizinio ar seksualinio traumavimo būdais; tai veiksmai atliekami prieš vaiko valią, gerai suprantant, kad vaikas yra žalojamas.

Vaikai šeimoje būna apleisti ir pedagogiškai, jais nesirūpinama, dažna vadinamoji hipogloba. Pastebima, kad “Vaikų iš socialinės rizikos šeimų nepilnavertis psichosocialinių poreikių užtikrinimas lemia ugdymosi ypatumus” (Vaitkevičienė, Jozėnienė, 2008, p.238). G. Rugienius (2006) kalba apie vaikų nepriežiūrą. “Hipoprotekcija. Šio ugdymo modelio esminis bruožas – nepakankama vaiko elgesio kontrolė: jam skiriama per mažai dėmesio, menkai domimasi jo interesais ir pomėgiais, per mažai juo rūpinamasi, vaiko socializacija paliekama savieigai. Blogiausia šio ugdymo modelio raiška – visiškas vaiko apleistumas; kai nesirūpinama jo apranga, maitinimu ir kitais esminiais poreikiais. Esant tokioms aplinkybėms, vaikas per anksti paliktas savarankiškai apsispręsti: eiti į pamokas – neiti, daryti pamokas – nedaryti, klausyti mokytojų – nesiklausyti. Nori daro – nori ne (L. Rupšienė, 2000)” (Rugienius, 2006, p. 19). Iš tikrųjų daug rizikos grupei priklausančių šeimų neskiria laiko ir dėmesio savo vaikų ugdymui, lavinimui, nepatenkina būtiniausių fiziologinių ir socialinių poreikių. Tokie vaikai būna silpnesnės motyvacijos mokytis, ribotų socialinių įgūdžių, turi elgsenos problemų.

Socialinė atskirtis tai viena iš dažniausių problemų, susijusių su vaikais. Yra trys požiūriai į socialinę atskirtį:

1. Integracinis požiūris, kai pagrindinis šio požiūrio elementas įvardijamas užimtumas. Jeigu žmogus neturi darbo, nesimoko, tada pasireiškia ribotas socialinis dalyvavimas visuomenės gyvenime ir žmogus patenka į atskirtį.
2. Skurdo požiūris, kurio pagrindinis elementas ir priežastis - mažos pajamos, kurios apsunkina pragyvenimą ir pilnavertį dalyvavimą visuomenės gyvenime.
3. Marginalumo (užribio) požiūris – į socialinę atskirtį patenka tie, kurie neatitinka visuomenės nustatytų normų.

(Brazienė, Guščinskienė, 2006)

Mes atkreipsime dėmesį į atskirtį, patiriamą dėl lėšų stygiaus kaip labiau aktualią ir dažnesnę. Vaikai, kurių tėvai neturi darbo ar vienas iš tėvų yra jo netekęs, patiria pinigų stygių. Tokie vaikai išsiskiria iš bendraamžių dėvimais pigesniais rūbais, naudojamais prastesniais daiktais,

kartais net patiria patyčias dėl nemokamo maitinimo. Kai kurie vaikai kenčia dėl nevisavertės mitybos namuose, o taip pat neturi galimybės lankyti mokomus būrelius ir tuo būdu lavintis, būti kokybiškai ugdomi, plėtoti talentus. Dienos centrai sprendžia šias problemas suteikdami nemokamą maitinimą, organizuodami išvykas, ekskursijas ir lavindami vaikus įvairių rūšių užsiėmimuose.

Kita socialinių problemų kategorija - dalyvavimo visuomenės gyvenime kategorija. Pirmiausia, šiai grupei priskiriamos mokyklinės problemos: pamokų nelankymas, bendraamžių patyčios ir mokymosi problemos.

1 lentelė

Nenoro mokytis priežastys (Pagal Mariją Barkauskaitę ir Emiliją Rodzevičiūtę (2003):

Mokytojų nuomonė (pagal prioritetus):	Mokinių nuomonė:
1. Asociali šeima	1. Nesiseka
2. Mokymosi motyvacijos stoka	2. Neįdomios pamokos
3. Moksleivio piktybinis elgesys	3. Per sunku
4. Pamokų nelankymas	4. Neleidžia tėvai
5. Kontrolės stoka	5. Nemėgstu klasės ir mokyklos draugų
6. Adaptacijos problemos pereinant iš mokyklos į mokyklą, iš klasės į klasę.	6. Nelaukia draugai
7. Tėvai palieka vaikus likimo valiai (išvykimas uždarbiauti į užsienį.)	7. Nemyli mokytojai
8. Nesukalbamas ir neperauklėjamas mokinys	8. Taip norėjo mokytojai
9. Per sunkios programos.	9. Neturiu sąlygų
10. Neigiama draugų ("gatvės vaikų") įtaka	10. Dirbu
11. Baimė, nuolatinė įtampa	11. Neigiama draugų įtaka
12. Konfliktai su mokytojais, tėvais, draugais.	12. Alkoholis, narkotikai
13. Sunki materialinė padėtis	13. Mano kiti interesai
14. Gabumų stoka (Nepažangumas)	14. Nekenčiu mokytojų
15. Mokslo prestižo stoka.	
16. Nepasitikėjimas savimi.	
17. Narkotikai, alkoholis.	
18. Mokytojų geranoriškumo stoka.	
19. Nusikaltimai.	
20. Mokyklos nepatrauklumas, drausmė	

Pradinukai dažniausiai susiduria su šiomis nenoro mokytis priežastimis: asociali šeima, kontrolės stoka, tėvų emigracija, motyvacijos stoka, nepritapimas prie mokinių kolektyvo, nesutarimai su mokytoja, per sunki programa, neįdomios pamokos.

Mokymosi sunkumai – kita mokyklinė problema. Burvytė (2003) pastebi, kad pradinėje mokykloje "Mokymosi sunkumai ypač išryškėja mokslo metų viduryje, kai vaikai būna pavargę, praleidžia daug pamokų, o po to nebesugeba pasivyti bendraklasių, netenka mokymosi motyvacijos (Burvytė, 2003, p. 87). Indrašienė ir Suboč pateikia šias priežastis, susijusias su sunkumais mokytis mokinių požiūriu (pagal prioritetus):

1. Sunku visko mokytis
2. Sunku įsiminti

3. Sunku skaičiuoti
4. Sunku suprasti mokytojo aiškinimą.
5. Sunku rašyti
6. Sunku skaityti (Indrašienė, Suboč; 2008)

Tiriamųjų nesėkmių vertinimas parodė, kad:

1. Mokytojai per daug užduoda namų darbų
2. Nepavyksta sukaupti dėmesio
3. Sudėtinga atgaminti mokytojo aiškinimą (Indrašienė, Suboč; 2008).

Kita mokyklinė problema yra patyčios. Patyčios klasifikuojamos į tris grupes :

1. Žodinės
2. Fizinės
3. Sudėtinės (Povilaitis, Valiukevičiūtė ,2006)

2 lentelė

Patyčių klasifikacija

Žodinės patyčios	Fizinės patyčios	Sudėtinės patyčios
<...>Kuomet vaikas yra skaudinamas, užgauliojamas žodžiu ir užrašais. Tai gali būti prasivardžiavimas, gąsdinimas, pašaipios replikos apie žmogaus kūną, religiją, tautybę, negalią, išvaizdą, „juokeliai“, užrašai apie vaiką, vaiką skaudinančių žinučių siuntinėjimas mobiliaisiais telefonais, elektroniniu paštu, apkalbinėjimas, šmeižimas (Povilaitis, Valiukevičiūtė ,2006, p.8).	<...>Tai užgauliojimas veiksmais: pargriovimas, įspyrimas ar spardymas, kumščiovimas, stumdymas, rankos užlaužimas, spjaudymas, daiktų gadinimas ir atiminėjimas, drabužių gadinimas, plaukų pešiojimas, įgnybimas, sprigtas (Povilaitis, Valiukevičiūtė ,2006, p.8).	<...> Tai tokios elgesio formos, kurios apima ir žodinius, ir fizinius veiksmus. Pavyzdžiui, reketas, vertimas daryti tai, ko vaikas nenori. Povilaitis, Valiukevičiūtė , 2006, p.9).

Nuo patyčių neapsaugotas nė vienas vaikas, todėl reikia vaikus informuoti, kaip elgtis patyčių atveju, kad vaikas nesijaustų kaltas, kai iš jo šaipomasi. Patyčios ne tik vien vaiko, iš kurio šaipomasi, problema. Tai – mūsų visuomenės žaizda, ir tik kompleksinės priemonės padės ją išspręsti. NVO ir yra viena iš grandžių, kuri turi padėti vaikams: tiek tiems, iš kurių šaipomasi, tiek tiems, kurie šaiposi.

Deviacija ir nusikalstamumas, tai gresiančios problemos. Realiai į deviaciją yra linkę nedaug pradinukų, bet pradinis mokyklinis amžius yra tinkamiausias metas deviacijos profilaktikai. *Deviacija* (angl. deviance - nukrypimas) - elgesys, laikomas peiktinu, netoleruotinu arba

pažeidžiančiu socialines normas (Leliūgienė, 2003, p.65). Jau pradinės mokyklos amžiuje pasitaiko, kad vaikai elgiasi kaip nedera, nors, reikia paminėti, tai išskirtiniai atvejai. Būna, kad jau pirmoje klasėje mokiniai užpuolinėja kitus vaikus, turi reikalų su policija, pasitaiko “dedovščinos” atvejų, kai ketvirtokas, paliktas antrus metus, užgaulioja, žeidžia savo bendraklasius. Deviacija yra skirstoma į tris lygius:

1. Deviantinis elgesys, pažeidžiantis nusistovėjusias normas ir taisykles. (Pvz. piktybinis pamokų nelankymas be pateisinamosios priežastys).
2. Delinkvetiškas elgesys iš psichologinių polinkių; tendencijos, elgesys pažeidžiančios socialines normas, tai rimtesni ir pastovesni pažeidimai.
3. Kriminalinis elgesys, elgesys už kurį atsakoma pagal įstatymus, pavojingiausias deviacijos tipas (Leliūgienė, 2003).

Žalingi įpročiai - kita iš pradinukams gresiančių problemų. Ne paslaptis, kad mėginusių rūkyti ar gerti vaikų amžius vis jaunėja, todėl NVO privalo užsiimti žalingų įpročių profilaktika. Tai ypač aktualu, kuomet rizikos šeimose yra girtaujama ir rūkoma, o šių šeimų vaikai nuolat mato blogą pavyzdį. Be to, mūsų visuomenė atvirai propaguoja rūkymą ir alkoholio vartojimą, toleruoja žalingų įpročių sklaidą per televiziją ir kitas masines informavimo priemones. Todėl vaikų ir jaunimo reikalais užsiimančios NVO kaip atsvarą turi propaguoti sveiką gyvenimą, o patys NVO darbuotojai idealiu atveju turėtų būti tokio gyvenimo pavyzdžiai.

Suicidas yra viena iš sudėtingiausių paauglių ir suaugusiųjų problemų. Norą gyventi net ir didžiausių sunkumų akivaizdoje reikia skatinti jau pradinės mokyklos amžiuje. Vaikas turi jaustis saugus ir mylimas, turi patenkinti savirealizacijos poreikį – tai pagrindiniai dalykai, neleidžiantys įsišaknyti suicidinėms mintims bei nuotaikoms. NVO dienos centrai savo būreliuose ir suteikia tokią reikalingumą bei savirealizacijos galimybę. Psichologinė pagalba bei savanorių rūpestis leidžia būti vaikui išklausytam ir kartu su suaugusiais spręsti savo problemas.

Šiame skyriuje aptarėme pradinuko psichosocialines ypatybes ir pradinukų gyvenime kylančias socialines problemas. Išskyrėme dvi stambias problemų grupes: šeimos problemas ir dalyvavimo visuomenės gyvenime problemas. Tiek pirmosios, tiek antrosios problemos gali stipriai pažeisti vaiko asmenybę. Dažniausi šio pražūtingo poveikio simptomai, jog vaikas jaučiasi nesaugus, išskirtas iš bendraamžių, tokio vaiko mažesnė savivertė, jis mažiau pasitiki savimi. Kitame skyriuje aptarsime NVO dienos centrų veiklos metodus, kurie prisideda prie vaiko problemų sprendimo.

1.3. NVO galimybės spręsti pradinukų socialines problemas

Religinės ir pasaulietinės NVO, besirūpinančios vaikų ir jaunimo reikalais, turi keletą savo veiklos formų:

1) Darbas su vaikais:

- Socialinių įgūdžių formavimas
- Pamokų ruošą
- Socialinė parama
- Vaikų gabumų lavinimas (būreliai, stovyklos)

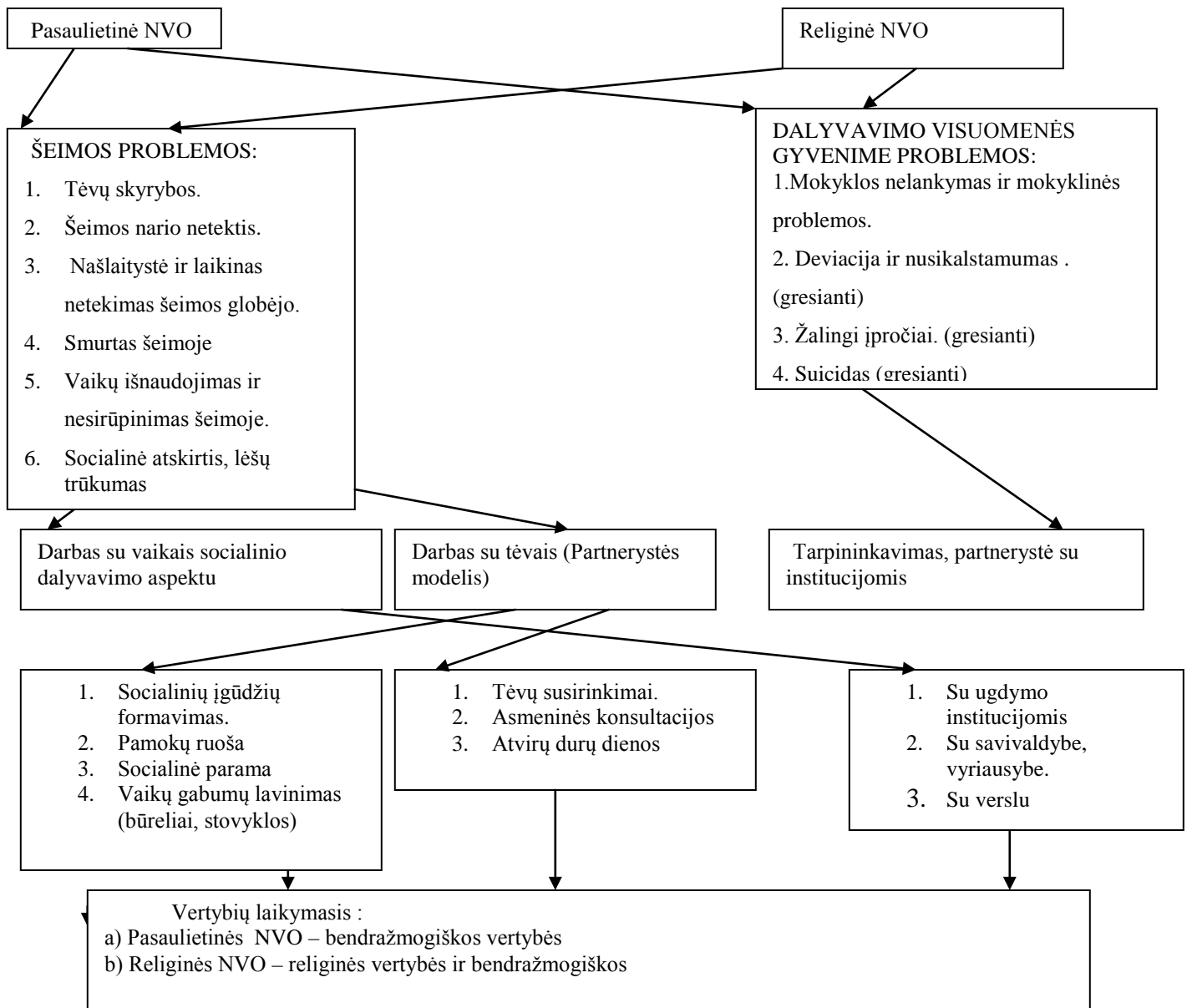
2) Darbas su tėvais:

- Tėvų susirinkimai
- Asmeninės konsultacijos
- Atvirų durų dienos

3) Tarpininkavimas, partnerystė su institucijomis:

- Su ugdymo institucijomis
- Su savivaldybe, vyriausybe
- Su verslu

Be šių darbo metodų svarbu ir vertybių sistema, kuria vadovaujasi NVO. Taigi ketvirtu elementu NVO veikloje galima drąsiai laikyti bendražmogiškų ir/arba krikščioniškų vertybių formavimą, diegimą. Pirmiausia, aptarsime visus keturis elementus bei veiklos formas iš eilės pateikdami visa tai grafiškai dėl vaizdumo, o vėliau svarbesnius elementus detalizuosime (Žr. 2 pav.).

2 pav. NVO galimybės spręsti pradinukų socialines problemas (operacionalizacija)

Darbas su vaikais. Šią veiklos formą nagrinėsime per socialinio dalyvavimo prizmę. Socialinį dalyvavimą Gerulaitis (2007) savo disertacijoje, pavadintoje „Tėvų įsitraukimo į vaiko ugdymosi procesą plėtotė specialiojoje mokykloje“, apibrėžia taip: Socialinio dalyvavimo konceptas reiškia, kad kiekvienas žmogus gali ir turi teisę kasdienėje visuomenės veikloje plėtoti individualius savo tapatumo, savęs vertinimo jausmus, būdą ir elgesį. (Gerulaitis, 2007, p.39) Iš Gerulaičio disertacijos išskirkime keletą socialinio dalyvavimo savybių:

- Asmens dalyvavimas reiškiasi asmens aktyvumu (Gerulaitis, 2007, p. 39).
- Asmens dalyvavimas reiškiasi identiteto kūrimu ir palaikymu (Gerulaitis, 2007, p. 39).

- Asmens dalyvavimas pasireiškia dalyvavimu priimant sprendimus (Gerulaitis, 2007, p. 40).
- Asmens dalyvavimas reiškiasi savanorišku apsisprendimu veikti (Gerulaitis, 2007, p. 40).

Iš čia paaiškėja, kad siekiant efektyvaus ir rezultatyvaus bendravimo NMO:

- Vaikai turi aktyviai dalyvauti dienos centrų veikloje, reikšti savo nuomonę. Jų turi būti atsiklausiama dėl veiklos turinio.
- Turi būti gerbiama vaiko individualybė, vaikas turi atrasti save.
- Vaikas turi dalyvauti priimant sprendimus.
- Vaikas turi pats apsispręsti ar nori užsiimti tuo, kas jam siūloma.

Dienos centruose daug dėmesio skiriama socialinių įgūdžių formavimui. Vaikai skatinami ne tik jiems dažniausiai savaime maloniai įvairių žaidimų veiklai, bet ir pareigų atlikimui, pvz., patys susitvarkyti savo darbo vietą, žaislus. Reikia vaikus sudominti tvarkymusi ir kita socialine veikla, kurios privalumai pradinukų atrandami ne taip lengvai kaip žaidimų šėlsmo džiaugsmi. Visgi tai neturi būti daroma per prievartą ar muštravimą. Svarbu pažymėti, jog jeigu dar vaikystėje pradinukai matys tinkamą pavyzdį dienos centre, tikėtina, kad jų prisijungimas prie tvarkymosi, suformuos socialinius įgūdžius daug rimtesnėms pareigoms ir prievolėms, kurių pareikalaus gyvenimas jau paūgėjus, tinkamai atlikti. Socialinių įgūdžių formavimas puiki priemonė kovoti prieš socialinį vaikų apleistumą, nesirūpinimą šeimoje. Matydami teigiamą pavyzdį dienos centre, vaikai supras, kad gali būti ir kitoks gyvenimas – kai neatmestinais rūpinamasi buitimi, taip pat sužinos, kad norint turėti gražią aplinką, reikia ir patiems stengtis.

Pamokų ruošia – kita esminė darbo su vaikais kryptis dienos centruose. Čia randasi formaliojo ir neformaliojo ugdymo sąlyčio taškų. Pirmiausia, ko reikia, tai sužadinti vaikų motyvaciją mokytis patiems. Tam gali praversti profesinis orientavimas. Susidomėjęs būsima profesija vaikas, labiau norės ugdytis dar dabar. Vaikas turėtų pats nuspėti, kodėl jis turi mokytis ir kokį dalyką jis turėtų pasimokyti labiau. Įsisąmoninęs savo silpnybes, vaikas labiau stengsis jas pašalinti, nors, žinoma, kad pradinėse klasėse vaiko sau ir kitiems deklaruojama būsimoji profesija gali kisti ir kisti bręstant asmenybei. Kaip ten bebūtų, išmokstama eiti pakopomis nuo tikslo prie tikslo.

Motyvaciją mokytis kelia ir nauji žmonės, savanoriai atėję pagelbėti vaikams. Patartina, kad dienos centras palaikytų ryšius su kolegijomis, universitetais, kurie ruošia būsimus pedagogus ir čia jie galėtų atlikti praktiką. Svarbi ir savanorystės idėja. Pamokų ruošia sprendžia mokyklinės vaikų

problemas, ypač padeda įveikti pasitaikančius mokymosi-mokomosios informacijos suvokimo sunkumus.

Socialinė parama teikiama įvairiomis formomis. Viena iš jų – tai vaikų maitinimas. Bent kartą per dieną vaikai yra pavalgydinami. Socialiai pažeidžiamų grupių šeimų vaikams itin svarbu, kad tai yra daroma, nes kai kurie iš dienos centrų klientų tiesiog neturi galimybės socialiai pavalgyti namuose, o tai didelis diskomfortas. Kai kuriuose dienos centruose vaikams yra teikiamos ir dušo paslaugos⁸. „Kadangi vaikai yra aprūpinami mokymosi reikmenimis, drabužiais, avalyne, jiems sudaromos sąlygos nusiprausti, išsimaudyti, išsiskalbti, todėl šie vaikai geriau lanko mokyklą, yra mažiau ignoruojami, patiria mažiau aplinkinių smurto ir patyčių”⁹. Labai svarbu, kad vaikai būtų mokomi tinkamo požiūrio į paramą. Reikia juos skatinti nebūti kitų išlaikytiniais, bet pelnytis paramą naudinga veikla, kadangi, kaip ir iš kiekvieno, atsiskaityti už gėrybes anksčiau ar vėliau pareikalaus gyvenimo dėsniai. Vaikai gali organizacijoms, kurios remia dienos centrus, atsilyginti savo rankų darbais (atvirukais, suvenyrais), koncertais, vaidinimais. Pagal socialinio dalyvavimo apibrėžimą, vaikas turi dalyvauti priimant sprendimus, turi būti aktyvus pilietis, todėl, net ir minimaliai ar simboliškai prisidėdamas prie paramos gavimo, atsilyginamas už tai, ką iš kitų patyrė gero, jis augs kaip pilietiška ir atsakinga asmenybė.

Kita iš darbo su vaikais kryptis NMO yra gabumų lavinimas per meninę veiklą, būrelius, stovyklas, ekskursijas. Mokslininkas Maslow išskiria šiuos žmogaus poreikius pagal prioritetų eiliškumą:

1. *“Savirealizacijos poreikiai*: siekimas tapti tuo kuo žmogus pajėgus tapti, tobulėjimas, savojo potencialo siekimas, ir savęs patenkinimas”
2. *Savojo orumo ir savosios vertės (savigarbos) poreikiai*: savigarba, autonomiškumas, sėkmė, statusas, pripažinimas, dėmesys.
3. *Priklausomybės ir meilės poreikiai (socialiniai)*: prisirišimo, priklausymo jausmas, pripažinimas, draugystė
4. *Saugumo poreikiai*: saugumas ir apsaugojimas nuo fizinės bei emocinės žalos.
5. *Fiziologiniai poreikiai*: kvėpavimo, šilumos, šaltčio, alkio, būsto, sekso ir kt. kūno poreikiai.”¹⁰

Tokia seka išdėstyti prioritetai akivaizdžiai byloja, jog svarbu ne tik patenkinti vaikų fiziologinius poreikius,- kur kas svarbesni yra savirealizacijos poreikiai, nors nei vienos poreikių

⁸ Kauno senamiesčio dienos centras Plg. [www. http://senvdc.lcn.lt/puslapiai/remai.htm](http://senvdc.lcn.lt/puslapiai/remai.htm)

⁹Vaikų dienos centras: Kauno Šančių parapija: [www. http://www.sanciuparapija.lt/1274/vaiku-dienos-centras.html](http://www.sanciuparapija.lt/1274/vaiku-dienos-centras.html)).

¹⁰ Maslaw poreikių hierarchija: <http://elinara.ktu.lt/plc/cdk-igudziai/174030.html>

grupės ignoruoti visiškai – nevalia. Sklandžiausiai asmenybė vystosi, tobulėja, kai žmogus jaučiasi užsiimantis ištis mėgstama veikla. Taigi dienos centre būtina ugdyti vaikų meninius gabumus, jei tokie pastebimi. Tai galima daryti organizuojant įvairius būrelius: dramos, dainavimo, šokio, folkloro pažinimo, dailės ir darbelių, pynimo ir pan. Kūryba išlaisvina vaikų meninį potencialą, leidžia jaustis svarbiam ir reikšmingam, sustiprina savivertę, ypač, jei nesiseka formalieji mokslai, standartiniai mokomieji dalykai.

Labai svarbi ir sportinė veikla, kada išmokstama gerbti, kontroliuoti ir puoselėti savo kūną, rūpintis sveikata, darnia sąveika su kitais komandos nariais varžybose.

Kita puiki komandinė veikla – psichoterapinės grupės, kada vaikai diskutuoja apie savo problemas viešai.

Kolektyvinė veikla meno ir sporto būreliuose, psichoterapinėse grupėse ir kt. ugdo vaikų komunikacinius (viešojo kalbėjimo, savęs pateikimo) įgūdžius, moko bendrauti, tapti socialia asmenybe. Visi šie įgūdžiai pravers vaikui ir mokykloje, ir suaugus, tapus darbo rinkos, kurioje šiuo metu taip aukštai vertinami komunikabilumas ir komandinio darbo įgūdžiai, dalyviais.

Kita svarbi socializacijos forma yra ekskursijos, išvykos į teatrą, kiną, koncertus, parodas ir kitus miestus. Čia plėtojamos mokinių kultūrinės, pažintinės, istorinės kompetencijos, ugdoma visapusiška asmenybė. Tokiu būdu vaikas mokomas prisitaikyti prie įvairių aplinkų, lavinamas adaptuotis visuomenėje, suvokti skirtingoms aplinkoms tinkamus adekvačius bendravimo stilistikos registrus, aprangos kodus ir t.t.

Labai svarbi laisvalaikio praleidimo forma yra vaikų vasaros stovyklos, kada vaikai mokosi ilgesnį laiką praleisti su bendraamžiais, susipažįsta su stovyklavimo ypatumais, iš arčiau pažįsta gamtą, pakeičia įprastą gyvenimo vietą.

Savirealizacijos ugdymas ką tik čia išvardintomis ir kitomis priemonėmis, naudojamomis tiek NVO, tiek ir formaliojo ugdymo įstaigų, prisideda prie įvairių problemų sprendimo, be didesnių konfliktų pašalina ištisus jų kompleksus. Minėtos į savirealizacijos poreikių patenkinamą sutelktos NVO veiklos sprendžia tiek vaikų apleistumo problemas, nes plečiamas vaikų socialinis akiratis, tiek menkų šeimos pajamų problemas, kadangi būrelių, ekskursijų, stovyklų paslaugas vaikai dažniausiai gauna visiškai nemokamai rėmėjų ir valdžios institucijų paramos dėka. Vaikų užimtumas yra puiki žalingų įpročių, deviantinio ir suicidinio elgesio prevencija. Įprasminęs save veikloje, mokinys patirs gyvenimo džiaugsmą ir supras, kad mėgstama veikla yra atsvara neigiamoms emocijoms ir destruktiviam elgesiui, rezistencija tiek vidaus tiek išorės konfliktų negatyviam poveikiui pasieks normalų lygį.

Darbas su tėvais. Darbą su tėvais aptarsime per partnerystės, tėvų įsitraukimo ir socialinio dalyvavimo sąvokų bei jomis apibrėžiamų praktikų prizmę. Nagrinėjant pradinukų problemų sprendimo būdus tai itin paranku daryti. Hornby ir Witte (2010) straipsnyje “Parent Involvement in Inclusive Primary Schools in New Zealand: Implications for Improving Practice and for Teacher Education” aprašo tėvų įsitraukimą į inkliuzinę pradinukų mokyklą, skirtą specialiųjų poreikių vaikams. Tyrime atrandamos tokios tėvų įtraukimo į ugdymo procesą silpnosios vietos: rašytinės mokyklinės politikos, siekiant tėvų įsitraukimo, trūkumas, nepakankamas namų vizitų skaičius, limituotos idėjos įtraukti išsiskyrusius tėvus, mažai organizuoto tėvų švietimo mokyklų, šiuo atveju tėvų įsitraukimo organizavimo prigimtis, minimalus susitelkimas, įtraukiant turinčių specialiųjų mokymosi poreikių vaikų tėvus, limituotas mokytojų paruošimas dirbti su tėvais (Hornby;Witte, 2010, p.36). Tos pačios problemos gali būti aptinkamos ir NVO darbe su tėvais mūsų šalyje. Nėra dokumentų, įrodančių tėvų įtraukimo į bendruomenę siekį, specialistų pasiruošimas dirbti su tėvais – minimalus, jaučiamas kvalifikacijos kėlimo kursų ta tema trūkumas. Žinoma, problemų esama ne vien dėl NVO kaltės - neretai abejingi ir patys tėvai, kadangi dauguma jų yra iš atskirties grupių.

Gerulaitis (2007) savo disertacijoje mini, kodėl toks svarbus yra šeimos įsitraukimas ir socialinis dalyvavimas, teikiant pagalbą vaikams. NVO, padedančioje pradinukams, taip pat turėtų būti svarbus visų NVO paslaugų gavėjo vaiko šeimos narių įtraukimas ir socialinis dalyvavimas procese. Gerulaitis (2007) naudoja mokslininkų Beresford ir Coft dimensijas užtikrinančias dalyvavimą:

1. Aiškus asmens dalyvavimo lygio, vartojant siūlomą paslaugą, identifikavimas.
2. Dalyvavimas pradedamas nuo naujų iniciatyvų priimant sprendimus.
3. Konkretūs įtraukimo ir dalyvavimo uždaviniai.
4. Įsitraukiamą pagal pasirinkimą, o ne pagal prievartą.
5. Ir individualių, ir kolektyvinių veiksmų įtraukimas.
6. Laiko, informacijos, kitų resursų provizija.
7. Atvirumas gynybai, nusiskundimams
8. Dialogu prieinamų struktūrų užtikrinimas.

(Gerulaitis, 2007, p.43)

Iš čia pateiktų punktų mes galime išskirti, koks turėtų būti tėvų įsitraukimo ir socialinio dalyvavimo mechanizmas NVO:

1. Tėvų dalyvavimas NVO turi būti reglamentuotas, nustatytas konkretus jų vaidmuo NVO veikloje.

2. Deramą svarbą derėtų teikti tėvų iniciatyvoms priimant sprendimu. Jie turi dalyvauti sprendimų priėmime nuo pat pradžių.
3. Turi būti nustatyti tėvų įsitraukimo uždaviniai: ko siekiama, kuo šis jų dalyvavimas bus naudingas.
4. Tėvai turi dalyvauti ir individualiai, ir kaip kolektyvas, bendruomenės nariai.
5. Turi būti numatytas laiko ir informacijos panaudojimas.
6. Tėvų nusiskundimai turi būti priimami atvirai, į juos kreipiamas dėmesys. Priimama turi būti ir pagrįsta opozicinė nuomonė, kritika.
7. Turi vyrauti dialogas tarp centro kaip paslaugų teikėjo, ir klientų (tėvų, vaikų).

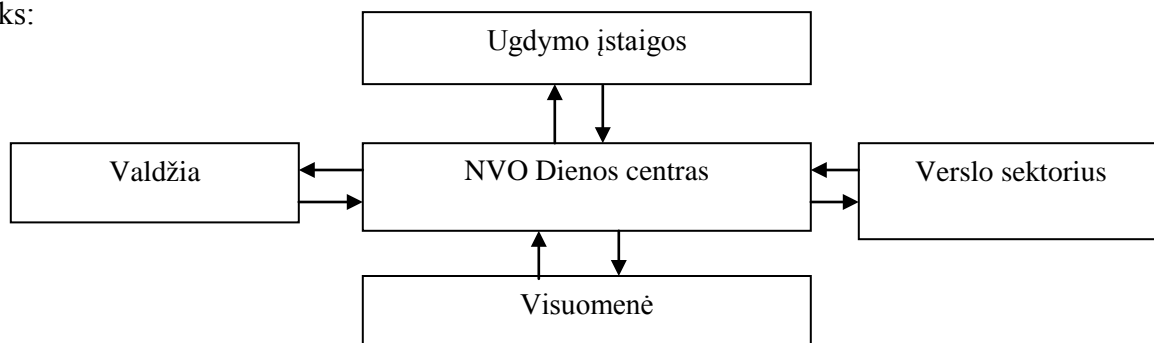
NVO dienos centrai turi organizuoti pastovius tėvų susirinkimus, kur tėvai gautų visą informaciją apie centro veiklą, nuveiktus darbus (atskaitomumo principas), ateities planus. Tėvai turėtų būti ne pasyvūs susirinkimų stebėtojai, bet kolegialūs dalyviai, turintys sprendimų svarstymo ir priėmimo teises. Tėvų atstovų turi būti išrinkta į NVO tarybą ar valdybą, kuri priima svarbius sprendimus, ir šis atstovavimas neturėtų būti vien formalus.

Kita darbo su tėvais forma NVO yra asmeninės konsultacijos. Pirmiausia pažymėtina, jog tėvai nuolat turi būti informuojami apie savo vaikų veiklą dienos centre, progresą ar regresą, sunkumus, kurie iškyla dirbant su jų vaiku. Socialiniai pedagogai turi konsultuoti tėvus apie jų atžalų problemų sprendimo procesą. Patys tėvai turi siūlyti problemų sprendimo būdus, į svarstymus įtraukdami ir vaikus. Problemų sprendimas neturėtų būti nuleidžiamas iš aukščiau (t.y. priimamas vienašališkai, tik soc. pedagogo ar kito darbuotojo iniciatyva). Iškilę klausimai, nesusipratimai, problemos turi būti gvildenami dialogo, komandinio darbo tarp specialistų, tėvų ir vaiko pagrindais. Antraip NVO ir jos dienos centras rizikuoja tapti traktuojami kaip neretai traktuojama formalioji mokykla, vaiko teisėmis besirūpinančios institucijos ir pan. – dar viena represinė struktūra, nežinia ką norinti iš vaiko padaryti. Tik visiškas visų proceso dalyvių (specialistų, savanorių, tėvų, tiesioginių klientų – vaikų) vienas kito supratimas gali duoti bent kažkiek efektyvesnių rezultatų. Priešingu atveju, nesusikalbant, randantis priešiškus, nesuvokiant NVO veiklos tikslingumo bent vienoje iš grandžių, problemų sprendimo efektyvumas ženkliai mažėja.

Dienos centre turi būti organizuojamos atvirų durų dienos, tėvų dienos ar kitokia forma suteikta galimybė tėvams stebėti dienos centro veiklą ir įsitraukti į ją. Tėvai turi nuolat dalyvauti dienos centro renginiuose, prisidėti prie jų rengimo, siūlyti savo idėjas. Taip yra pagerinamas ryšys tarp proceso dalyvių, imama suvokti NVO veiklos būtinumą – kam, kokiais principais vadovaujantis, kokių tikslų siekiant vaikai yra priimami į dienos centrus, ką ten veikia ir kuo gyvena. Tai paprasčiausias skaidrumas, apsaugantis nuo įtarumo, išankstinių neigiamų nuostatų,

galimai turimų negatyvių stereotipų (pvz., klišės, kad NVO dienos centrai – tik problemiškiems vaikams).

Tarpininkavimas, partnerystė su institucijomis. Tarpininkavimo, partnerystės modelis gali būti toks:

3 pav. NVO galimybės spręsti pradinukų socialines problemas

NVO dienos centras tarp valdžios institucijų ir savo klientų tarpininkauja keliais lygmenimis:

1. Padeda gauti socialinę paramą.
2. Padeda suprasti įstatymus ir nukreipia pas atitinkamą valdžios atstovą.
3. Informuoja atsakingus valdžios institucijų specialistus apie socialinės rizikos šeimas.

Šiuo metu Lietuvoje egzistuoja tvarka, jog norėdamas pakliūti į dienos centrą, NVO klientas turi gauti pažymą, kad jis yra socialiai remtinas ir jam reikalinga socialinė parama, tad be tarpininkavimo su valdžios institucijomis neapsieinama jau nuo pat pradžių.

Partnerystė ir bendradarbiavimas su ugdymo įstaigomis atsiskleidžia domėjimusi vaiko ugdymo pasiekimais mokykloje ir tolimesniu lavinimu dienos centre. Iš kitos pusės žiūrint, mokykla tęsia pradėtą dienos centre ugdymo darbą, tad ryšiai – abipusiai. Paprastai ugdymo įstaiga ir NVO taip pat keičiasi turima informacija apie vaiką ir jo šeimą.

Verslo sektoriaus vaidmuo paprastai yra NVO rėmimas. Už finansinę pagalbą, pagalbą produktais ar kitais resursais komerciniai subjektai vėliau gauna nemokamą savo įmonės reklamą NVO informacinės sklaidos sistemoje ir dėkingų vaikų darbelius. Norint, kad tokią partnerystę lydėtų sėkmė ir ji būtų ilgalaikė, svarbu, kad iš to naudotų abi pusės.

NVO paprastai skatina savo klientų įsiliejamą į plačiąją visuomeninę veiklą, o visuomenei teikia informaciją apie savo centrą. Iš plačiosios visuomenės kilę savanoriai neretai įsijungia į centro veiklą ir dažniausiai neatlygintinai prisideda prie NVO gyvavimo.

NVO vertybių sistema. Religinių NVO pagrindinė vertybė yra Dievas bei Dievo įkvėptuose kanonizuotuose religiniuose tekstuose aptinkamas moralinis elgesio kodeksas. Mes nagrinėsime

išimtinai krikščioniškas NVO, nes akivaizdu, jog Lietuvoje dominuojanti religija yra krikščionybė. Didžiausiai dėmesys bus skiriamas giliausiai mūsų šalyje išsisknijusiai krikščionybės atmainai - Romos katalikybei, bei šios bažnyčios rėmuose veikiančioms NVO. Religinės NVO visų pirma ugdo krikščioniškąjį dvasingumą. „Dvasingumas, spirituality, Geistessimmung, духовность ~biologiškai ir materialiai nesuinteresuotas dvasingumo ugdymo dalyvių santykis su tikrove, motyvuojantis jų mąstymą, veiklą ir bendravimą aukščiausiais idealybės matais. Idealybė suprantama įvairiai: vieniems ji sutampa su pasaulietinės kultūros vertybėmis (mokslo žiniomis, meno kūriniais, moralės principais), kitiems – su aukščiausiu gėriu-Dievu ir t.t. Vengiant ribotos dvasingumo sampratos, ugdant pilnutinį dvasingumą, integruojama žemiškoji ir dieviškoji idealybė, nes dvasia - imanentinis būties ir būtybių pradai“ (Piličiauskas, 2004 p.75). Naujasis teologijos žodynas teigia, kad „dvasingumas, daugiaprasė sąvoka, kylanti iš lot. spiritualis – dvasinis, dvasingas (gr. pneumatikos); veikiausiai per Prancūziją (pranspiritualizacija) labai paplito XX a. antroje pusėje. Krikščionybėje plačiąja prasme ji reiškia „gyvenimą iš dvasios“ (K.Rahner), turint omenyje ir giliausią santykį su Dievu, sąmoningą subjektyvią laikyseną žmoguje esančios Šventosios Dvasios atžvilgiu, ir į artimą orientuotą tikėjimo praktiką. (Vorgrimler, 2003, p.159 - 160). Religiją panaudojant kaip ugdymo veiksnį, yra formuojama brandi dvasinga asmenybė, kuri pagal K. Zisler:

1. Sugeba besąlygiškai pasitikėti. (Ramiai priima gyvenimo sunkumus, pasitiki Dievo pagalba juos ištvėriant.)
2. Pasiryžęs formuoti savo gyvenimą. (Nuolat pasiruošęs kreipti gyvenimą pagal Dievo valią.)
3. Jo gyvenimas nestovi vietoje. („Žmogui būdingas nuolatinis siekimas peržengti save ir savo galimybių ribas. Šis procesas vyksta, jam tuo pačiu metu plečiantis (atsiskleidžiant vis didesniam galimybių kiekiui), bet kartu ir intensyvėjant (pereinant nuo dalykų paviršutinės plotmės prie jų esmės gelmių). Religinio elgesio orientyras ir yra ryžtingas bei kūrybiškas žmogiškųjų galimybių tyrinėjimas, teisingas pasirinkimas ir ugdymas“ (Zisler, 1998, p. 35).
4. Pasirengęs dialogui. (Kreipimosi ir atsakymo modelis yra giliai žmogiškas, išgyvenamas vaiko ir motinos, draugo ir partnerio. Jis kartu yra ir principinis biblijinio žmogaus

modelis. Tai yra toks egzistencijos bruožas, kuris remiasi atviromis mintimis ir įsigilina į tai, kas išgirsta. (Zisler, 1998, p. 36)

5. Mokantis švęsti ir gedėti. („Labai svarbu šventiškai priimti kulminacines gyvenimo akimirkas, bet taip pat reikia mokėti aiškiai, nuolankia širdimi išsakyti savo vargą ir vienišumą. Tada kasdienybė išsivaduos iš šių dviejų dimensijų įtampos. (Zisler, 1998, p.37).

Šalia religinės praktikos, katechetinio mokymo krikščioniškoms NVO yra svarbus ir pasaulietinis dvasingumas – dorovinis auklėjimas. V. Aramavičiūtė dvasingumo ugdymui siūlo estetinio, dorovinio, religinio ugdymo hierarchiškumą, kaip vieną „auklėjimo daugiamatiškumo parametrą“ (Aramavičiūtė, 2004, p.16). „Dorovinis ir religinis auklėjimas ne tik vienas kitą paremia, tampa vienas kito šaltiniu ar stimulu, bet ir tarsi vienas kitą papildo, praturtina“. (Aramavičiūtė, 2004, p.16). Dorovinis auklėjimas skatina moraliai elgtis, atskirti gerą poelgį nuo blogo, tuo tarpu religinis auklėjimas nurodo visų moralių poelgių šaltinį – Dievą, kuris ir padeda elgtis teisingai, teikia jėgų laikytis savųjų įsakymų.

Taigi Religinių NVO dienos centruose svarbus dėmesys skiriamas religinei tradicijai įsisąmoninti, pagrindinėms krikščioniškosioms vertybėms: tikėjimui, vilčiai ir meilei puoselėti. Tokių NVO aplinkoje religinis dvasingumas siejamas su bendražmogiškomis vertybėmis. Tačiau paprastai esti gerbiama vaiko laisvė rinktis, pats vaikas apsisprendžia, tikėti ar netikėti. Svarbus ir tėvų pasirinkimas: leisti vaiką į religinės organizacijos vaikų dienos centrą, ar ieškoti kitokių, su religiniu auklėjimu tiesioginių ryšių neturinčių užimtumo savo vaikui formų.

Katalikiškos religinės organizacijos Lietuvoje turi ganėtinai išplėtotą neformalaus katechetinio mokymo sistemą bei religinio švietimo sistemą. Pavyzdžiui, Šv. Pauliaus parapijos dienos centre religinis švietimas vykdomas tokiomis formomis:

„Krikščioniškųjų vertybių ugdymas

- adventiniai, gavėnios susikaupimo vakarai;
- krikščioniškų švenčių šventimas su bendruomene;
- paskaitos, diskusijos religinėmis temomis;
- doriniai užsiėmimai¹¹ „

¹¹ Vaikų dienos centras: Šiaulių apaštala Šv. Petro ir Pauliaus Pauliaus parapijos ; <http://www.siauliukatedra.lt/?id=25>

Pasaulietinės NVO labiau grindžia savo veiklą pasaulietiniu dvasingumu. Jos vaikų sąmonėje formuoja vertybes per tautinį, dorovinį ir meninį ugdymą, jo nesiedamos su tikėjimo tiesomis, jų įsisavinimą. Jonas Kievišas, kalbėdamas apie meno svarbą ugdant dvasingą žmogų, teigia: „Menas skatina atsinaujinti asmeninę dvasinių vertybių sistemą – dvasinė vertybių raiška, tarsi savęs aktualizavimas, padeda suvokti vidinį savo pasaulį ir jį tobulinti“ (Kievišas, 2003, p.112). Kievišas aptaria muzikinio ugdymo paskirtį – „muzikos menas visybišku poveikiu įsikomponuoja į bendrą asmens kultūros ugdymo sistemą“, nes „vertybių kūrimas ir jų perkainojimas yra įprasta žmogaus patirtis, leidžianti žmonėms identifikuoti tai, ką jie aukštai vertina, - objektus, priemones, patirtį, sąlygas, savybes ir tikslus, kurie verti žmogaus pastangų ir interesų (Kievišas, 2003, 113p.). Pasaulietinių NVO veikla remiasi, kaip jau ne kartą sakyta, į bendražmogiškų vertybių pamatą. „Tai meilė, tiesa, gėris, grožis, taika, altruizmas, dora, sveikata (Čiužas, 2002, p.559). Girdzijauskas (2008) išskiria šias svarbiausias dorovines vertybes: *pagarba, jautrumas, altruizmas, atsakingumas, ištikimybė, meilė žmogui, pakantumas, sąžiningumas, teisingumas, savitvarda* (Girdzijauskas, 2008, p.176). Pasaulietinės NVO paprastai nepropaguoja nė vienos religijos, vaikas yra laisvas išpažinti savo tėvų religiją arba neišpažinti jokios. Tačiau, supažindinant su valstybinėmis ir tautinėmis šventėmis, skaitant ankstėliau parašytą grožinę literatūrą ar kitomis progomis vaikas neišvengiamai susiduria ir su kai kurių švenčių krikščioniškuoju pagrindu, su realijomis, kurios negali būti adekvačiai suprantamos nesuvokiant krikščioniškosios, Lietuvos atveju, katalikiškosios pasaulėvokos bei pasaulėjautos. Nereliginėse NVO todėl labai svarbus dėmesys kultūrų ir religijų tolerancijai.

Visgi, tiek pasaulietinės, tiek religinės NVO naudoja panašius metodus padėti pradinukams, tik skiriasi tų vertybių diegimo būdas. Religinės NVO remiasi tikėjimu, dorybes ir vertybes kildina išimtinai iš tikėjimo bei visokio gėrio šaltinio Dievo. Tuo tarpu pasaulietinės NVO vadovaujasi bendražmogiškomis vertybėmis, kurių dieviška kilmė paprastai neakcentuojama. Kadangi Vakarų pasaulio bendražmogiškos vertybės turi daug sąlyčio taškų su krikščionybe, ir kaip minėta, skirtingo tipo NVO veikloje skiriasi vien jų kildinimas, tiek religinių, tiek nereliginių NVO metodai yra panašūs. Siekiama juk iš esmės to paties – sudaryti sąlygas tarpti harmoningai, pozityviai veikla visuomenei pasitarnaujančiai ir ateityje dar labiau pasitarnausiančiai asmenybei. Todėl per įvairius darbo su vaikais metodus, skatindamos vaikų dalyvavimą socialiniame gyvenime, problemas sprendamos per kolegialią partnerystę su tėvais, tarpininkavimą su mokslo, valdžios ir verslo struktūromis, abiejų rūšių NVO siekia vieno bendro tikslo - padėti vaikams. Žinoma, tik nuo visų proceso dalyvių (pačių vaikų, tėvų, NVO darbuotojų, plačiosios visuomenės) glaudaus bendradarbiavimo priklauso galutinis rezultatas, užtikrinant vaikų problemų sprendimą.

Nesusikalbėjimo dėl kompetencijų prarajos, tarkime, tarp skirtingų aukščiausio lygio specialistų, pvz., psichologų bei soc. pedagogų ir probleminėms grupėms priskiriamų tėvų, per anksti sunkumų bei nepriteklių subrandintų vaikų, visada esama. Tačiau vaikų ir jaunimo reikalais besirūpinančių religinių ir pasaulietinių NVO veiklos skaidrumas, jų autonomiškumas, nepriklausomybė nuo įvairių interesų grupių bei oficialių valdžios instancijų, nuolatinų darbuotojų bei savanorių geranoriškumas, kantrybė, pasiaukojamas leidžia NVO būti ta visad ištiesta pagalbos ranka net ir sunkiais atvejais.

Aptarus religinių bei pasaulietinių NVO veiklos ypatybes, suvokus tokių organizacijų svarų indėlį į formaliojo bei neformaliojo ugdymo sistemą, išanalizavus principus, kuriais grindžiamas NVO darbas, galime pereiti ir prie tiriamosios dalies, tiesiogiai prisiliesti prie pradinės mokyklos amžiaus vaikų problemų sprendimo praktikos, kurios duomenims surinkti bei susisteminti buvo naudojami anketavimo bei įvairių statistinių skaičiavimų metodai.

2 skyrius. NVO VEIKLOS, PADEDANČIOS SPREŠTI PRADINUKŲ SOCIALINES PROBLEMAS, TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodika

Rengiant šį magistro darbą, atliktas kiekybinis tyrimas, kurį sudarė du etapai:

- Lietuvos NVO vaikų dienos centrų darbuotojų ir vaikų tėvų, lankančių šiuos centrus, anketavimas, atliktas 2010 m. Kovo 13 - balandžio 6 d.
- Lietuvos mokytojų anketinė apklausa (pradinių klasių ir mokytojų, dirbančių su pradinukais), vykdyta 2010 balandžio 1 d - balandžio 16 d.

Kiekybinis tyrimas. Anketinė apklausa. Apklausos operacionalizaciją sudaro esminės dalys (Žr.p.26):

1. Pradinukų patiriamos problemos.
2. Darbas su vaikais socialinio dalyvavimo aspektu.
3. Darbas su tėvais (Partnerystės modelis).
4. Tarpininkavimas, partnerystė su institucijomis.
5. Vertybių laikymasis.

Tiriamąją anketą sudaro:

1. Įvadinė dalis. (Aprašyta, kam skirtas tyrimas, padėkota už dalyvavimą).
2. Demografinė dalis. (Sužinota, kurioje Lietuvos vietoje pildyta anketa, surinkti duomenys apie tyrimo dalyvį).
3. Pagrindinė dalis (pateikiami tiksliniai klausimai, liečiantys tiriamąjį dalyką):
 - Turinio klausimai (klausiama apie tiriamą dalyką).
 - Klausimai – filtrai (klausiamų grupė, į kurią atsakinėti reikėjo tik religinių NVO dienos centrų tyrimo dalyviams).
 - Kontroliniai klausimai (NVO anketoje buvo klausimų, skirtų patikrinti nuomonės pastovumą, įsigilinimą į anketos klausimus).
 - Visi anketos klausimai uždari, atviras buvo paliktas - tik gyvenamoji vieta.

(Pruskus, 2003)

Anketinės (grupinės) apklausos privalumai:

- “Užtikrina pakankamas atrankos galimybes ir anketų gražinimą.
- Sudaro galimybę pagal apklausiamųjų reakciją spręsti apie tyrimo problemos aktualumą, reikšmingumą, anketos klausimų sudarymo ir išdėstymo tikslingumą.

- Anketavimas trunka trumpiau ir kainuoja pigiau nei interviu” (Pruskus, 2003, p.177).

Anketinės apklausos trūkumai:

- “Skiriama nedaug laiko atsakyti į anketos klausimus. Tuo tarpu žmonės yra nevienodos reakcijos, todėl ne visi užpildo anketas arba užpildo skubotai, per daug neįsigilindami į pateiktų klausimų esmę” (Pruskus, 2003, p.177). Daugumai anketų užpildyti laiko buvo skirta pakankamai, nes respondentai galėjo pasirinktinai popierinį variantą ar elektroninę versiją pildyti sau patogiu metu.
- Anketuojama ne įprastinėje, bet rašymui tinkamoje vietoje, o ta aplinka gali turėti įtakos ir atsakymams (Pruskus, 2003, p.178). Dauguma tyrimo dalyvių anketas pildė jiems patogioje vietoje, visiškai neskubinami.
- Apklausiamieji būgštuoja, kad jų asmenybė bus identifikuota, todėl atsakymų patikimumas kartais nežinomas (neaišku, kaip nuoširdžiai ir sąžiningai buvo atsakyta į pateiktus klausimus (Pruskus, 2003, p.178). Šita problema buvo išspręsta, nes dalyviai buvo iš visos Lietuvos skirtingų kampelių, kuriuos, tikėtina, mažai kas sieja, dauguma dalyvių nepažinojo vieni kitų, be to anketa parengta kaip anoniminė. Aišku, yra tikimybė, kad vis gi galėjo būti tam tikras procentas nesąžiningų ar paviršutiniškų atsakymų dėl noro kuo greičiau baigti anketos pildymo darbą.
- Mažas anketų grįžtamumas. Kadangi dauguma anketų buvo platinama elektroniniais laiškais, laikas nuo laiko vis primenant dėsiantiems, kad anketą užpildytų, bet, kadangi tyrėjo ir tyrimo dalyvio ryšys daugeliu atveju buvo ne asmeninis, menkai įpareigojantis kokybiškam ir terminus atitinkančiam atsakinėjimui, todėl daug anketų nesulaukta.

Visa operacionalizacija išskleista 1.3 NVO galimybės spręsti pradinukų socialines problemas. Tyrimo anketa įdėta 1,2 prieduose.

Apklausoje dalyvavo religinių ir pasaulietinių NVO vaikų dienos centrų darbuotojai ir vaikų tėvai, bei pradinių klasių mokytojai, kiti mokytojai, dirbantys su pradinukais, iš visos Lietuvos. Į tyrimą buvo įtraukti ir mokytojai, nes jie yra kasdien su pradinukais dirbantis segmentas, yra arčiausiai jų ir geriausiai mato jų problemas. Mokytojai į dalį klausimų atsakė įvertindami mokinių problemų dažnumą ir sprendimo efektyvumą, pateikė savo nuostatas, lūkesčius, kaip turėtų dirbti vaikų dienos centrai, pateikė savo nuomonę apie tai, kaip jie realiai veikia kalbamuoju momentu. Esminė anketos klausimų dalis sutampa tiek nevyriausybinų organizacijų vaikų dienos centrums skirtose anketose, tiek mokytojams pritaikytoje anketos versijoje. Anketa sudaryta uždarų klausimų metodu, o surinkti duomenys vėliau apdoroti SPSS programa. Anketoje naudojama

ranginė ir nominalinė skalės. Nominalinė skalė naudojama siekiant apibrėžti lytį, darbo pobūdį, NVO organizacijos tipą, NVO atliekamą vaidmenį regione. Tyrimo dalyviai įrašė savo darbo vietovę arba vaikų dienos centro veikimo vietą. Po to, visa tai buvo paskirstyta į apskrities miestus ir apskrities rajonus. Ranginę skalę didžiojoje dalyje sudarė 4 rangai, o paskutinis klausimas turėjo 5 rangus. Anketoje pasirinkta būtent ranginė skalė, nes žmogaus požiūrio į diskutuotinus, sudėtingus ar subtilius klausimus negali tinkamai atspindėti vien tik „taip“ arba „ne“ tipo atsakymai. Respondentas turi turėti galimybę pasirinkti jam artimiausią poziciją, nes nuomonė tokios problematikos kaip NVO klausimais gali būti įvairialypė. Be to, rezultatus, gautus iš ranginės skalės klausimyno, patogiau apdoroti SPSS programa.

Anketų platinimo būdas. Anketa buvo platinama popieriuje spausdintomis kopijomis (įteikiama tiesioginiu būdu ir per tarpininkus), o taip pat paraleliai el. pašto kanalais. Žinoma, tiesioginis būdas ir betarpiškas bendravimas, kada anketa įteikiama asmeniškai, pasirodė patikimesnis ir efektyvesnis, anketų grįžtamumo procentas čia išėjo didesnis lyginant su elektronine sklaida. Taip pat žmogui visad patogiau pildyti popierinį variantą. Kadangi į tyrimą buvo norėta įtraukti kuo daugiau Lietuvos žmonių iš skirtingų vietovių, siekta, kad atsispindėtų reprezentatyvi situacija, anketų platinimui buvo pasitelktas ir el. paštas.

Veikiama buvo taip, jog pirmiausia buvo susieškoti NVO vaikų dienos centrų oficialiai skelbiami el. pašto adresai, ir į kiekvieną jų asmeniškai buvo nusiųsta anketa su lydraščiu. Mokytojų adresai iš visos Lietuvos buvo gauti naršant mokyklų tinklalapiuose ir, radus pradinių klasių mokytojų kontaktus, jiems taip pat anketa buvo išsiųsta asmeniškai. Norint pasiekti didesnę anketų grįžtamumą, buvo siunčiami priminimai. Žinoma, kur kas didesnis grįžtamumo procentas būtų buvęs pasiektas jeigu kiekviena anketa būtų buvusi siųsta kiekvienam žmogui asmeniškai su individualiu lydimoju tekstu, o ne grupiniu būdu. Tada tyrimo dalyvis galbūt manytų esąs labiau įpareigotas, jaustų atsakomybę. Tačiau tam natūraliai pritrūko laiko resursų. El. pašto adresų paieška sunaudojo išties daug pastangų pareikalavo daug energijos.

Statistinės analizės metodika.

Savo darbe taikiau neparametrinę analizę. Neparametriniai kriterijai taikomi tais atvejais, kai duomenys nėra pasiskirstę pagal normalųjį dėsnį arba priklauso rangų, o ne intervalų skalei. <...> Dar viena teigiama neparametrinių kriterijų savybė — jie gali būti taikomi mažoms imtims” (Pūkėnas, 2005, p.124). Tokia, nedidelėms imtims priskirtina yra ir šio magistro darbo respondentų suma. Parankus tokios imties ir tokio tipo anketų analizei pasirodė Mann’o ir Whitney U testas. “Mann’o ir Whitney U testo esmę trumpai galima paaiškinti taip: jungtiniai abiejų imčių duomenys, gauti testuojant tuo pačiu testu, išdėstomi pagal rangus. Tada kiekvienos imties rangai (gauti

ranguojant jungtinius duomenis) sumuojami atskirai. Jeigu teisinga nulinė hipotezė, t. y. kintamųjų skirstiniai vienodi, rangai bus pasiskirstę tarp grupių atsitiktiniu būdu. Kiekvienos imties rangų sumos pagrindu skaičiuojama Mann'o ir Whitney kriterijaus U statistika, kuria remiantis priimamas sprendimas dėl statistinės hipotezės: H_0 : kintamųjų skirstiniai yra vienodi, H_1 : kintamųjų skirstiniai nėra vienodi. Daroma išvada, kad skirstiniai skiriasi, jeigu p -reikšmė mažesnė už α ir skirstiniai nesiskiria, jeigu p -reikšmė didesnė už α arba jai lygi, čia α — reikšmingumo lygmuo” (Pūkėnas, 2005, p.125).

Nustatyti ryšiams tarp atskirų teiginių, pasirinkau Spearman koreliacinę analizę, nes tai buvo iš principo metodiškai tikslinga daryti: “Spearman koreliacijos koeficientas skaičiuojamas tada, kai kintamųjų duomenys pateikti rangais arba kai nėra tenkinama normalumo prielaida” (Pūkėnas, 2005, p. 149). Šią analizę taikiau ranginei skalei.

Savo darbe taikiau ir regresinę analizę. „Koreliacija apibūdina ryšio tarp kintamųjų stiprumą, o regresinė analizė įgalina nustatyti šio ryšio pobūdį ir aprašyti priklausomojo (pasekmės) kintamojo vidutinių reikšmių priklausomybę nuo vieno ar kelių nepriklausomųjų (priežasties) kintamųjų reikšmių matematine formule ir kartu — prognozuoti šio kintamojo reikšmes“ (Pūkėnas, 2005, p. 154).

Vienafaktorinė dispersinė analizė buvo taikoma nustatyti, ar lūkesčiai, susiję su NVO dienos centrai yra skirtingi tarp mokytojų, kurie yra pradinukų mokytojai-specialistai ir tarp tų mokytojų, kurie tik dirba pradinėse klasėse (dalykų mokytojai). “Vienafaktorinė dispersinė analizė naudojama tada, kai populiacijas vieną nuo kitos tyrėjas skiria tik pagal vieną požymį” (Čėkanavičius, Murauskas, 2002, p. 45).

2.2 Tyrimo imtis.

Į anketos klausimus atsakė NVO vaikų dienos centrų darbuotojai ir vaikų, lankančių šiuos centrus tėvai. Taip pat į anketos klausimus atsakė mokytojai, dirbantys su pradinio mokyklinio amžiaus vaikais. Tyrimo dalyviai buvo iš visos Lietuvos.

Imties parinkimo būdai:

1. Tikimybinis paprastas atsitiktinis. „Šio būdo esmė ta, kad iš populiacijos sąrašo atsitiktinai parenkamas reikiamas tiriamosios grupės narių skaičius, t.y. tiek, kiek buvo numatyta. Pasak tikimybių teorijos, pagrindinis šios atrankos principas tas, jog pasirinktosios grupės savybės turi būti tokios pat, kaip ir visos populiacijos, t.y., joje turėtų būti vienodas procentas vyrų ir moterų, jaunų ir senų, ir pan.“ (Kardelis, 2002, p. 324) Tyrimo pradžioje buvo siekta iš kiekvienos apskrities apklausti po 3 NVO pasaulietinius ir po 3 NVO religinius dienos

centrus, apklausiant iš kiekvieno VDC po 3 vaikų tėvus ir po 2 darbuotojus, tačiau buvo sunku taikyti tikimybinį paprastą atsitiktinį atrankos būdą dėl respondentų nesuinteresuotumo pildyti anketas, nors anketų kopijų buvo siūsta kur kas didesniai tyrimo dalyvių skaičiui, nei norint sudaryti tyrimo imtį.

2. Atsitiktinis grupių parinkimo būdas. „Tyrimui parenkami asmenys, kuriuos lengva rasti, kurie yra greta“. (Kardelis, 2002, p.325). Anketa buvo platinama ir tų mokyklų darbuotojams, kuriose dirba šio darbo autorė, ir tos kurioje mokėsi. Taip pat anketa buvo siunčiama tiems respondentams, kurių el. pašto adresus buvo galima gauti interneto pagalba oficialiais kanalais.
3. „Grupės formavimas „gniūžtės“ principu. „Pirmiausia tyrėjas parenka nedaug asmenų, pasižyminčių tam tikromis tyrimo savybėmis. Po to šie asmenys nurodo kitus, turinčius analogiškų savybių, o šie – dar kitus, ir t.t. Taigi tiriamųjų grupė didėja kaip sniego kamuolys“ (Kardelis, 2002, p.326). Tyrimo metu anketa buvo platinama ir NVO „Gelbėkit vaikus“ koordinatoriui, ir metodinio pedagogų būrelio vadovams, katechetiniams Lietuvos centrams, Caritui, buvo atveju, kai anketą užpildęs žmogus, ją persiūsdavo savo kolegoms grandininio būdu.

Žinoma, išties efektyviu ir patikimu tyrimui yra tikslinga laikyti tokį duomenų rinkimą, kai yra galimybė taikyti tik vieną kurį, pvz., tikimybinį paprastą atsitiktinį ar, dar geriau, sisteminį arba mechaninį imties parinkimo būdą, tačiau dėl laiko stygiaus, dėl neekonomiškumo važinėti po visą Lietuvą buvo taikytas kombinuotas imties parinkimo būdas, tačiau net ir šiuo atveju, manome, surinkti duomenys pakankamai tiksliai atspindi tikrąją padėtį.

Tyrimo imtis reprezentatyvi. Tai imtis, turinti „atstovaujamos visumos bruožų“ (Kaffemanienė, 2006, p. 22). Buvo stengiamasi taikyti atsitiktinumo principą, nes dauguma atveju, kur buvo platinama anketa, tyrimo dalyvis buvo parinktas atsitiktinai, tad manytina ir labai tikėtina, kad tai bus turintis visumai būdingų bruožų dalyvis, nieko per daug nesiskiriantis nuo populiacijos (Kaffemanienė, 2006). Be to dauguma atveju mokytojų el. pašto adresai buvo rasti atsitiktinai. Tokiu būdu išėjo, jog kiekviena apskritis turi savo atstovų tyrime, kurie, tikėtina, atspindi visą populiaciją, tačiau kai kuriose apskrityse, deja, nepavyko rasti pakankamo tyrimo dalyvių skaičiaus.

Tyrimo dalyvių geografinis pasiskirstymas

N=126	NVO vaikų dienos centrai				Mokytojai	
	Pasaulietinis		Religinis		Pradinukai	Dalykininkai ¹²
	Teikėjai	Gavėjai	Teikėjai	Gavėjai		
Vilniaus apskrities miestas	N=2	N=1			N=2	N=1
Vilniaus apskrities rajonas						
Šiaulių apskrities miestas	N=1	N=1	N=5	N=6	N=25	N=10
Šiaulių apskrities rajonas						N=1
Kauno apskrities miestas	N=1		N=1		N=2	N=1
Kauno apskrities rajonas						
Panevėžio apskrities miestas			N=1	N=1	N=1	
Panevėžio apskrities rajonas						N=1
Utenos apskrities miestas	N=2					N=1
Utenos apskrities rajonas	N=3	N=2				
Klaipėdos apskrities miestas			N=2		N=1	N=2
Alytaus apskrities miestas	N=7	N=6				
Marijampolės apskrities miestas						N=1
Marijampolės apskrities rajonas	N=1					
Telšių apskrities miestas	N=3	N=1			N=4	N=5
Tauragės apskrities miestas					N=15	N=5
Tauragės apskrities rajonas						
Nenurodyta						N=1
Iš viso	N=20	N=11	N=9	N=7	N=50	N=29

¹² Mokytojai dalykininkai, kurie dirba pradinėse klasėse.

2.3. Tyrimo rezultatai .

2.3.1. Tyrimo rezultatai gauti aprašomosios statistikos būdu.

4 lentelė

Pradinukų problemų vertinimas (Pagal vidurkio reikšmingumą didėjimo tvarka), vidurkiai

Problema (Pagal vidurkio reikšmingumą didėjimo tvarka)	N	Mean	Std.deviation
Našlaitystė arba laikina šeimos globėjo netektis	123	1,59	,72
Šeimos nario netektis	122	1,72	,73
Depresija, nenoras gyventi	122	1,83	,83
Smurtas šeimoje	122	2,29	,93
Vaikų išnaudojimas ir nesirūpinimas šeimoje	119	2,34	,96
Skatinimas vyresnių draugų turėti žalingus įpročius (rūkyti, vartoti alkoholį).	124	2,44	1,01
Tėvų skyrybos	124	2,44	1,01
Patyčios mokykloje	122	2,95	,84
Elgesio problemos	124	3,17	,69
Mokymosi sunkumai	126	3,37	,69
Lėšų (pinigų) trūkumas	121	3,38	,64
Problemos sprendimas (Pagal vidurkio reikšmingumą didėjimo tvarka)	N	Mean	Std.deviation
Lėšų (pinigų) trūkumas	120	2,64	,72
Tėvų skyrybos	119	2,66	,71
Našlaitystė arba laikina šeimos globėjo netektis	121	2,79	,67
Šeimos nario netektis	120	2,80	,62
Depresija, nenoras gyventi	119	2,81	,75
Patyčios mokykloje	121	2,83	,82
Vaikų išnaudojimas ir nesirūpinimas šeimoje	121	2,88	,84
Smurtas šeimoje	121	2,88	,87
Skatinimas vyresnių draugų turėti žalingus įpročius (rūkyti, vartoti alkoholį).	124	2,44	,76
Mokymosi sunkumai	122	2,94	,85
Elgesio problemos	120	2,95	,75

Tyrimo dalyviams buvo pateikta 11-os problemų, su kuriomis susiduria pradinukai, klasifikacija, sudaryta pagal išstudijuotos mokslinės literatūros pateikiamus socialinių problemų sąrašus bei skales. Tyrimo dalyviai turėjo įvertinti kiekvienos problemos tarp pradinukų dažnumą, taikant ranginę skalę. Vertinimas vyko keturbalės sistemos rėmuose, kur: 1 – tikrai retai; 4 – tikrai dažnai. Statistiškai reikšmingiausios problemos, kurias įvardijo tyrimo dalyviai, buvo lėšų (pinigų) trūkumas ir mokymosi sunkumai, o nereikšmingiausia pasirodė našlaitystės ar laikino šeimos globėjo netektis arba šeimos nario netektis. Labiausiai nuomonės išsiskyrė vertinant tėvų skyrybas ir žalingų įpročių problemas. Netekties problemos dažnumas tarp NVO dienos centrų darbuotojų ir vaikų tėvų buvo įvertintas beveik vienodai (Mean – 1,86 ir 2,25). Vadinas, galima numanyti, kad požiūris į šią problemą iš esmės sutampa. Ir našlaitystė įvertinta panašiai (Mean – 1,55 ir 2,00). Tėvai labiau nei NVO darbuotojai mano, kad šios problemos dažnesnės.

Pradinukų problemų sprendimo vertinimas, vidurkiai

Problemos sprendimas (Pagal vidurkio reikšmingumą didėjimo tvarka)	<i>N</i>	<i>Mean</i>	<i>Std.deviation</i>
Lėšų (pinigų) trūkumas	120	2,64	,72
Tėvų skyrybos	119	2,66	,71
Našlaitystė arba laikina šeimos globėjo netektis	121	2,79	,67
Šeimos nario netektis	120	2,80	,62
Depresija, nenoras gyventi	119	2,81	,75
Patyčios mokykloje	121	2,83	,82
Vaikų išnaudojimas ir nesirūpinimas šeimoje	121	2,88	,84
Smurtas šeimoje	121	2,88	,87
Skatinimas vyresnių draugų turėti žalingus įpročius (rūkyti, vartoti alkoholį).	124	2,44	,76
Mokymosi sunkumai	122	2,94	,85
Elgesio problemos	120	2,95	,75

Tyrimo dalyviai mano, kad neefektyviai sprendžiamos lėšų trūkumo ir tėvų skyrybų traumų problemos, o efektyviausiai tvarkomasi su mokymosi sunkumais ir elgesio problemomis. Visi respondentai vieningai vertino problemų sprendimą.

Pradinukų problemų sprendimo vertinimas, vidurkiai

Problemos sprendimas	<i>NVO (Mean)</i>	<i>Pedagogai (Mean)</i>
Tėvų skyrybos	2,89	2,52
Našlaitystė arba laikina šeimos globėjo netektis	2,91	2,72
Lėšų trūkumas	2,98	2,45
Šeimos nario netektis	3,05	2,66
Vaikų išnaudojimas ir nesirūpinimas šeimoje	3,27	2,64
Patyčios mokykloje	3,30	2,56
Skatinimas vyresnių draugų turėti žalingus įpročius. (rūkyti, vartoti alkoholį)	3,32	2,65
Smurtas šeimoje	3,38	2,59
Elgesio problemos	3,41	2,68
Mokymosi sunkumai	3,43	2,64

Pedagogai kritiškiau vertina šeimos nario problemos sprendimą, mokymosi sunkumų sprendimą bei problemas susijusias su žalingais įpročiais. Tokie rezultatai galėjo rasti todėl, kad pedagogai daugiau laiko praleidžia su pradinukais nei NVO darbuotojai, vertina iš konkrečių gebėjimų ugdymo specialistų pozicijų, daugiau bendradarbiauja su tėveliais, tad ir jų požiūris yra atsargesnis. Kritiškai vertinti mokymosi problemų sprendimą, skatina tai, kad mokytojai patys nuolat susiduria su šia problema ir žino, kaip sunku padėti mokiniams suprasti sudėtingus mokomuosius dalykus. Šiais laikais mokytojai – praktikai pastebi, kad į mokyklą ateina vis daugiau

mokinių, turinčių psichologinių, pedagoginių problemų. Pagrindinė bėda – hiperaktyvumas, o dėl iš jo pasekmės - nesugebėjimo sutelkti dėmesį konkrečiai užduočiai - ir kyla daugumas mokymosi problemų. Indrašienė ir Suboč (2008), tyrusios 8 – 9 klasių mokinių mokymosi sunkumus teigia, kad: „Atliktas empirinis tyrimas leidžia daryti išvadą, kad labiausiai moksleivio mokymosi nesėkmės lemia bendri mokymosi sunkumai, per didelės namų darbų apimtys ir dėmesio koncentracijos stoka (Indrašienė, Suboč (2008), p.121). Hiperaktyvumas, kaip nesugebėjimas sukaupti dėmesio, gali būti iš viena priežasčių, sąlygojančių pradinukų sukelti mokymosi sunkumus.

7 lentelė

Darbo su vaikais vertinimas, vidurkiai

Darbas su vaikais	NVO (mean)	NVO (Stand. deviati on)	Pedago gų(mea n)	Pedago gų(stan d. deviati on)
1. Dirbdami su vaikais NVO darbuotojai skatina pačių vaikų iniciatyvumą (vaikai noriai įsitraukia į veiklą, teikia pasiūlymus), atsižvelgia į vaikų poreikius	3,83	,48	3,46	,59
2. Sprendžiant vaikų mokymosi problemas, tariamasi su vaiku, kas jam geriausiai padėtų. Į ugdymo pasiekimų gerinimą įtraukiamas ir pats vaikas. (Atsižvelgiama į vaiko nuomonę, poreikius, vaikas teikia pasiūlymus dėl ugdymo)	3,66	,60	3,37	,56
3. Vaikas yra verčiamas daryti tai, ko jis nenori (NVO)/Vaikas yra neverčiamas daryti tai, ko jis nenori. (Pedagogai)	1,43	,72	3,24	,67
4) Būrelių veikloje vaikas gali pats pasirinkti, kokį savo gabumą jis lavins.	3,69	,56	3,56	,55
5) Su vaikais dirba psichologai, soc. pedagogai.	3,74	,57	3,72	,45
6) Vaikams yra užtikrinama pilnavertė mityba dienos centre.	3,55	,58	3,68	,47
7) Vaikai važiuoja į ekskursijas, vasarą yra rengiamos stovyklos, lanko teatrus, parodas.	3,96	,20	3,65	,48
8) Su vaikais yra tariamasi dėl jų laisvalaikio organizavimo (būrelių, ekskursijų, stovyklų).	3,85	,36	3,45	,53
9)Dienos centre yra lavinami vaikų socialiniai, būtiniai, gyvenimiški įgūdžiai (mokomasi bendrauti, vaikai skatinami tvarkytis, supažindinami su savo sveikatos ugdymu, vaikai ruošiami gyventi šeimoje).	3,96	,20	3,43	,52
10). Vaikai savo noru tvarko žaislus, užsiėmimų kambarius.	3,30	,72	3,22	,69
11) Vaikai gauna paramos drabužiais, mokyklinėmis priemonėmis	3,83	,43	3,20	,72

Klausimų bloko apie darbą su vaikais atsakymus, tyrimo dalyviai pateikė vieningus. Dienos centrų atstovai teigia, kad čia yra skatinamas vaikų iniciatyvumas, to labai tikisi ir pedagogai. (Ranginę skalę sudarė įverčiai nuo 1 iki 4). Socialinį dalyvavimą, atspindi vaikų įsitraukimas į veiklas. Kuo labiau vaikai rodo iniciatyvą, tuo labiau jie socialiai dalyvauja ne tik dienos centro

gyvenime, bet ir visuomenės gyvenime. Ne paslaptis, kad vaikams iš socialinės rizikos šeimų esama mažiau galimybių būti aktyviais visuomenėje, jie turi žemesnį socialinį statusą visuomenėje, jiems visad suteikiamas tik antraplanis vaidmuo. Vienas iš būdų kelti socialinį statusą - skatinti tokių vaikų pasitikėjimą savimi, leisti jam save realizuoti pasirodant ne prasčiau nei likusieji įvairiose meninėse, sportinėse ir kt. veiklose, ir tuo skatinti jo iniciatyvumą.

Pedagogai mažai tikisi iš NVO darbuotojų, kad jų padedamas vaikas bus įtrauktas į ugdymo procesą, nors realiai NVO tai daro gan efektyviai. Tokie atsakymai galėjo būti pateikti dėl to, kad, galbūt, ne visi pedagogai yra pakankamai giliai išstudijavę socialinio dalyvavimo idėjas, trūksta žinių apie socialinę–interakcinę ugdymo paradigmą. Galbūt, kai kurie mokytojai dar gyvena klinikinės–funkcinės ugdymo paradigmos laikais, kai vaiko nesugebėjimas mokytis yra traktuojamas tiesiog kaip kliūtis, kurią reikia pašalinti bet kokiomis priemonėmis, neatsižvelgiant į mokinį. Yra pamirštama, kad ugdymo proceso centre turi būti mokinys, o ne abstraktus tam tikro mokomojo dalyko žinių bagažas. Jei pats mokinys kartu su tėvais ir mokytojais kolegialiai dalyvaus sprendždamas savo mokymosi problemas, rezultatai bus greičiau bei ne tiek konfliktiškai pasiekiami ir tikrai efektyvesni. Jau pradiniam mokykliniam amžiuje, ugdant vaikų iniciatyvumą, savimone, atsakingumą ir savirefleksiją, savistabą galima išvengti daugumos problemų ateityje, neleisti formuotis infantiliai, neatsakingai, nemąstančiai visuomenei.

Pedagogai tikisi, kad vaikams dienos centre nėra taikoma prievarta daryti to, ko nenori daryti, o NVO darbuotojai patvirtina, kad taip ir yra. (NVO anketoje pateikiamas atvirkščias teiginys, norint provokuoti respondentą ir patikrinti jo budrumą pildant anketą).

Pedagogai nurodo, kad svarbu jog būrelius vaikai pasirinktų tokius, kokius nori, o NVO suteikia tokią galimybę. Svarbu vaikams suteikti saviraiškos ir kūrybiškumo ugdymo galimybes, bet svarbu ir tai, kad viskas vyksta laisva vaikų valia. Dažnai šeimose, kur vyrauja smurto atmosfera ar tėvai yra geriantys, pamirštama, kad vaikai irgi turi ir savo valią, troškimus. Būrelių atitinkančių pomėgius lankymas atkuria šią galimybę. Juk vaikui, kaip ir kiekvienam žmogui, yra labai svarbu būti išgirstam, pamatytam. Per kūrybinę veiklą vaikas jaučiasi esąs svarbus, gabus ir reikalingas.

Svarbu, kad su vaikais dirbtų atitinkamą kompetenciją ir kvalifikaciją turintys žmonės. Su tuo sutinka ir pedagogai, ir NVO darbuotojai, ir klientai. Atitinkamos žinios apie vaiko raidą, psichologines ypatybes, apie konfliktų sprendimo būdus, psichologinę pagalbą yra kompetencijos ir įgūdžiai, kuriuos turi valdyti žmonės, siekiantys padėti vaikams. Psichologai gali naudoti grupinę ir asmeninę terapiją, konstruoti savitarpio pagalbos grupes, organizuoti komandą iš paties vaiko, vaiko tėvų, specialistų spręsti vaiko problemas.

NVO darbuotojai ir tėvai sutinka, kad vaikų mityba dienos centre yra pilnavertė. To tikisi ir pedagogai. Kaip išsiaiškinome anksčiau, lėšų trūkumas yra dažniausiai problema, su kuria susiduria pradinukus auginančios šeimos. Dėl šios priežasties jos ne visada gali užtikrinti pakankamą mitybą. Mityba turi įtakos bendrai mokinio savijautai, sveika mityba padeda kovoti su sunkumais, stresu, įtampa, kurių paprastai niekad netrūksta socialinės rizikos šeimose. “Kadangi prastesnė mityba yra susijusi su blogesnėmis pasekmėmis sveikatai ir blogesne adaptacija, galima daryti prielaidą, kad prastesnė mityba susijusi ir su mažiau adaptyviomis bei į emocijas nukreiptomis streso įveikimo strategijomis bei rečiau naudojamomis į problemą nukreiptomis streso įveikimo strategijomis“ (Perminas, A.; Galvydienė, E., 2008, p.74).

Vaikų dienos centro darbuotojai skiria dėmesio ir neformaliai švietimui, vaikų laisvalaikiui. Vaikai turi galimybių išvykti į vasaros stovyklas, pakeliauti. Pedagogai sutinka, kad tai yra itin svarbu VDC, papildoma formaliojo švietimo sistemoje pastebimą tokių veiklų nepakankamumą ar prieinamumą tik daliai vaikų.

Dienos centruose atsiklausoma vaikų nuomonės organizuojant jų laisvalaikį, o tai yra išties gera praktika, kadangi iš vaikų iniciatyvos kylantis laisvalaikis, įvardijimas, kur ir ką jie norėtų veikti, yra kur kas priimtinesnis, teikia entuziazmo, sukuria suaugusiojo laisvės, kuomet planuojamas savas laikas, daromi savarankiški sprendimai, įspūdį

Didelis dėmesys skiriamas ir vaikų socialiniams įgūdžiams formuoti. Ne visi vaikai savo šeimose gali tinkamai ugdytis tvarkymosi buityje įgūdžius, ir tai, ko negauna savo šeimose, kaip kompensaciją suranda vaikų dienos centruose. Tačiau toli gražu ne visi vaikai savo noru tvarko žaislus vaikų dienos centruose. Priežasčių esama įvairių. Akivaizdu, kad tvarkymosi veikla ne tokia patraukli kaip paties žaidimo, be kita ko, ne visi vaikai mato tinkamą tvarkingumo pavyzdį savo šeimose. Vaikų dienos centro darbuotojai turėtų naudoti paskatų sistemą už gerą tvarkymąsi tuo didinant motyvaciją tvarkytis.

Dienos centro darbuotojai pripažįsta, kad vaikai yra remiami drabužiais, žaislais ar kitais būdais. Bet pedagogai tai nelaiko tokiu svarbiu veiksmu, nei teikiama pasiūla. Socialinė parama yra reikalinga, bet ji turi būti apgalvota, tikslinga, kad skatintų vaikus savo darbu garantuoti geresnę ateitį.

Bendradarbiavimas su tėvais, vidurkiai

Bendradarbiavimas su tėvais	NVO (mean)	NVO (Stand. deviati on)	Pedago gų(me an)	Pedago gų(stan d. deviati on)
1. Tėvai noriai domisi savo vaikų problemomis ir dienos centrų teikiama pagalba	2,79	,62	3,33	,71
2) Dienos centras pakankamai gerai įtraukia tėvus į dienos centrų veiklą. (Tėvai patys veikia dienos centruose, siūlo savo problemų sprendimo būdus, su tėvais tariamasi).	3,15	,70	3,27	,76
3)Su tėvais nėra tariamasi dėl metinės veiklos programos, nėra atskaitomybės dėl dienos centro veiklos (t.y. tėvai nežino, kur panaudojamos dienos centro lėšos, kaip ugdomi vaikai). - NVO /Su tėvais yra tariamasi dėl metinės veiklos programos, yra atskaitomybė dėl dienos centro veiklos (t.y. tėvai žino, kur panaudojamos dienos centro lėšos, kaip ugdomi vaikai). – Pedagogų anketos.	1,89	0,82	3,06	,73
4) Tėvai gali siūlyti savo idėjas kaip padėti jo vaikui spręsti mokymosi ir kitas problemas.	3,70	,62	3,38	,54
5) Tėvai nėra informuojami apie savo vaikų veiklą dienos centre./ Tėvai yra informuojami apie savo vaikų veiklą dienos centre.	1,43	,86	3,55	,55
6) Dienos centre vyksta reguliarūs tėvų susirinkimai.	3,33	,67	3,42	,69
7) Dienos centre yra rengiamos atvirų durų dienos , kada tėvai gali stebėti dienos centro veiklą arba suteikiama tėvams galimybė nors kartą per metus stebėti ir įsitraukti į dienos centrą veiklą.	3,36	,76	3,49	,68
8) Tėvai nėra pasyvūs stebėtojai dienos centrų veiklos, bet aktyvūs dalyviai ir veiklos įkvepėjai. (Tėvai prisideda prie organizuojamų renginių, stovyklų, dėl jų teikia pasiūlymus).	2,76	,90	3,42	,67
9) Tėvai gali konsultuotis su specialistais dėl savo vaikų problemų.	3,74	,61	3,63	,56

Bendradarbiavimo su tėvais klausimų bloke ir NVO darbuotojai, ir vaikų, lankančių dienos centrus, tėvai, ir pedagogai žymėjo atsakymus suskirstytus 4 rangus. Tik pedagogai papildomai žymėjo dar ir savo lūkesčius.

Pedagogai tikisi, kad NVO dienos centrus lankančių vaikų tėvai turėtų domėtis savo vaikų problemomis, tačiau NVO anketos tokio domėjimosi nerodo. Tai galėjo atsitikti dėl tėvų atsakomybės, pilietiškumo, socialinio dalyvavimo stokos, tačiau tokia situacija visiškai gali egzistuoti ir dėl neišplėtos tėvų įtraukimo į vaikų dienos centro veiklą sistemos. Galbūt reikėtų paieškoti įvairesnių darbo su tėvais būdų ir formų, gal vėlgi vertėtų įvesti kokia paskatų tėvams už bendradarbiavimą su vaikų dienos centrais sistema. Manau, reikėtų paieškoti resursų iš ES paramos struktūrinių fondų, dalyvauti NVO darbuotojams skirtuose seminaruose, ir tuo didinti tėvų įsitraukimą į VDC veiklą.

2 klausimo, esančio „Bendradarbiavimo su tėvais“ bloke, atsakymuose iškyla prieštaravimas su 1 šio bloko klausimu. Tėvai nenori bendrauti, bet teigia esą gerai yra įtraukiami į dienos centrų

veiklą. Tai gali rodyti arba tyrimo respondentų neįsigilinimą į klausimus, arba jų nesąžiningumą arba tai, kad NVO atstovai teigia, kad jie dėl tėvų įtraukimo į NVO veiklą viską padaro nepriekaištingai, tačiau kalčiausi esantys tėvai, jie nėra pakankamai aktyvūs ir sąmoningi.

NVO darbuotojai ir tėvai pripažįsta, kad NVO dienos centruose yra atskaitomybė, kad tėvai žino, kur panaudojamos lėšos, kaip ugdomi vaikai. Šioje vietoje dar kartą svarbu pažymėti, kad NVO darbuotojams privalu būti atviriems su tėvais, nes nežinojimas skatina įtarimus ir nepasitikėjimą. Tėvai, anot surinktų atsakymų, neva siūlo savo idėjas, kaip spręsti vaikų problemas, tik neaišku kiek efektyviai tai daro ir kiek iš tikrųjų yra atsižvelgiama į tėvų nuomonę.

Tėvai yra informuojami apie savo vaikų veiklą dienos centre, to tikisi ir pedagogai. Bendradarbiavimas su tėvais užtikrina vaiko problemų sprendimą, ėjimą į priekį. Be to ir tėvams įdomu, kokią pažangą padarė jų atžala.

Dienos centre vyksta reguliarūs susitikimai su tėvais. Drausmė ir reguliarumas bei pastovumas būtini išlaikyti tėvų ryšį su dienos centru. Nuolat pasikartojantys susitikimai, tampa tėvų įpročiu, nors iš pradžių sunku pritraukti tėvus į susirinkimus.

Efektyviai problemos sprendžiamos, kai tėvai gali drauge su vaiku dalyvauti dienos centrų gyvenime. Tada tėvai pastebi, kaip jo atžala jaučiasi tarp bendraamžių, kaip jaučiasi dienos centre. Drauge su dienos centro darbuotojais gali aptarti vaikų problemas, gali geriau pažinti ir kitų vaikų tėvus.

Tėvai dar išties nepakankamai socialiai dalyvauja dienos centro gyvenime, nes nepakankamai noriai prisideda prie organizuojamų renginių. Tai gali būti dėl atsakomybės stokos arba per mažos motyvacijos prisidėti. NVO turėtų paieškoti veiklos būdų, kaip įtraukti į bendrą veiklą, galbūt taikyti paskatų sistemą.

NVO suteikia geras galimybes konsultuotis tėvams su specialistais dėl savo vaikų problemų. Šios galimybės tėvams nori ir pedagogai. Suteikta kvalifikuota pagalba vaikų tėvams dėl vaikų problemų prisidės prie jų sprendimo, tačiau čia reikia glaudaus vaikų tėvų ir specialistų bendradarbiavimo, tėvų aktyvaus dalyvavimo pagalbos procese. Labai būtų veiksminga ir pačių tėvų savipagalbos grupė, kur patys tėvai galėtų išsipasakoti apie savo problemas, patiriamas su vaikais, nes tik tokią pačią situaciją išgyvenantis žmogus gali būti empatiškas ir geriau suprasti kito problemą.

Partnerystė su institucijomis, vidurkiai

Partnerystė su institucijomis	<i>NVO (mean)</i>	<i>NVO (Stand. deviati on)</i>	<i>Pedago gų(mea n)</i>	<i>Pedago gų(stan d. deviati on)</i>
1) Dienos centrai pakankamai aktyviai ir kryptingai bendradarbiauja su mokyklomis, sprendžiant vaikų mokymosi sunkumus.	3,61	,65	3,40	,59
2) NVO tarpininkauja vaikams, vaikų tėvams padėdami gauti socialinę paramą iš valdžios. (t.y. . padeda vaikų tėvams gauti socialinę paramą, pašalpas iš valdžios)	3,53	,83	3,29	,70
3) NVO aktyviai vykdo projektus siekdama iš valdžios iš Europos Sąjungos projektų ir iš verslo gauti paramą savo veiklai.	3,70	,66	3,47	,53

Partnerystę su institucijomis NVO dienos centrai vykdo pakankamai gerai, net geriau nei iš jų to tikisi pedagogai. Svarbiausią tokio tarpininkavimo veiksnį pedagogai mano esant tarpininkavimą ES remiamuose projektuose ir bendradarbiavimą su verslu. Juk iš tiesų, kiek įvairios ES paramos lėšų galima gauti per projektinę veiklą bei pasinaudoti verslo bendrovių parama.

1 – Pilietiškumas

2- Tikėjimas

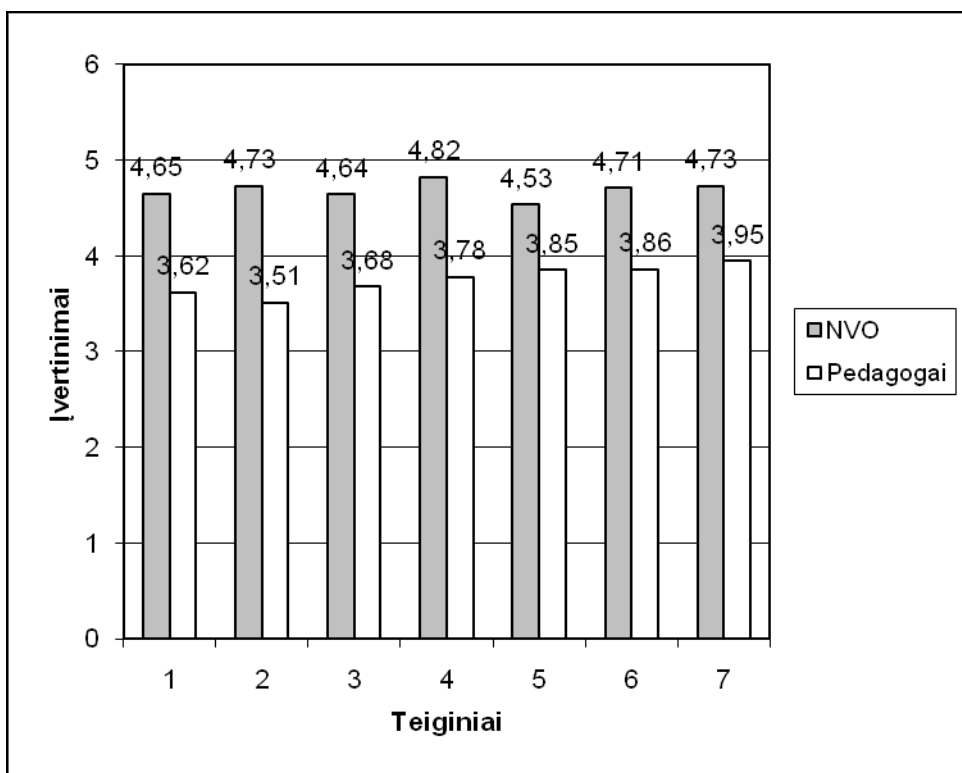
3- Vertybės

4- Asmeninis pavyzdys

5- Tikėjimo pagrindai

6-Bendruomeniškumas

7- Efektyvumas

4 pav. Mokytojų ir dienos centrų darbuotojų bei klientų įvertinimas vaikų dienos centrų (vidurkis)

Pirmoji diagrama labai prieštaringa. Išsiskiria NVO organizacijų vertinimai bei pedagogų vertinimai dienos centrų atžvilgiu. Tam įtakos turėti galėjo tokios priežastys:

1. NVO dienos centrų atstovų savikritiškumo trūkumas.
2. NVO tėvų klientų noras teigiamai vertinti dienos centrus, nes ten ugdomi jų vaikai.
3. Pedagogų kritiškas mąstymas, pozityvaus mąstymo trūkumas.
4. Pedagogų nepilnos žinios apie NVO dienos centrus. Pozicija „ko nepažįstu – vertinu atsargiai“.
5. Pedagogų noras matyti tik trūkumus („klinikinis mąstymas“), nes jie įpratę matyti vaikų mokymosi spragas ir jas šalinti.
6. Subjektyvi asmeninė patirtis arba kitų subjektyvios patirties įtaka.

Pilietiškumas. Kiekvieną iš šio bloko klausimų tyrimo dalyvių buvo paprašyta įvertinti nuo 1 iki 5 balų (1- silpnai, 5-puikiai). „NVO organizacija ugdo pradinukų sąmoningumą, pilietiškumą ir dorą“. Su šiuo teiginiu sutiko didžioji dalis NVO tyrimo dalyvių, daug atsargiau tai vertino pedagogai. Jie mano, kad tai yra sunku daryti iš principo. Nepakanka vien bandyti vykdyti tokią ugdomąją veiklą, svarbu šio ugdymo kokybė. Pilietiškumas ir sąmoningumas labai svarbu, nes tai pamatinės vertybės, kurių pagrindu formuojasi šiuolaikinė visuomenė. Dargi nedažnas suaugusysis

turi išlavinęs šias vertybes. Tai galima pastebėti, analizuojant duomenis, kaip žmonės dalyvauja rinkimuose, ar sąžiningai moka mokesčius, ar saugo gamtą ir valstybės turtą, ar gerbia savo tėvynę. Tai rodo ir mąža kur panašias apimtis kaip kad Lietuvoje įgavę emigracijos mastai. Pilietiškumas prisideda prie tokių problemų, kaip elgesio, motyvacijos mokytis, patyčių ir kt. problemų sprendimo.

Tikėjimas. “Religinės NVO puikiai išnaudoja tikėjimą, kaip asmenybės formavimo veiksnį”. Beveik visos religinės NVO skyrė maksimalų įvertinimą šiam teiginiui, mokytojai buvo kuklesni. Tam galėjo turėti įtakos rezervuotos nuostatos į religiją bei ja grindžiamą auklėjimą. Apskritai imant, yra įrodyta, kad religinis auklėjimas turi teigiamos įtakos asmenybės formavimuisi. Prevencinio ugdymo vienas iš pradininkų Šv. Jonas don Bosco, jaunuoliams, turintiems elgesio sunkumų, neturintiems pinigų, elgetaujantiems XIX a. steigė oratorijas, kur šalia amato mokymo, žaidimų buvo teikiamas ir religinis ugdymas, ir to rezultatai buvo išties neblogi - daug jaunuolių išbrido iš deviantinių problemų, rado savo ateitį. Dalis jų net tapo naujos kongregacijos nariais ar net kunigais (Bosco, 1999). Žinoma, religinis ugdymas turi laikytis savanoriškumo jį priimant principų, šiuolaikinė krikščionių bažnyčia laikosi nuomonės, jog modernusis tikėjimas negali ateiti per prievartą.

Vertybės. „Vertybės yra diegiamos, atsižvelgiant į žmogaus laisvą valią”. NVO atstovai sutinka, kad vertybės jų organizacijose tikrai yra diegiamos laisvai. O pedagogai - ir vėl atsargesni. Tai gali būti ir dėl to, kad jie žino, jog kartais vaikams reikalingas ir griežtesnis žodis, ir patys tokią taktiką naudoja.

Asmeninis pavyzdys. “NVO darbuotojai patys vadovaujasi tomis vertybėmis, kurias ugdo vaikams”. Šitą teiginį palankiausiai įvertino NVO respondentai iš visų 7 teiginių. Pedagogai irgi vertino palankiai. Tikrai be jo kvalifikacijos, kompetencijų ir žinių svarbu ir NVO darbuotojo asmeninis pavyzdys, jo charakterio savybės. Pavyzdžiui, jei darbuotojas aktyviai pasakoja apie rūkymo žalą, bet pats per darbo pertraukėles eina parūkyti – rezultato nebus. Arba, pasakoja apie tikėjimą, bet pats galvoja, kad Dievo nėra. Žinoma, vidiniai religiniai bei moraliniai įsitikinimai, suaugusiojo, taip pat ir NVO darbuotojo, žalingi įpročiai, yra kiekvieno asmeninis ir itin subtilus reikalas, tačiau vaikų neapgausi, jie mato, kas slepiasi už žodžių. Nuoširdumas, paties NVO darbuotojo vadovavimasis vertybėmis, kurias bando perduoti vaikams, yra itin svarbus aspektas. Tvarkingas darbuotojas, jo pavyzdys savaime ugdytų vaikų tvarkingumą. Sveikai gyvenantis – skatins sveiką gyvenimą.

Tikėjimo pagrindai. “Religinėse NVO vaikai gauna krikščionybės pradžiamokslį. Ugdomas vaiko tikėjimas”. Iš tiesų, jei tėvai sutinka ir vaikai to nori, yra prasminga perteikti jiems

elementarias žinias apie tikėjimą. Tai galima padaryti pasikvietus VDC steigėją, parapijos kleboną ar vienuolyno atstovą, arba kitą religingą asmenį. Galima skatinti vaikus dalyvauti parapijos gyvenime, organizuoti ekskursijas į žymias krikščioniškas Lietuvos vietas. Žinoma, vaikai stebėdami VDC patalpų aplinką, gali paklausti ką reiškia Kryžius ar kitas religinis atributas. Pasinaudojus jų smalsumu, galima suteikti tikėjimo pagrindus. Religinėse NVO svarbu tai daryti žaidimo forma ir tada, kada vaikai nori. Galima, jei visi bendruomenės nariai sutinka, turėti religinių ritualų: maldą prieš valgį, dienos maldą. Pradinukai labai mėgsta vaikiškas giesmeles su judesiais. Tai suteikia progos pajudėti ir patirti teigiamų emocijų. Tikėjimo pagrindų mokymas yra įvertintas palankiai, o tai tik įrodo, kad religinių NVO dienos centrai supažindina su tikėjimu tokiomis formomis, kurios visuomenei yra ganėtinai priimtinos.

Bendruomeniškumas. “NVO veikla pagrįsta bendruomeniškumo principais: kiekvienas NVO narys jaučiasi lygiaverčiu NVO veiklos dalyviu”. Beveik visi NVO tyrimo dalyviai šį teiginį įvertino puikiai, kiek kritiškesni buvo pedagogai. Buvimas lygiaverčiu dienos centrų dalyviu, skatina pasitikėjimą ir atvirumą. Bendruomeniškumas yra labai svarbu, nes kiekvienas žmogus ateina į pasaulį kaip į pirminę bendruomenę – šeimą. Pasitaiko, kad socialinės rizikos šeimose ši bendruomenė suardyta, šeimos yra nepilnos, patiriama šeimos transformacijos, kohibitacija, šeimos nario netektis ir t.t. Labai svarbu, kad vaikas, atėjęs į dienos centrą, rastų bendruomenę ir, kad į ją būtų žiūrima kaip į asmenybę, lygiavertį dalyvį, partnerį, komandos narį. (Ališauskas; Rusteika, 2008). Svarbu kad būtų taikoma socialinė – interakcinė paradigma, o ne gyvenama morališkai pasenusios klinikinės paradigmos laikais, kai vaikas iš socialinės rizikos šeimos yra problema, kurią reikia pašalinti.

Efektyvumas. “Įvertinkite Vaikų dienos centro pagalbos pradinukams efektyvumą (t.y. kiek tokia pagalba yra naudinga)”. Puikiai ir labai gerai NVO dienos centrų veiklos efektyvumą vertina respondentai iš NVO bei pedagogai. Nepaisant kritiškos pozicijos kitais klausimais, pedagogai labai palankiai vertina vaikų dienos centrų teikiamų paslaugų efektyvumą. Iš tikrųjų, faktas, kad NVO pagalba vertinama pozityviai, byloja apie teigiamus mąstymo poslinkius, bet dar tikrai būtų galima paieškoti įvairesnių būdų padėti pradinukams. Efektyvumą didintų didesnis bendradarbiavimas su pedagogais. Viena pedagogė pildydama anketą minėjo, kad pasigenda NVO dienos centrų bendradarbiavimo su kitais pedagogais, ne tik tikybos mokytojais. Žinoma, efektyvumas augtų ir nuo valdžios ir kiekvieno piliečio didesnio indėlio prie siekio padėti vaikams.

2.3.2 Tyrimo rezultatai gauti statistinės analizės būdu.

Neparametrinė analizė

Atliekant neparametrinį testą ir lyginant pedagogų ir NVO atstovų imtis, dauguma atvejų alternatyvioji hipotezė pasitvirtino, nes p reikšmė mažesnė už α ir skirstiniai skiriasi, o tarp religinių NVO ir pasaulietinių nulinė hipotezė pasitvirtino, nes skirstiniai yra vienodi. “Nulinė hipotezė (angl. null hypothesis) teigia, kad lyginamų imčių skirstiniai nesiskiria. Ji žymima H_0 . Alternatyvioji hipotezė (angl. alternative hypothesis) teigia priešingai – lyginamų imčių skirstiniai skiriasi.” (Kasiulevičius, Denapienė; 2008, p.177)

10 lentelė

Neparametrinė analizė pradinukų problemų sprendimo vertinimas tarp pedagogų ir NVO darbuotojų bei vaikų tėvų

Problemų sprendimas	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig. (2-tailed)
Tėvų skyrybos	1222,500	4072,500	-2,760	,006
Našlaitystė arba laikina šeimos globėjo netektis	1462,000	4388,000	-1,587	,113
Smurtas šeimoje	805,000	3731,000	-5,225	,000
Vaikų išnaudojimas ir nesirūpinimas šeimoje	988,500	3914,500	-4,231	,000
Lėšų (pinigų) trūkumas	1019,000	3945,000	-3,943	,000
Mokymosi sunkumai	788,000	3714,000	-5,426	,000
Patyčios mokykloje	826,000	3829,000	-5,098	,000
Elgesio problemos	743,000	3669,000	-5,560	,000
Skatinimas vyresnių draugų turėti žalingus įpročius (rūkyti, vartoti alkoholį)	835,000	3610,000	-4,948	,000
Depresija, nenoras gyventi	1305,000	4308,000	-2,013	,044

Kadangi $U_1 > 0$, tai reiškia, kad NVO nuomonė apie save yra palankesnė nei pedagogų nuomonė (NVO buvo pirmoji imtis). NVO vertina save palankiau, nes tam įtakos gali turėti ir neobjektyvios priežastys (savivertės pakėlimas), ir objektyvios priežastys (regimi darbo rezultatai). Didžiausias skirtumas yra tarp, našlaitystės problemų vertinimo. NVO, galbūt palankiau vertina šios problemos sprendimą, nes daug artimiau bendrauja su šeimomis, su vaikų artimaisiais. Teikia jiems materialinę ir psichologinę paramą.

Neparametrinė analizė : NVO veiklos vertinimas tarp pedagogų ir NVO darbuotojų bei vaikų tėvų (pagal Mann – Whitney U testą)

NVO veiklos vertinimas	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig. (2-tailed)
Religinėse NVO vaikai gauna krikščionybės pradžiamokslį. Ugdomas vaiko tikėjimas.	332,000	3492,000	-2,858	,004
NVO veikla pagrįsta bendruomeniškumo principais: kiekvienas NVO narys jaučiasi lygiaverčiu NVO veiklos dalyviu	651,000	3811,000	-6,287	,000
Įvertinkite Jūsų dienos centro pagalbos pradinukams efektyvumą (t.y. kiek tokia pagalba yra naudinga).	765,000	3925,000	-5,695	,000
NVO organizacija ugdo pradinukų sąmoningumą, pilietiškumą ir dorą	674,000	3834,000	-6,177	,000
Religinės NVO puikiai išnaudoja tikėjimą, kaip asmenybės formavimo veiksnį.	195,500	3355,500	-4,261	,000
Vertybės yra diegiamos, atsižvelgiant į žmogaus laisvą valią	689,500	3849,500	-6,009	000
NVO darbuotojai patys vadovaujasi tomis vertybėmis, kurias ugdo vaikams.	680,500	3840,500	-6,135	,000

Kadangi $U1 > 0$, tai rodo, jog VDC vertina save palankiau nei pedagogai, bet šis atotrūkis nėra didelis, kaip ir pirmosios analizės atveju. Teigiamiau savo darbo efektyvumą vertina NVO darbuotojai ir klientai, nei pedagogai. Tai gali būti dėl to, kad NVO darbuotojai iš vidaus mato savo darbo rezultatus, bet neatmetamos ir neobjektyvios prielaidos.

Kaip matoma, lentelėse Nr. 10 ir Nr. 11 tarp pedagogų ir NVO darbuotojų $p < 0,05$ daugeliu atveju. Vadinasi skirtingai yra skirtingi, tai priimama alternatyvioji hipotezė, kad skiriasi NVO ir pedagogų nuomonė.

Neparametrinė analizė (pradinukų problemų sprendimas tarp NVO: religinių ir pasaulietinių)

Problemų sprendimas	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig. (2-tailed)
Vaikų išnaudojimas ir nesirūpinimas šeimoje	177,000	297,000	-1,290	,197
Lėšų (pinigų) trūkumas	222,000	628,000	-,057	,955
Mokymosi sunkumai	173,000	638,000	-1,752	,080
Patyčios mokykloje	202,000	322,000	-,426	,670
Elgesio problemos	189,500	309,500	-,780	,435
Skatinimas vyresnių draugų turėti žalingus įpročius (rūkyti, vartoti alkoholį)	154,000	274,000	-1,770	,077
Depresija, nenoras gyventi	161,000	281,000	-1,413	,158
Tėvų skyrybos	185,500	305,500	-,942	,346
Šeimos nario netektis	160,000	595,000	-1,774	,076
Našlaitystė arba laikina šeimos globėjo netektis	204,000	324,000	-,594	,553
Smurtas šeimoje	185,500	305,500	-1,062	,288

Pasaulietinės NVO truputį palankiau vertina problemų sprendimą, nei religinės NVO. Tai galėjo atsitikti dėl to, kad, kai kurie pasaulietiniai NVO turi geresnes sąlygas ir kompetencijas nei mažesnių parapijų VDC. Didžiausias atotrūkis tarp lėšų trūkumo šeimos problemos sprendimo religiniuose ir pasaulietiniuose VDC. Pasaulietiniuose VDC yra geresnės galimybės rasti rėmėjų, ir taip spręsti lėšų problemą.

Neparametrinė analizė (darbas su vaikais tarp religinių ir pasaulietinių NVO dienos centrų)

	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig. (2-tailed)
1) Dirbdami su vaikais NVO darbuotojai skatina pačių vaikų iniciatyvumą (vaikai noriai įsitraukia į veiklą, teikia pasiūlymus), atsižvelgia į vaikų poreikius	228,500	364,500	-,756	,450
2) Sprendžiant vaikų mokymosi problemas, tariamasi su vaiku, kas jam geriausiai padėtų. Į ugdymo pasiekimų gerinimą įtraukiamas ir pats vaikas. (Atsižvelgiama į vaiko nuomonę, poreikius, vaikas teikia pasiūlymus dėl ugdymo)	222,000	358,000	-,734	,463
3) Vaikas yra neverčiamas daryti tai, ko jis nenori	191,000	687,000	-1,179	0,238
4) Būrelių veikloje vaikas gali pats pasirinkti, kokį savo gabumą jis lavins.	208,500	344,500	-,722	,470
5) Su vaikais dirba psichologai, soc. pedagogai.	242,000	738,000	-,197	,844
6) Vaikams yra užtikrinama pilnavertė mityba dienos centre	186,000	682,000	-1,616	0,106
7) Vaikai važiuoja į ekskursijas, vasarą yra rengiamos stovyklos, lanko teatrus, parodas.	240,500	376,500	-,482	,630
8) Su vaikais yra tariamasi dėl jų laisvalaikio organizavimo (būrelių, ekskursijų, stovyklų).	186,500	322,500	-2,239	,025
9) Dienos centre yra lavinami vaikų socialiniai, buitiniai, gyvenimiški įgūdžiai (mokomasi bendrauti, vaikai skatinami tvarkytis, supažindinami su savo sveikatos ugdymu, vaikai ruošiami gyventi šeimoje).	232,000	728,000	-1,027	0,304
10). Vaikai savo noru tvarko žaislus, užsiėmimų kambarius.	230,000	366,000	-,440	,660
11) Vaikai gauna paramos drabužiais, mokyklinėmis priemonėmis	235,000	371,000	-,472	,637

Neparametrinė analizė (Bendradarbiavimas su tėvais tarp religinių ir pasaulietinių NVO dienos centrų)

	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig. (2-tailed)
1)Tėvai noriai domisi savo vaikų problemomis ir dienos centrų teikiama pagalba	146,000	642,000	-2,598	,009
2) Dienos centras pakankamai gerai įtraukia tėvus į dienos centrų veiklą. (Tėvai patys veikia dienos centruose, siūlo savo problemų sprendimo būdus, su tėvais tariamasi).	164,000	164,000	-1,756	,079
3)Su tėvais nėra tariamasi dėl metinės veiklos programos, nėra atskaitomybės dėl dienos centro veiklos (t.y. tėvai nežino, kur panaudojamos dienos centro lėšos, kaip ugdomi vaikai).	211,000	676,000	-,713	,476
4) Tėvai gali siūlyti savo idėjas kaip padėti jo vaikui spręsti mokymosi ir kitas problemas.	232,000	368	-,503	,615
5) Tėvai nėra informuojami apie savo vaikų veiklą dienos centre.	235,500	700,500	-,135	,893
6) Dienos centre vyksta reguliarūs tėvų susirinkimai	173,500	638,500	-1,692	,091
7) Dienos centre yra rengiamos atvirų durų dienos , kada tėvai gali stebėti dienos centro veiklą arba suteikiama tėvams galimybė nors kartą per metus stebėti ir įsitraukti į dienos centrą veiklą.	232,000	368,000	-,397	,691
8) Tėvai nėra pasyvūs stebėtojai dienos centrų veiklos, bet aktyvūs dalyviai ir veiklos įkvėpėjai. (Tėvai prisideda prie organizuojamų renginių, stovyklų, dėl jų teikia pasiūlymus).	126,500	591,500	-2,775	,006
9) Tėvai gali konsultuotis su specialistais dėl savo vaikų problemų.	231,000	727,000	-,051	,959

Pasaulietinėse NVO palankiau vertinami darbo su vaikais ir tėvais metodai. Bet skirtumas nėra didelis. Pasaulietinėse NVO su vaikais daugiau dirba soc. pedagogai ir psichologai, o mažų parapijų religiniams VDC nėra tokių galimybių, į savo darbą pasitelkti specialistus. Tačiau religinėse NVO platesnė tėvų informacijos sklaida. (Rangai pateikiami neperkoduoti šiame klausime.). Mažose parapijose, kaimuose , kur visi vieni kitus pažįsta, yra geresnės galimybės tai padaryti.

Neparametrinė analizė (NVO veiklos vertinimas tarp religinių ir pasaulietinių NVO)

Teiginio įvertinimas	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig. (2-tailed)
NVO veikla pagrįsta bendruomeniškumo principais: kiekvienas NVO narys jaučiasi lygiaverčiu NVO veiklos dalyviu	223,500	688,500	-,052	,959
Įvertinkite Vaikų dienos centro pagalbos pradinukams efektyvumą (t.y. kiek tokia pagalba yra naudinga).	202,500	322,500	-,707	,480
NVO organizacija ugdo pradinukų sąmoningumą, pilietiškumą ir dorą	195,000	691,000	-1,077	,282
Vertybės yra diegiamos, atsižvelgiant į žmogaus laisvą valią.	200,500	665,500	-,719	,472
NVO darbuotojai patys vadovaujasi tomis vertybėmis, kurias ugdo vaikams.	210,000	675,000	-,545	,586

Pasaulietinėse NVO yra daug stipresnis bendruomeniškumo jausmas nei religinėse NVO. Galbūt šie VDC turi daugiau žinių ir patirties, kaip tai pasiekti. Galbūt daugiau dalyvavo seminaruose, kvalifikaciniuose kursuose.

Kadangi $p > \alpha$, (žr. lentelė 12 ir lentelė 13) tai nulinė hipotezė pasitvirtina ir galima daryti išvadą, kad religinės ir pasaulietinės NVO yra panašios savo veikla.

Koreliacija (pagal Spearman)

Analizė, tarp ryšių nustatymo tarp pradinukų problemų sprendimo ir NVO dienos centrų efektyvumo vertinimo yra statistiškai reikšminga, $p < 0,05$. Koreliaciniai ryšiai nėra labai stiprūs, nes stipriausi ryšiai yra palaipsniui didėjant nuo 0,55 iki 1. Vidutiniškai stiprus ryšys yra tarp smurto problemų sprendimo ir efektyvumo. Taip galėjo atsitikti todėl, kad visuomenėje ši problema yra pati skaudžiausia ir išsprendus ją, automatiškai gerėja požiūris ir vertinimas, tos institucijos, kuri tai sprendė. Tikriausiai koreliaciniai ryšiai nėra labai stiprūs dėl šių priežasčių:

1. NVO efektyvumo vertinimą lemia ne tik problemų sprendimas, bet ir išankstinės nuostatos į vaikų dienos centrą.
2. NVO efektyvumą vertinimą lemia ir vertintojo nešališkumas (vaikų dienos centrų darbuotojai, galėjo pagerinti savo dienos centro vertinimą.)
3. NVO efektyvumas priklauso nuo kompleksinės veiklos ne tik nuo problemų sprendimo, bet ir darbo su vaikais metodų, partnerystės su tėvais, bendradarbiavimo su visuomene būdų.

Koreliacinių ryšių nustatymas (pagal Spearman) tarp problemų sprendimo ir NVO efektyvumo vertinimo

Problemų sprendimas	Efektyvumo vertinimas
Šeimos nario netektis	,290
Našlaitystė arba laikina šeimos globėjo netektis	,314
Smurtas šeimoje	,453
Vaikų išnaudojimas ir nesirūpinimas šeimoje	,419
Lėšų (pinigų) trūkumas	,352
Mokymosi sunkumai	,435
Patyčios mokykloje	,421
Elgesio problemos	,451
Skatinimas vyresnių draugų turėti žalingus įpročius (rūkyti, vartoti alkoholį)	,411
Depresija, nenoras gyventi	,264

Regresinė analizė. Regresijai nustatyti buvo pasirinktas ryšys tarp problemų sprendimo ir NVO efektyvumo vertinimo. Determinacijos koeficientas lygus 0,330. Vadinasi, duomenys yra validūs, tačiau duomenys idealiai neatitinka regresinės tiesės lygties (tam r^2 turi būti lygus 1). Regresinė lygtis parodė, kad problemų sprendimas prognozuojant NVO veiklos vertinimą nėra svarbus. Kaip jau minėjau NVO pagalbos pradinukams vertinimą lemia kompleksinės priežastys, o ne vien pats pradinukų problemų sprendimas. Tam įtakos galėjo turėti ir tai, kad tyrimo dalyviai pradinukų problemų sprendimą vertina atsargiai, tačiau gana pačią veiklą vertina gana palankiai.

Regresinė analizė tarp problemų sprendimo ir NVO efektyvumo vertinimo.

	Unstandar dized Coefficient s	Std. Error	Standardiz ed Coefficient s	t	Sig.
(Constant)	2,786	,325		8,568	,000
Tėvų skyrybos	-9,601E-02	,151	-,087	-,637	,526
Šeimos nario netektis	-,312	,196	-,248	-1,592	,115
Našlaitystė arba laikina šeimos globėjo netektis	,306	,177	,256	1,727	,087
Smurtas šeimoje	,258	,164	,280	1,571	,119
Vaikų išnaudojimas ir nesirūpinimas šeimoje	-2,694E-02	,143	-,029	-,188	,851
Lėšų (pinigų) trūkumas	-,134	,139	-,128	-,969	,335
Mokymosi sunkumai	,271	,120	,296	2,259	,026
Patyčios mokykloje	,239	,148	,249	1,611	,111
Elgesio problemos	,103	,173	,100	,593	,554
Skatinimas vyresnių draugų turėti žalingus įpročius (rūkyti, vartoti alkoholį)	-4,799E-02	,162	-,048	-,297	,767
Depresija, nenoras gyventi	-9,664E-02	,144	-,094	-,672	,503
(Constant)	2,786	,325	-,087	8,568	,000
Tėvų skyrybos	-9,601E-02	,151	-,248	-,637	,526
Šeimos nario netektis	-,312	,196	,256	-1,592	,115
Našlaitystė arba laikina šeimos globėjo netektis	,306	,177	,280	1,727	,087
Smurtas šeimoje	,258	,164	-,029	1,571	,119

Faktorinė analizė: Darbas su vaikais tarp pradinųjų klasių pedagogų ir kitų pedagogų, dirbančių su pradinukais (Anova)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
	Between Groups	4,402	2	2,201	7,132	,001
	Within Groups	37,956	123	,309		
	Total	42,357	125			
Sprendžiant vaikų mokymosi problemas, tariamasi su vaiku, kas jam geriausiai padėtų. Į ugdymo pasiekimų gerinimą įtraukiamas ir pats vaikas. (Atsižvelgiama į vaiko nuomonę, poreikius, vaikas teikia pasiūlymus dėl ugdymo)	Between Groups	2,525	2	1,263	3,797	,025
	Within Groups	40,903	123	,333		
	Total	43,429	125			
Vaikas yra verčiamas daryti tai, ko jis nenori	Between Groups	94,748	2	47,374	99,521	,000
	Within Groups	57,599	121	,476		
	Total	152,347	123			
Būrelių veikloje vaikas gali pats pasirinkti, kokį savo gabumą jis lavins.	Between Groups	,819	2	,409	1,346	,264
	Within Groups	36,818	121	,304		
	Total	37,637	123			
Su vaikais dirba psichologai, soc. Pedagogai.	Between Groups	,449	2	,224	,909	,406
	Within Groups	30,377	123	,247		
	Total	30,825	125			
Vaikams yra užtikrinama pilnavertė mityba dienos centre	Between Groups	,573	2	,286	1,079	,343
	Within Groups	32,634	123	,265		
	Total	33,206	125			
Su vaikais yra tariamasi dėl jų laisvalaikio organizavimo (būrelių, ekskursijų, stovyklų)	Between Groups	3,071	2	1,536	9,546	,000
	Within Groups	19,786	123	,161		
	Total	22,857	125			
Su vaikais yra tariamasi dėl jų laisvalaikio organizavimo (būrelių, ekskursijų, stovyklų)	Between Groups	5,114	2	2,557	11,603	,000
	Within Groups	26,886	122	,220		
	Total	32,000	124			
Dienos centre yra lavinami vaikų socialiniai, buitiniai, gyvenimiški įgūdžiai (mokomasi bendrauti, vaikai skatinami tvarkytis, supažindinami su savo sveikatos ugdymu, vaikai ruošiami gyventi šeimoj)	Between Groups	8,396	2	4,198	22,382	,000
	Within Groups	23,072	123	,188		
	Total	31,468	125			
Vaikai savo noru tvarko žaislus, užsiėmimų kambarius	Between Groups	,254	2	,127	,256	,775
	Within Groups	61,119	123	,497		
	Total	61,373	125			
Vaikai gauna paramos drabužiais, mokyklinėmis priemonėmis	Between Groups	11,600	2	5,800	14,444	,000
	Within Groups	49,392	123	,402		
	Total	60,992	125			

Faktorinė analizė parodė, kad pradinųjų klasių mokytojų ir kitų mokytojų, dirbančių su pradinukais nuomonė skiriasi šiais klausimais:

1. Dirbdami su vaikais NVO darbuotojai skatina pačių vaikų iniciatyvumą (vaikai noriai įsitraukia į veiklą, teikia pasiūlymus), atsižvelgia į vaikų poreikius
2. Vaikas yra verčiamas daryti tai, ko jis nenori

3. Su vaikais yra tariamasi dėl jų laisvalaikio organizavimo (būrelių, ekskursijų, stovyklų)
4. Dienos centre yra lavinami vaikų socialiniai, buitiniai, gyvenimiški įgūdžiai (mokomasi bendrauti, vaikai skatinami tvarkytis, supažindinami su savo sveikatos ugdymu, vaikai ruošiami gyventi šeimoj)
5. Vaikai gauna paramos drabužiais, mokyklinėmis priemonėmis

Nuostatos ir lūkesčiai gali skirtis dėl to, kad pradinių klasių mokytojos daugiau praleidžia su pradinukais, nei mokytojos – dalykininkės. Jos daugiau bendradarbiauja su šeimomis ir geriau žino būdus padėti spręsti socialines problemas. Dauguma dalykininkių buvo tikybos mokytojos, tad jos liberalesnės, gailestingesnės, ir labiau tikėjosi iš VDC humanistinio auklėjimo ir socialinio dalyvavimo principų.

Faktorinė analizė: Bendradarbiavimas su tėvais tarp pradinųjų klasių pedagogų ir kitų pedagogų, dirbančių su pradinukais (ANOVA)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Tėvai noriai domisi savo vaikų problemomis ir dienos centrų teikiama pagalba	Between Groups	9,636	2	4,818	10,520	,000
	Within Groups	56,332	123	,458		
	Total	65,968	125			
Dienos centras pakankamai gerai įtraukia tėvus į dienos centrų veiklą. (Tėvai patys veikia dienos centruose, siūlo savo problemų sprendimo būdus, su tėvais tariamasi).	Between Groups	1,031	2	,516	,943	,392
	Within Groups	66,697	122	,547		
	Total	67,728	124			
Su tėvais yra tariamasi dėl metinės veiklos programos, yra atskaitomybė dėl dienos centro veiklos (t.y. tėvai žino, kur panaudojamos dienos centro lėšos, kaip ugdomi vaikai	Between Groups	41,080	2	20,540	35,579	,000
	Within Groups	69,855	121	,577		
	Total	110,935	123			
Tėvai gali siūlyti savo idėjas kaip padėti jo vaikui spręsti mokymosi ir kitas problemas.	Between Groups	3,210	2	1,605	4,900	,009
	Within Groups	40,290	123	,328		
	Total	43,500	125			
Tėvai yra informuojami apie savo vaikų veiklą dienos centre	Between Groups	129,733	2	64,867	138,957	,000
	Within Groups	56,484	121	,467		
	Total	186,218	123			
Dienos centre vyksta reguliarūs tėvų susirinkimai	Between Groups	,646	2	,323	,693	,502
	Within Groups	56,922	122	,467		
	Total	57,568	124			
Dienos centre yra rengiamos atvirų durų dienos, kada tėvai gali stebėti dienos centro veiklą arba suteikiama tėvams galimybė nors kartą per metus stebėti ir įsitraukti į dienos centrą veiklą	Between Groups	,551	2	,275	,541	,583
	Within Groups	62,560	123	,509		
	Total	63,111	125			
Tėvai nėra pasyvūs stebėtojai dienos centrų veiklos, bet aktyvūs dalyviai ir veiklos įkvepėjai. (Tėvai prisideda prie organizuojamų renginių, stovyklų, dėl jų teikia pasiūlymus).	Between Groups	12,548	2	6,274	10,694	,000
	Within Groups	71,580	122	,587		
	Total	84,128	124			
Tėvai gali konsultuotis su specialistais dėl savo vaikų problemų	Between Groups	,418	2	,209	,621	,539
	Within Groups	41,134	122	,337		
	Total	41,552	124			

Pradinųjų klasių mokytojų ir kitų mokytojų, dirbančių su pradinukais lūkesčiai skiriasi šiais klausimais:

1. Tėvai noriai domisi savo vaikų problemomis ir dienos centrų teikiama pagalba
2. Su tėvais yra tariamasi dėl metinės veiklos programos, yra atskaitomybė dėl dienos centro veiklos (t.y. tėvai žino, kur panaudojamos dienos centro lėšos, kaip ugdomi vaikai

3. Tēvai nēra pasyvūs stebētojai dienos centru veiklos, bet aktyvūs dalyviai ir veiklos ģkvepējai. (Tēvai prisideda prie organizuojamų renginių, stovyklų, dėl jų teikia pasiūlymus).
4. Tēvai yra informuojami apie savo vaikų veiklą dienos centre.

Kai kurie pedagogai skirtingai vertina tėvų ģsitraukimą ģ VDC. Jie to nesitiki iš vaikų dienos centru. Tai galējo atsitikti dėl to, kad ne visi pedagogai yra susipažinę su tėvų ģsitraukimo modeliu mokyklose ir vaikų dienos centruose, nemato jame prasmės. Taigi būtina pedagogų švietimas interakcinės paradigmos klausimais, ypatingai tėvų ģsitraukimo ģ veiklą aspektu.

Taigi alternatyvioji hipotezė pasitvirtino iš dalies. ģ kai kuriuos teiginius pedagogų lūkesčiai skirtingi. Skirtingos kategorijos mokytojai turi skirtingus lūkesčius ir nuostatas ģ vaikų dienos centru.

Išvados

Iš teorinės dalies

1. Analizuojant mokslinę literatūrą (Bassis, Gelles, Levine (1982); Best (1995). Merfeldaitė (2007); Černeckienė (2007)) išskirtos dvi didelės pradinukų patiriamų problemų grupės: 1) šeimos problemos (tėvų skyrybos, šeimos nario netektis, našlaitystė ir laikinas šeimos globėjo netekimas, smurtas šeimoje, vaikų išnaudojimas ir nepakankama priežiūra, socialinė atskirtis, lėšų trūkumas) ir 2) dalyvavimo visuomenės gyvenime problemos (mokyklos nelankymas ir mokyklinės problemos, deviacija ir nusikalstamumas (gresianti); žalingi įpročiai (gresianti), suicidas (gresianti). Tiek problemos šeimoje, tiek dalyvavimo visuomenės gyvenime sunkumai, pažeidžia vaiko asmenybę bei tolesnę jos plėtotę pozityvia linkme: vaikas jaučiasi nesaugus, išskirtas iš bendraamžių, tokio vaiko menkesnė savivertė, jis mažiau pasitiki savimi.
2. Analizuojant mokslinę literatūrą apie NVO pasaulietinius ir religinius dienos centrus, išskirti šie NVO veiklos aspektai:
 - Darbas su vaikais socialinio dalyvavimo aspektu.
 - Darbas su tėvais (Partnerystės modelis)
 - Tarpininkavimas, partnerystė su institucijomis
 - Vertybių laikymasis
 - Remiantis tuo sudaryta operacionalizacija. Didinat NVO vaikų dienos centro efektyvumą, labai svarbus aktyvus vaikų socialinis dalyvavimas ir partnerystė su tėvais. Tik bendradarbiavimu grįstas darbas gali ugdyti pilietišką, aktyvią vaiko asmenybę, nes veikiant šiuo metodu, jo problemos sprendžiamos tik kartu dalyvaujant pačiam vaikui, vengiama sprendimų nepasitarus su vaiku.
3. Remiantis moksline literatūra nustatyta, kad Pasaulietinių NVO vertybių pagrindas yra bendražmogiškos vertybės, o religinių NVO vertybių pagrindo centras – tikėjimas. Religinės NVO išnaudoja tikėjimą, kaip vaiko ugdymo veiksnį.

Iš empirinės dalies:

1. Tiriant reprezentatyvią visos Lietuvos NVO vaikų dienos centrų darbuotojų ir NVO klientų (vaikų tėvų) bei pedagogų, dirbančių su pradinukais, populiaciją gauta, kad Lietuvos pradinukai dažniausiai patiria šias problemas: lėšų (pinigų) trūkumą, mokymosi sunkumus, elgesio problemas, patyčias mokykloje (prioritetų svarba išvardinta), geriausiai vertinamos šių problemų sprendimo galimybės: elgesio ir

mokymosi problemos, pedagogai kritiškiau vertina pradinukų problemų sprendimo galimybes.

2. Tyrimas parodė, kad stengiamasi taikyti vaikų socialinio dalyvavimo principus NVO, stengiamasi įtraukti ir tėvus į NVO gyvenimą, tačiau tam ne visada pakanka tėvų motyvacijos ar NVO nepavyksta atrasti būdų tai motyvacijai kelti. Taigi hipotezė apie socialinį dalyvavimą ir partnerystę NVO iš dalies pasitvirtino.
3. Tyrimas parodė, kad NVO partnerystė su kitomis institucijomis vykdoma pakankamai efektyviai.
4. Skiriasi NVO tyrimo dalyvių (VDC lankytojų, darbuotojų ir pedagogų) nuostatos vaikų dienos centrų (VDC) veiklos atžvilgiu. Pedagogai – kritiškesni, tačiau ir VDC lankytojai ir pedagogai VDC efektyvumą įvertino palankiai.
5. Neparametrinė analizė pagal Mann-Whitney U patvirtino nulinę hipotezę, kad tiek religinės, tiek pasaulietinės NVO taiko panašius veiklos metodus padėti pradinukams.
6. Koreliacijos ryšių nustatinėjimas pagal Spearman, parodė, kad yra ryšiai tarp pradinukų problemų sprendimo vertinimo ir NVO veiklos efektyvumo vertinimo yra silpni, tačiau ryšys tarp smurto problemos sprendimo ir efektyvumo artėja prie vidutinio stiprumo.
7. Tiesinė regresinė lygtis parodė, kad problemų sprendimas prognozuojant NVO veiklos vertinimą nėra svarbus.
8. Vienafaktorinė dispersinė analizė parodė, kad tarp skirtingų pedagogų grupių, lūkesčiai dėl NVO dienos centrų iš dalies skiriasi, taigi trečioji alternatyvioji hipotezė pasitvirtino iš dalies.
9. Tyrimas parodė, kad pasaulietinėse NVO nėra stiprioji grandis vaikų doros ir pilietiškumo ugdymas, religinės NVO, pasitelkdamos tikėjimą turi daugiau tam galimybių.

Rekomendacijos

NVO darbuotojams:

1. Norėdami didinti socialinio darbo efektyvumą, pasaulietinės NVO, kaip parodė šis tyrimas, galėtų daugiau tartis su vaikais dėl laisvalaikio praleidimo būdų (būrelių), nes tai skatins vaiko saviraišką ir individualumą; užtikrinti pilnavertę mitybą; skatinti tėvų aktyvų dalyvavimą dienos centro veikloje, domėjimąsi savo vaikų užsiėmimais dienos centruose, išsamiau informuoti apie vaikų veiklą VDC, nes tėvų įsitraukimas į VDC, glaudesnis bendradarbiavimas jame suteiks geresnes galimybes padėti vaikams. Tik tėvai geriausiai pažįsta savo vaiką.
2. Pasaulietinės NVO turėtų labiau ugdyti pradinukų moralinį sąmoningumą ir dorą. Tai galėtų būti įgyvendinama nuosekliai supažindinant vaikus su bendražmogiškėmis vertybėmis, etika, skatinant savo poelgių autorefleksiją.
3. Tyrimas rodo, kad norėdami didinti socialinio darbo NVO efektyvumą religinės NVO turėtų daugiau dėmesio skirti vaikų ekskursijoms, rengti atvirų durų dienas tėvams, sudaryti galimybes tėvus konsultuoti vaikų problemų specialistams, leisti tėvams teikti pasiūlymus dėl jų vaikų problemų sprendimo.
4. Religinės NVO, išnaudodamos tikėjimą, kaip svarų ugdymo veiksnį, turėtų skatinti NVO bendruomeniškumą ir akcentuoti visų jos narių lygiavertiškumą.

Pedagogams:

Norėdami suderinti pedagogų lūkesčius ir VDC realybę, tiek pedagogai, tiek NVO atstovai turėtų stengtis glaudžiau kooperuotis, kadangi kol kas vyrauja ganėtinai atsargus formaliojo švietimo atstovų mokytojų ir labiau neformaliam švietimui skiriamų VDC bendruomenių narių vieni kitų vertinimas, egzistuoja tam tikras veiklų atskirtumas. Pedagogai galėtų kartu su VDC organizuoti bendrus renginius ir taip geriau pažinti vieni kitus. Taip pat, pedagogams reikėtų pagilinti žinias apie socialinio dalyvavimo teoriją, tėvų įsitraukimą į veiklą, pasidomėti socialinės – interakcinės paradigmos modeliu. Yra suprantama, jog formalios ugdymo įstaigos pedagogas privalo paisyti mokymo programų savo esminės užduoties - perteikti žinias, kaip jis šitai atlieka, kontroliuoja vietinę mokyklą, o kartkartėmis ir aukštesnių valstybės institucijų valdžia, tačiau tame žinių perteikimo procese galima būtų vadovautis ir kai kuriais principais, perimtais iš VDC.

Literatūra

1. Ališauskas, A; Rusteika, M. (2008) Specialiojo pedagogo funkcijų bendrojo lavinimo mokykloje analizė. *Jaunųjų mokslininkų darbai 2 (18, 17-23. Šiauliai : Šiaulių Universiteto leidykla. http://old.su.lt/filemanager/download/6431/03_Rusteikos.pdf (žiūrėta: 2010 -05-04)*
2. Aramavičiūtė, V. (2004). Dvasingumas: brandos ypatumai ir prielaidos vyresniajame mokykliniame amžiuje (Spirituality: Maturity Peculiarities and Assumptions in Senior School Age). *Pedagogika. 2004 T.72.,10 – 19*
3. Bagdanavičius , J(2007) *Socialinės sferos sociologija : teorinis – metodologinis aspektas (schemas, skaidrės ir testai) Mokomoji knyga. Vilnius: Leidykla*
4. Barkauskaite, M; Rodzevičiūtė, E. (2004) Nenoro mokytis priežastys mokinių ir mokytojų požiūriu. *Pedagogika Nr. 73, 89-93, http://www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2004/73/Barkauskaite_Rodzeviciute.pdf (žiūrėta: 2010-01-30)*
5. Baršauskienė V (2008) *Nevyriausybių organizacijų veikla. Kaunas: Technologija*
6. Bosco, T (1999) *Don Bosco : Naujoji biografija. Katalikų pasaulio leidiniai.*
7. Brazienė, R.; Gudžinskienė, J. (2004) Socialinės atskirties modeliai Lietuvoje. *Filosofija. Sociologija. Nr.4 , 50-56. http://images.katalogas.lt/maleidykla/fil44/Fil050_056.pdf (žiūrėta: 2010-01-30)*
8. Burvytė, S. (2004) Adaptacija ir jos raiška pradinėje mokykloje. *Pedagogika Nr. 73, 83-89; <http://www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2004/73/73.pdf#page=82> (žiūrėta: 2010-01-30)*
9. Butvilas, T. (2006). Netektį šeimoje patyrusių pradinių klasių mokinių statusas klasėje kaip jų socializacijos veiksnys. *Acta Paedagogica Vilnensia 2006 (17), 122- 131, http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/17/Tomas_Butvilas.pdf (žiūrėta 2009 -07 -27)*
10. Černeckienė, J. (2007) *Socialinė pedagogika. Studijų knyga. Marijampolė.*
11. Čekanavičius, V.; Murauskas, G. (2002). *Statistika ir jos taikymai 2. Vilnius : Tev.*
12. Čiužas, A. (2005) *Laukuvos gimnazija: vertybių paieškos sociologiniu požiūriu// Laukuva (Idalis) sud. V. Jocys, 558- 604, Vilnius: Versmė <http://www.llt.lt/pdf/laukuva/sociologija-gimnazija.pdf> (žiūrėta 2010-02-14)*
13. Gaižiūnaitė , R. ; Adomavičienė. G. (2007) . Nevyriausybių organizacijų socialinės – edukacinės paslaugos šeimai. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose, Nr. 3, 19-26*

14. Gerulaitis, D (2007) *Tėvų įsitraukimo į vaiko ugdymosi procesą plėtotė specialiojoje mokykloje*: daktaro disertacija. Šiauliai. : http://submit.library.lt/ETD-afiles/SU/etd-LABT20070502-082352-20343/unrestricted/gerulaitis_disertacija_2007.pdf
15. Girdzijauskas, A (2008) Aukštesniųjų klasių mokinių dorovinės kultūros raiškos tendencijos. *Acta Paedagogica Vilnensia Nr. 20* , 172-186, http://www.leidykla.eu/fileadmin/Acta_Paedagogica_Vilnensia/20/172-186.pdf (žiūrėta 2010-02-1)
16. Grinienė, E. (1994). Pradinuko organizmo sandaros ir veiklos ypatumai//*Pradinukų ugdymas*, 5-21
17. Gumuliauskienė, A; Butvilas, T; Butvilienė, J. (2008) Tėvų emigraciją patyrusių vaikų globos ir socialinės gerovės užtikrinimas: ekspertų požiūris. *Jaunųjų mokslininkų darbai 4 (20)* 145-150 , <http://www.ceeol.com/aspx/issuedetails.aspx?issueid=9c1c72b7-501b-43fb-bffe-ee910ee4da10&articleId=9c1fceda-6e75-4509-8bab-716a7e0e33ca> (žiūrėta: 2010-01-30)
18. Indrašienė, V; Suboč, V. (2008) Sociopedagoginės pagalbos vaikams, patyrusiems mokymosi nesėkmes, prielaidos. *Pedagogika Nr.89* ; 115-123, <http://www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2008/89/indsub115-122.pdf0130> (žiūrėta: 2010-01-30)
19. *Jaunimo pilietiškumo ugdymas ir dalyvavimas visuomeninėje veikloje (2006)*. <http://www.ldf.lt/2sa.htm> (žiūrėta: 2009- 01- 04)
20. *Jungtinių tautų vaiko teisių deklaracija (1959)*; <http://hr.kid.lv/lt/content/download/954/5103/file/Vaiko%20teisiu%20deklaracija.doc> . (žiūrėta 2009- 01-10)
21. Kaffemanienė, I. (2006) *Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai: metodinė priemonė bakalaurantams ir magistrantams*. Šiauliai: Šiaulių Universiteto leidykla.
22. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas : „Judex“ leidykla.
23. Kasiulevičius, V; Denapienė, G. (2008) Statistikos taikymas mokslinių tyrimų analizėje. *Gerontologija 2008*; 9(3),: 176–180, www.gerontologija.lt/files/edit.../2008/nr_3/2008_176_180 , (žiūrėta: 2010 -05-06)
24. Kievišas, J.; Ruzgytė R. (2003). Moksleivių kultūros ugdymas remiantis religine muzika // *Soter*. ISSN 1392-74-50. T. 10(38) – Kaunas, Vytauto Didžiojo universitetas.,111 – 120.

25. Kievišienė- Jonikaitė, Ivanauskienė, F.(2008) *Bausmės šeimoje: edukacinės analizės kontekstas. Jaunųjų mokslininkų darbai 1 (17), 75-81* (žiūrėta:2010-01-30)
http://www.su.lt/filemanager/download/6523/10_Ivanauskiene.pdf
26. Lakis (2008) Konfliktiškumas ir taikinimo būdai Lietuvos viešajame sektoriuje–problemos ir gairės. *Viešoji politika ir administravimas*. Nr.26; 35-44
http://193.219.55.59/upload/iblock/f4e/viesasis_26.pdf#page=35 (žiūrėta 2010- 01 -04)
27. Leliūgienė(2003) *Socialinė pedagogika*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas.
28. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992)
<http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> (žiūrėta: 2008-12-15)
29. Lietuvos Respublikos vaikų teisių bei apsaugos kontrolieriaus įstaiga.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter/vaikai?kalbId=1&sakId=5297> (žiūrėta: 2010 -05-10)
30. *Maslaw poreikių hierarchija*: Kauno Technologijos universiteto nuotolinių kursų medžiaga (laisvai prieinama) <http://elinara.ktu.lt/plc/cdk-igudziai/174030.html> (žiūrėta 2010 -02-13)
31. *Mato evangelija (1998) //ŠVENTASIS RAŠTAS*. Senasis ir Naujasis Testamentas. Vilnius: Lietuvos Katalikų Vyskupų Konferencija,
32. Merfeldaitė, O (2007). Socialinių pedagoginių problemų bendrojo lavinimo mokykloje analizė: mokinių ir klasių auklėtojų požiūris. *Pedagogika 2007 (88)*, 43-49,
www.vpu.lt/pedagogika/PDF/2007/88/merf43-49.pdf (žiūrėta 2009 -07 -25)
33. *Nevyriausybinių organizacijų apibrėžimas*; www.ngo.lt (žiūrėta 2010 – 05- 17)
34. *Nevyriausybinių organizacijų reikalų komisijos posėdžio protokolas 2007 12 06*;
[http://docs.google.com/gview?a=v&q=cache:_Mjybl7mV4UJ:lr.v.ivic.lt/bylos/veikla/komisijos/neyryiausybiniu-organizaciju/protokolas_12_06.pdf+Nevyriausybin%C4%97+organizacija+\(NVO\)+%E2%80%93+visuomen%C4%97s+naudai+Lietuvoje+veikiantis,+savaranki%C5%A1kas&hl=lt&gl=lt&sig=AFQjCNFCrSpQsULIV5LKnQZLpZsaPrfNbA](http://docs.google.com/gview?a=v&q=cache:_Mjybl7mV4UJ:lr.v.ivic.lt/bylos/veikla/komisijos/neyryiausybiniu-organizaciju/protokolas_12_06.pdf+Nevyriausybin%C4%97+organizacija+(NVO)+%E2%80%93+visuomen%C4%97s+naudai+Lietuvoje+veikiantis,+savaranki%C5%A1kas&hl=lt&gl=lt&sig=AFQjCNFCrSpQsULIV5LKnQZLpZsaPrfNbA) (žiūrėta 2009 – 09 -30)
35. Perminas, A.; Galvydienė, E. (2008) Studentų sveikos mitybos bei streso įveikimo strategijų sąsajos. // *International Journal of Psychology : a Biopsychosial Approach* (Tarptautinis Psichologijos žurnalas : biopsichosocialinis požiūris (2008), 71-85,
http://www.psyjournal.vdu.lt/uploads/Main/2008_1%20studentu%20sveikos%20mitybos%20ir%20streso%20sasajos.pdf [žiūrėta 2010-04-25]
36. Piličiauskas, (2004)Dorinio, dvasinio ir meninio ugdymo sąsajos. *Meninio ugdymo aktualijos. 3d.* / Sud. dr. doc. A. Vaičienė.- Šiaulių universitetas , 69 -83
37. Povilaitis, R; Valiukevičiūtė , J. (2006) *Patyčių prevencija mokyklose*. Multiplex.

38. Pradzevičiūtė, R. (1997). *Lietuvos pilietinė visuomenė (1988-1998) struktūra ir raidos bruožai*. <http://www.fsf.vu.lt/users/vildra/download/FILK/Pradzeviciute.pdf> (žiūrėta 2009-11-14)
39. Pruskus, V (2003). *Sociologija: teorija ir praktika*. Vilnius
40. Pūkėnas, K. (2005) *Sportinių tyrimų duomenų analizė SPSS programa: mokomoji knyga*. Kaunas: Lietuvos Kūno kultūros akademija.
41. Rugienius, G. (2006) *Socialinės aplinkos poveikis mokinių mokymosi motyvacijai* : Magistro darbas. <http://submit.library.lt/ETD-afiles/LZUU/etd-LABT20060602-094121-86167/unrestricted/Rugienius.pdf> 0130 (žiūrėta: 2010-01-30)
42. *Senamiesčio vaikų dienos centras* : interneto svetainė. <http://senvdc.lcn.lt/puslapiai/remai.htm> (žiūrėta 2010 -02-13)
43. Slesoriūnienė, R. (2006) *Bendruomenės kūrimo realijos ir perspektyvos*: Magistro darbas <http://www.worldcat.org/oclc/285016715?pgload=backtoitem> (žiūrėta: 2010 -01- 08)
44. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2008) .Socialinis pranešimas 2007 -2008 m. <http://www.socmin.lt/index.php?-1351634479> (2009-01-09)
45. Šiaudvytis, A.(2005) Vilniaus NVO, dirbančių su rizikos grupės vaikais, veikla, stiprinant socialinę sanglaudą: magistro baigiamasis darbas, Vilnius. http://submit.library.lt/ETD-afiles/MRU/etd-LABT20060320-153132-64410/unrestricted/magistro_darbas.pdf 20090126 (žiūrėta: 2010-01-30)
46. *Vaikų dienos centras*: Kauno Šančių parapija. <http://www.sanciuparapija.lt/1274/vaiku-dienos-centras.html> (žiūrėta 2010 -02-13)
47. *Vaikų dienos centrai*, http://www.mususeima.lt/lt/straipsniai/paslaugos_seimai/psichosocialines_paslaugos/vaiku_dienos_centrai1/ (žiūrėta 2010 – 05- 17)
48. *Vaikų dienos centras*: Šiaulių apaštalu Šv. Petro ir Pauliaus parapijos. <http://www.siauliukatedra.lt/?id=25> (žiūrėta 2010-02-14)
49. *Vaikų ir jaunimo socializacijos programa* (2004). http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=296403&p_query=&p_tr2= (žiūrėta: 2009 -01-04)
50. Vaitkevičienė, A.; Jozėnaitė, V.(2008) Rizikos grupės vaikų socialinės raidos ypatybės ugdymosi kontekste. *Jaunųjų mokslininkų darbai* 2(18) , 234-239 , <http://www.ceeol.com/aspx/issuedetails.aspx?issueid=4ac37213-4f03-440b-835a-81c36178defd&articleId=08477568-0f34-4084-b2f0-4d568f9dc423> (žiūrėta: 2010-01-30)

51. Vorgrimler, H (2003). *Naujasis teologijos žodynas*. Kaunas
52. Wejcmanas, Z. (2001) Vietos valdžios institucijų bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis – galimybės ir barjerai. *Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų partnerystė*, 13 -19 Vilnius
53. Zabarauskaitė, R. (2007). Vaikų skurdas Lietuvoje ir jo tyrimo ypatumai. *10 –oji Lietuvos jaunųjų mokslininkų konferencija „Verslas XXI amžiuje“*, 165 -171.
<http://leidykla.vgtu.lt/new/get.php?f.1185> (žiūrėta 2009-07-08)
54. Zaleckienė, I; Rutkauskienė, L. (2003)Nevyriausybinių organizacijų vaidmuo teikiant socialines paslaugas. *Socialinis darbas 2003m.* 1 (3), 87-96,
<http://193.219.57.1/padaliniai/leidyba/Socialinis%20darbas/soc3.doc> (žiūrėta 2009-11-14)
55. Zambacevičienė, E (1994). Psichologinė pradinuko charakteristika. *Pradinukų ugdymas*, 21-41
56. Zisler, K.(1998)Religinio auklėjimo gairės. *Religijos pedagogika, 1* Kaunas: Tarpdiecezinė katechetikos komisijos leidykla, .23 -33
57. Beck, E. (2002) Mediation, Non-Participation, and Technology inCare Giving Work. *In Proceedings of PDC 2002,the Participatory Design Conference,Malmö, 23-25 June 2002 (Palo Alto CA,USA: Computer Professionals for Social Responsibility)* 204-214,
<http://folk.uio.no/eevi/research/pub-papers/Beck2002cMediation.pdf> (žiūrėta 2009 -12 -26)
58. Best, J. (1995) Typification and Social Problems construction. *Images of Issues: typifying contemporary social problems*, 3-16 , Aldine Transaction,
<http://books.google.com/books?id=larpu0lKQlQC&printsec=frontcover&dq=Images+of+Issues:+typifying+contemporary+social+problems%E2%80%9C&ei=DxxrSpqsC5CCyQTujJijAg&hl=lt> (žiūrėta 2009 -07 -24)
59. Guerro, L.(2005). Social problems: community, policy, and social action. Pine Forge Press;<http://books.google.com/books?id=wB9xsFp0efwC&printsec=frontcover&dq=%E2%80%9ESocial+problems:+community,+policy,+and+social+action%E2%80%9C,&ei=Bh5rSuKMKKniyQTnwMGMAg&hl=lt> (žiūrėta 2009 -07 -25)
60. Hays, M (2009) Practicing Community. *Journal of Sociology , Social work and Social Welfare* 1(3), 1-25 . Prieiga per internetą:
<http://www.scientificjournals.org/journals2009/articles/1458.pdf> (žiūrėta 2009-01-04)
61. Hornby, G, Witte, C. (2010) Parent Involvement in Inclusive Primary Schools in New Zealand: Implications for Improving Practice and for Teacher Education// *INTERNATIONAL Journal of whole Schooling* Vol. 6. No.1, 2010, 27-38,.

http://www.wholeschooling.net/Journal_of_Whole_Schooling/IJWSIndex.html (žiūrēta:
2010 -01-08)

62. Mandel , I; Howson, A(2009) *Sociological Practice: Applied & Clinical*, . 1-6

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=rst&AN=37219660&loginpage=cpi>
[dlogin.aspx?custid=s5470582&site=ehost-live](http://search.ebscohost.com/login.aspx?custid=s5470582&site=ehost-live) (žiūrēta 2010 -01 -03)

63. Noone, M. (1998) *Mediation*. Cavendish Publishing

Reda Jonušauskytė

**SECULAR AND RELIGIOUS NON- GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN
HELPING TO ADDRESS THE CHARACTERISTICS OF PRIMARY SCHOOL
CHILDREN SOCIAL PROBLEMS.**

The Master's Degree Thesis

Summary

The analysis of *theoretical* world and religious non-governmental organizations peculiarities of activity starting to solve infants' problems has been done in the work.

The *hypothesis* has been enthroned:

1. World NGO and religious NGO apply similar methods of activity to help infants (Zero hypothesis).
2. In religious and world NGO work with children and parents social participation and partnership's principles.
3. Schools pedagogues have various attitudes and expectations to NGO day centers which depend on NGO work activity (Alternative hypothesis).

According to the *questionnaire method*, the research has been done and the aim of this research – to investigate peculiarities of world and religious non-governmental organizations which would help to solve infants' problems. *Statistical data analysis* (describing averages', non-parametrical analysis, one factor dispersive analysis, correlation and regression analysis) has been done.

47 NGO day centers workers, children's parents and 79 pedagogues who are working with infants from Lithuania have participated in the research.

The work with infants in social aspect, work with parents (Partnership model), intermediation, partnership with institutions, pursuance of values in NGO day centers are analyzing in the *empirical* part.

The most important *conclusions* of the empirical research are:

1. The research showed that there is trying to apply children's social participation principles in NGO, to involve parents in the life of NGO but motivations of parents are not always suffice or NGO methods which could be found for this motivation's raising. So, the hypothesis about social participation and partnership NGO partly confirmed.
2. Non-parametrical analysis according to Mann-Whitney U confirmed zero hypothesis that religious and world NGO apply similar methods of activity for helping infants.

3. One factor dispersive analysis showed that between different groups of pedagogues' expectations for NGO day's centers' partly are different, so the third alternative hypothesis confirmed partly.

Essential words: religious and world non-governmental organizations, children's day centers, social problems of infants, social participation, parent involvement.